

**TURUN
YLIOPISTO**

Uhkapelillä kohti jäävuorta

Brexit-metaforat Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa 2016–2019

Vilma Naski

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen koulutusohjelma, Mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Marraskuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen koulutusohjelma, Mediatutkimus

Vilma Naski

Uhkapelillä kohti jäävuorta: Brexit-metaforat Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa 2016–2019

Sivumäärä: 89 + lähteet

Tutkin pro gradu -työssäni Helsingin Sanomien pääkirjoitusten brexit-aiheisissa pääkirjoituksissa käytettyjä metaforia prosessin ajalta kampanjoinnin alusta sovittuun eropäivään asti, eli välillä 01/2016–03/2019. Aineisto kattaa 133 pääkirjoitusta. Tutkimuskysymykseni ovat: **Millaisia metaforia brexitiä ja sen osapuolten toiminnasta käytetään? Miten ne esittävät Iso-Britannian ja EU:n suhteessa toisiinsa? Miten brexitiä prosessina jäsennetään?** Näiden tutkimuskysymysten tueksi kiinnitän huomiota myös siihen, **painotetaanko kolmen vuoden ajanjakson edetessä erityyppisiä metaforia.** Valitsin aineistoksi Helsingin Sanomien pääkirjoitukset, sillä Suomen suurimpana sanomalehtenä Helsingin Sanomien tavoilla jäsentää ja tulkita ajankohtaista politiikkaa on merkitystä. Pääkirjoitus puolestaan on kantaaottava kirjoitus, joka edustaa sanomalehden virallista linjaa. Helsingin Sanomat on myös yleissanomalehti, joten mutkikkaita ja asiantuntijuutta vaativia prosesseja on käsiteltävä ymmärrettävästi, missä metaforilla on keskeinen rooli.

Erotin aineistosta kahdeksan eri metaforamaailmaa, eli ylätasen jäsennostapaa, joista kuhunkin viitataan vähintään kymmenessä pääkirjoituksessa. Metaforamaailmat ovat matka, peli ja urheilu, taistelu, talo, sää ja luonnonkatastrofit, ruokailu, kaupankäynti ja tasapainoilu, joiden lisäksi aineistossa on suuri joukko sekalaisia metaforia. Metaforamaailmojen sisällä esiintyy yksityiskohtaisempia alakategorioita tai metaforaryyppeitä, joita käsittelemme aineistosta poimimieni esimerkkien kautta lähiluvun periaattein.

Helsingin Sanomien näkökulma oli lähes koko aineistossa vahvasti EU-myönteinen ja brexitiin hyvin kriittisesti suhtautuva, mutta tulkinta tilanteesta ja osapuolten suhteista vaihteli metaforamaailmoittain. Matkametaforissa brexitiä katsottiin olevan vaivalloista, ellei jopa vaarallista etenemistä väärään suuntaan, kun taas pelimetaforat korostivat EU:n ja Iso-Britannian vastakkainasettelua ja epätasaisia voimasuhteita neuvotteluissa. Lisäksi peli- ja taistelumetaforat korostivat Britannian sisäistä kahtiajakoa brexitiin suhteen. Talometaforat painottivat erityisesti Britannian päättämättömyyttä ja halua olla samanaikaisesti unionissa ja unionin ulkopuolella, ja sää- ja luonnonkatastrofimetatforat näkivät EU:n reaktiivisena olosuhteiden uhrina vastoinkäymisissään. Painotukset vaihtelevat myös metaforaryyppeiden välillä. Osapuolten toiminta korostuu etenkin peli- talo- ja kaupankäyntimetaforissa, osapuolten väliset suhteet peli- ja taistelumetaforissa, kun taas brexitiä prosessina jäsennetään erityisesti matkametaforissa.

Avainsanat: metafora, brexit, journalismi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Metaforat aiemmassa tutkimuksessa ja pääkirjoitus tekstityyppinä	10
2.1	Pääkirjoitus kantaaottavana tekstityyppinä	10
2.2	Metaforien määrittelyä ja termistöä	13
2.3	Metaforat ja politiikan popularisointi journalismissa	20
2.4	Metaforamaailmat aiemmassa tutkimuksessa	23
2.5	Brexitin ja sen osapuolten esittäminen muissa tutkimuksissa	26
3	Brexit-pääkirjoitusten metaforamaailmat	31
3.1	EU ja Iso-Britannia matkalaisina	35
3.2	Politiikka on peliä	47
3.3	Politiikka on taistelua	56
3.4	EU on talo	62
3.5	EU luonnonvoimien armoilla	67
3.6	Syömis- ja ruokkimismetaforat	73
3.7	Politiikka on kaupankäyntiä	76
3.8	Politiikka on tasapainoilua	77
3.9	Muut metaforat	78
4	Yhteenveto ja johtopäätökset	84
	Lähteet	90
	Liite: Tutkimusaineisto	93

1 Johdanto

23.6.2016 vuosikymmeniä jatkunut Euroopan integraatio koki aivan uudenlaisen takaiskun, kun Iso-Britannia, yksi Euroopan unionin (EU) suurimmista talousmahdeista ja kolmanneksi suurin jäsenmaa, päätti suuntaa antavassa kansanäänestyksessä jättää unionin. Kansanäänestyksestä alkoi pitkä, monivaiheinen ja poliittisessa kaoottisuudessaan jopa absurdeja sävyjä saanut prosessi, jonka seurauksena Euroopan valtasuhteet muuttuvat pysyvästi. Brexitin (sanoista British exit) taloudelliset ja poliittiset vaikutukset ulottuvat myös kaikkiin EU:n jäsenmaihiin, joten aiheesta on uutisoitu ahkerasti ympäri Eurooppaa. Brexitiä on seurattu tarkasti myös varoittavana esimerkkinä, sillä monessa muussakin EU-maassa, mukaan lukien Suomessa, EU-vastaisuus kasvatti jalansijaa viime vuosikymmenellä. Iso-Britannia on kuitenkin ensimmäinen maa, jossa se on johtanut eroon EU:sta.

Tutkin pro gradu -tutkielmassani Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa käytettyjä brexit-metaforia vuoden 2016 alusta maaliskuun 29. päivään 2019. Aineistoni kattaa brexit-pääkirjoituksia kampanjoinnin alusta sovittuun eropäivään asti. Muodollisesti eroprosessi alkoi 29.3.2017, kun Britannia jätti virallisen eroilmoituksen, mutta uutisoinnissa tämä oli suhteellisen pieni välietappi ja kansanäänestyksen suora seuraus. Brexit-kampanjan kansanäänestyksen alla antamalla lupauksilla, emotionaalisesti latautuneilla ja vähintäänkin totuutta venyttävillä väitteillä oli merkittävä rooli äänestystuloksessa, eroneuvotteluiden kulussa ja Iso-Britannian sisäisessä valtakamppailussa, joten katson kampanjoinnin, kansanäänestyksen ja sen jälkeisen eroneuvotteluihin valmistautumisen olevan olennainen osa prosessia, ja sisällytän siksi aineistoon niiden aikaiset pääkirjoitukset. (Ks. mm. Eurooppatiedotus - Brexit; Marshall & Drieschova 2018, 90.)

Iso-Britannian suhde Euroopan integraatioon on ollut mutkikas jo vuosikymmeniä. Kritiikki EU:ta tai sen varhaisempia muotoja kohtaan ei ole Kenneth Armstrongin (2017) mukaan uutta, ja EU-jäsenyydestä on vaadittu kansanäänestystä ennenkin. Lopulta kansanäänestykseen johti David Cameronin vuoden 2015 parlamenttivaalien alla antama vaalilupaus, että Iso-Britannia järjestäisi EU-jäsenyydestä kansanäänestyksen, mikäli konservatiivit voittaisivat vaalit. Lupaus oli strateginen, sillä pieni oikeistopopulistinen United Kingdom Independence Party (UKIP) uhkasi konservatiivien tavoitetta enemmistön saamisesta ja EU-kritiikki jakoi puoluetta. Samalla lupaus oli keino erottautua työväenpuolueesta. Silloinen istuva pääministeri Cameron ei itse ajanut brexitiä, vaan tavoitteena oli vaientaa UKIP ja EU-kriittiset äänet, voittaa vaalit ja jatkaa itse pääministerinä. Kun kansanäänestys sitten järjestettäisiin, EU-myönteiset voittaisivat, ja Cameron saisi tukea politiikalleen. (Armstrong, 21–26, 2017.) Toisin kävi, sillä 23.6.2016 britit äänestivät 51,9 % enemmistöllä eroa EU:sta, ja Cameron erosi virastaan seuraavana päivänä (mm. YLE 24.6.2016).

Kansanäänestyksen tulos yllätti Euroopan politiikantutkijoita myöten, sillä mielipidekyselyt ennustivat brittien äänestävän unioniin jäämisen puolesta, joskin voiton ennakoitiin olevan niukka. Uurnille lähti kuitenkin odottamattoman suuri joukko tavallisesti nukkuvia äänestäjiä, jotka nyt äänestivät brexitin puolesta. (Marshall & Drieschova 2018, 89–70.) Brexitille ei ole ennakkotapausta. Viimeiset vuosikymmenet ovat olleet Euroopassa vahvasti integraation aikaa. Iso-Britannia on poliittisesti, oikeudellisesti ja taloudellisesti tiiviisti kiinnittynyt EU:hun ja ero vaikuttaa miljoonien ihmisten elämään monin eri tavoin. Koska Iso-Britannia oli suuri ja taloudellisesti vahva jäsenmaa, vaikutukset ovat suuret paitsi Iso-Britannialle, myös EU:lle niin talouden kuin valtasuhteidenkin näkökulmasta. (Martill & Staigner 2018, 1–6.)

Ero astui viimein voimaan 31.1.2020, mistä alkoi vuoden loppuun kestänyt siirtymäaika. Siirtymäajalla Iso-Britannia mm. maksoi edelleen osansa EU-budjetista ja noudatti EU-lainsäädäntöä, muttei enää osallistunut sen säätämiseen. Brexitillä oli jo ollut taloudellisia vaikutuksia pörssissä, valuuttamarkkinoilla ja yritysten toiminnassa, mutta suurimman osan vaikutuksista odotettiin iskevän siirtymäajan päätyttyä, osan taas pehmentävien tullijärjestelyiden päätyessä. Siirtymäkauden aikana neuvoteltiin Iso-Britannian ja EU:n tulevista suhteista. Kauppasopimusneuvottelut osoittautuivat hyvin haastaviksi, ja sopimukseen päästiin vasta joulukuun lopussa vain päiviä ennen siirtymäajan päättymistä. Neuvotteluiden aikataulu oli alkujaankin tiukka, ja Iso-Britannia päätti kesäkuussa 2020 olla hakematta siirtymäkaudelle jatkoaikaa. Viimeistellessäni tätä tutkielmaa kauppasopimusta sovellettiin väliaikaisesti ennen kuin Euroopan parlamentti hyväksyi sen. (Eurooppatiedotus - Brexit; Euroopan parlamentti 26.1.2021.)

Brexit on ajankohtainen ja koko EU:n kannalta merkittävä aihe, ja sen uutisoinnista julkaistiin tämän tutkielman kirjoittamisen aikana useampiakin tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Nämä pro graduani sivuavat tutkimukset keskittyvät kuitenkin lähinnä otantoihin äänestystä seuraavalta päivältä useista sanomalehdistä, brexitin representaatioon tai brexitiin johtaneisiin tekijöihin tai arvioihin sen seurauksista. Sanomalehtitutkimuksessa on analysoitu brexit-kampanjoinnin aikana ja hyvin pian äänestyksen jälkeen julkaistuja artikkeleita, mutta suomalaislehdistön, kuten Helsingin Sanomien, metaforia ei ainakaan tätä työtä aloittaessani ollut tutkittu pidemmältä aikaväliltä. Brexitin representaatiota myös suomalaislehdissä on sen sijaan tutkittu, mutta metaforat eivät ole olleet näiden tutkimusten keskiössä. EU-uutisointia eri konteksteissa on toki tutkittu myös metaforien kautta, ja esimerkiksi brittilehdistön käyttämistä metaforista on sittemmin julkaistu tutkimuksia, joten aiheeni asettuu osaksi laajempaa tutkimuskenttää.

Aihevalintani taustalla on kiinnostus metaforiin ja poliittisten prosessien kehystämiseen niiden avulla. Metafora on tapa, jolla puhumme tietystä asiasta toisen asian kontekstissa tai liitämme aiheeseen johonkin toiseen aihepiiriin piirteitä rinnastamalla ne toisiinsa (Ritchie, 2013, 4–6, 20). Metaforia käyttämällä vierasta aihetta tehdään helpommin lähestyttäväksi rinnastamalla se johonkin tutumpaan asiaan ja siirtämällä merkityksiä tutusta asiasta vieraaseen. Niillä ei pelkästään kuvata meneillään olevia tapahtumia, vaan myös rakennetaan käsityksiä, sillä metaforat kiinnittävät huomiota aiheen tiettyyn puoleen tai piirteeseen ja häivyttävät samalla toisia piirteitä tai tulkintoja. Metaforilla voidaan juonellistamisen, yksinkertaistamisen ja tiettyjen piirteiden korostamisen kautta vahvistaa vallitsevia käsityksiä, mutta myös muokata niitä. (Forsberg 2020, 105; Hellsten 1997, 3.)

Journalismi on julkisuuden areena, jossa käytetään kulttuurista määrittelyvaltaa. Sen tehtävä on raportoida poliittisen järjestelmän ja sen toimijoiden toiminnasta ja tarjota näille sekä kansalaisten toiminnalle julkisuustilaa, ylläpitää julkista keskustelua ja toisaalta haastaa ja kyseenalaistaa päättäjiä. Journalismi on samanaikaisesti sekä alusta että toimija, joka käyttää merkittävää valtaa välittäessään politiikkaa yleisölle ja muokatessaan yleisön kokemusta politiikasta ja omista vaikutusmahdollisuuksistaan. (Vainikka et al. 2020, 247–248.) Helsingin Sanomat kansallisena valtamediana on avainasemassa muodostamassa hallitsevia tapoja tulkita ajankohtaista politiikkaa. Helsingin Sanomat on myös yleissanomalehti, jolla on hyvin heterogeeninen lukijakunta. Tämän vuoksi hankalia ja asiantuntijuutta vaativia poliittisia prosesseja on käsiteltävä lehdessä ymmärrettävästi ja yleistajuisesti, ja tässä käytetään usein apuna metaforia (Hellsten 1997, 3).

Valitsin tutkimukseni empiiriseksi kohteeksi Helsingin Sanomien brexit-pääkirjoitukset, koska pääkirjoitus lyhyenä, ytimekkäänä ja kantaaottavana tekstinä tarjoaa runsaasti materiaalia tutkimukselle. Pääkirjoituksissa mieleenpainuva visualisointi ja värikäs kielenkäyttö on journalismin konventioiden mukaan sallitumpaa kuin varsinaisissa uutisissa. Pääkirjoitus on toisaalta myös toimituksen kannanotto ja edustaa sanomalehden virallista linjaa. (Katajamäki 2003, 182–183, 185.) Helsingin Sanomat on valtakunnallisella levikillään Suomen suurin sanomalehti, ja sen ilmaisemalla kannalla on merkitystä. Pääkirjoitusten tavalla käsitellä ajankohtaisia poliittisia prosesseja on vaikutusta lukijoille välittyvään kuvaan tapahtumista. Metaforat ovat mieleenpainuvia ja tarttuvaa, ja leviävät siksi helposti. Näin niistä voi tulla vakiintuneita tapoja kehystää tiettyä aihetta. Vakiintuneet metaforat ja tavat käsitellä asioita tietystä näkökulmasta voivat puolestaan myös sulkea pois vaihtoehtoisia näkökulmia ja tapoja jäsentää samaa asiaa. (Hellsten 1997, 3.)

Kiinnostukseni EU-politiikkaan ja kansainvälisiin suhteisiin taas kiinnitti huomioni brexitin käsittelyyn journalismissa. Brexit tarjoaa hyvän empiirisen tutkimuskohteen monestakin syystä.

Prosessi on ollut pitkä ja monimutkainen – juuri sellainen, jonka selittämisessä lehdistö tyypillisesti käyttää metaforia (Hellsten 1997, 95). Brexitinä on käsitelty runsaasti, ja prosessin monien käänteiden ja Britannian kaoottisena näyttäytyvän valtakamppailun ansiosta kielenkäyttö on ollut varsin värikästä. EU ja toisaalta myös brexitiin johtanut nationalistisen populismin nousu myös jakavat mielipiteitä. Metaforia tulkitsemalla päästään käsiksi maailmankuvaan, arvomaailmaan ja ideologioihin, joita metaforien käytöllä vahvistetaan. Lisäksi brexit on itsessään merkittävä aihe ja mittakaavassaan ainutlaatuinen käänne vuosikymmeniä jatkuneessa Euroopan yhdyntymisessä.

Metaforat ovat havainnollistavia ja tarinallistavia kerronnan keinoja. Brexit-metaforat kuvaavat paitsi prosessia, myös osapuolten välisiä suhteita, kansainvälistä politiikkaa ja eurooppalaisuutta. Metaforia analysoimalla voidaan selvittää, miten brexitin kaltaista poliittista prosessia jäsenellään ja erityisesti mistä näkökulmasta. (Ks. mm. Hellsten 1997, 3–4.) EU on laajuudeltaan ainutlaatuinen monenvälinen järjestö, sillä se kattaa 27 jäsenmaan väliset suhteet ja yhteiset toimintatavat lukuisilla eri aloilla taloudesta ilmastotoimiin ja maailmanpolitiikasta kulttuuriin. Prosessin jäsentely kertoo paitsi brexitin käsittelyn taustalla olevista arvoista, myös laajemmin tavoista jäsentää EU-politiikkaa, kansainvälisiä suhteita, taloutta sekä muita käsitelyjä ylätasoa aiheita.

Tilanteen ja aineiston pohjalta muodostin kolme varsinaista tutkimuskysymystä: **Millaisia metaforia brexitiä ja sen osapuolten toiminnasta käytetään? Miten ne esittävät Iso-Britannian ja EU:n suhteessa toisiinsa? Miten brexitiä prosessina jäsenetään?** Näiden tutkimuskysymysten tueksi kiinnitän huomiota myös siihen, **painotetaanko kolmen vuoden ajanjakson edetessä erityyppisiä metaforia.** Tämän apukysymyksen tarkoitus on seurata tilanteen muuttumista, osapuolten välisen suhteen mahdollista kehitystä ja prosessin etenemistä, joten se liittyy suoraan kolmeen varsinaiseen tutkimuskysymykseeni. Ina Hellstenin (1997) mukaan osa metaforista käytetään itsestään selvästi ja kyseenalaistamattomasti, kun taas toiset nousevat laajaan keskusteluun yksittäisen vertauksen kautta. Osa metaforista vakiintuu, osa on yksittäisiä heittoja, jotka unohtuvat pian. (Hellsten 1997, 3.) Ajallinen apukysymys tukee kolmen tutkimuskysymyksen selvittämistä myös tästä näkökulmasta.

Koska tahdoin seurata metaforia myös prosessin edetessä, aineistoni koostuu 133 Helsingin Sanomien brexitiä koskevasta pääkirjoituksesta ajalta 11.1.2016 – 29.3.2019, eli ensimmäisestä brexitiä käsittelevästä pääkirjoituksesta siihen päivään asti, kun Iso-Britannian oli alun perin määrä erota EU:sta. Britannia haki lykkäystä erolleen, koska erosopimusta ei ollut hyväksytty maan parlamentissa pääministerin useista yrityksistä huolimatta. (YLE 15.5.2019.) Brexitin haettiin lisää aikaa useampaan kertaan ja prosessin tulevaisuus oli vuoden 2020 alkuun asti vaikeasti

ennakoitava, joten päätän aineiston otantajakson päivämäärään, jota pidettiin kahden vuoden ajan varmana brexit-päivänä. Pidän tätä perusteltuna, sillä ensimmäinen lykkäys tuli viime hetkellä, ja siihen asti niin Britannian kuin EU:nkin kanta oli, että jos vaikutuksia pehmentävää erosopimusta ei tuohon päivään mennessä hyväksytä, ero EU:sta astuu voimaan sopimuksettomana.

Käytin aineistonkeruussa Helsingin Sanomien nettisivujen arkistoa ja hakusanana brexitiä. Helsingin Sanomat käyttää asiasanalistoja, joten tulokseksi tulivat kaikki pääkirjoitukset, joissa oli asiasanana brexit. Asiasanojen muokkauksen vuoksi hakutulokset saattavat vaihdella eri aikoina. Keräsin aineiston keväällä 2019. Rajasin aineistoni lehden virallista kantaa edustaviin pääkirjoituksiin, ja jätin pois vieraskynäkirjoitukset, jotka eivät ole pääkirjoitustoimituksen laatimia. Näistä karsin vielä pois pääkirjoitukset, joissa EU-ero oli vain mainittu. Jos brexitiä sen sijaan oli käsitelty esimerkiksi kappaleen verran tai se oli tuotu esiin useamman kerran toiseen aiheeseen linkittäen, pidin tekstin aineistossa siten, että mukaan tulevat myös brexitiin läheisesti liittyvät asiat.

Luvussa 2 taustoitan pääkirjoitusta tekstityyppinä ja esittelen metaforan eri määritelmiä, joista tutkimukseni painottuu vahvasti kognitiiviseen metaforateoriaan ja tapaan jäsenellä ja selittää vieraita tai monimutkaisia aiheita. Samalla käyn läpi aiempaa metaforamaailmojen tutkimusta ja tutkimustani sivuavaa brexit-aiheista tutkimusta. Luvun 3 alussa esittelen aineistoni tarkemmin ja jaottelen sitä samoihin kokemuspiireihin viittaavista metaforista koostuviin metaforamaailmoihin. Tarkastelen myös metaforamaailmojen käytön yleisyyttä sen mukaan, kuinka monessa pääkirjoituksessa ne esiintyvät. Useimmista metaforamaailmoista maailmoista on erotettavissa yhteinen ylätasen jäsenystapa, kuten *EU on talo* tai *politiikka on peliä*. Käsitelen näitä jäsenyksiä luvun 3 alaluvuissa, samoin kuin metaforamaailmojen alla esiintyviä pienempiä ja tarkempia metaforaryypäitä, joilla on yhtenäisempi tapa jäsentää tiettyä aihetta. Analyysini etenee esimerkkien lähiluvun kautta huomioiden kontekstin, jossa metaforat esiintyvät. Lopuksi luvussa 5 teen yhteenvedon johtopäätökset tutkimustuloksistani sekä ehdotan niiden pohjalta mahdollisia kohteita jatkotutkimuksille.

2 Metaforat aiemmassa tutkimuksessa ja pääkirjoitus tekstityyppinä

2.1 Pääkirjoitus kantaaottavana tekstityyppinä

Sanomalehtien pääkirjoitukset ovat tutkimusaineistoina yleisiä, ja kantaaottavina teksteinä ne tarjoavat runsaasti materiaalia analyysille. Tekstilajina pääkirjoitusta on kuitenkin tutkittu verrattain vähän, ja se näyttäisi olevan usein tutkimusaineistona, mutta harvemmin tutkimuskohteena. Tähän saattaa vaikuttaa se, että pääkirjoitukset voivat vaihdella tyyliltään julkaisusta, maasta ja toimituksesta riippuen – kantaaottavalla tekstillä on liikkumatilaa vakiintuneesta rakenteestaan huolimatta. Myös pro gradussani pääkirjoitukset ovat aineistona. Analyysin ja tutkimuksen merkityksen kannalta on kuitenkin tärkeää ymmärtää aineistotyyppin asemaa ja erityispiirteitä.

Pääkirjoitus on sanoma- tai aikakauslehdessä vakiopaikalla julkaistava lyhyehkö kantaaottava kirjoitus, jossa tuodaan ilmi lehden tai päätoimittajan kanta johonkin ajankohtaiseen asiaan. Aikakauslehdissä pääkirjoituksen laatii tavallisesti päätoimittaja tai ulkopuolinen asiantuntija, ja se edustaa nimeltä mainitun laatijan mielipidettä. Sanomalehdissä sen sijaan laatijan nimeä ei yleensä mainita, vaan pääkirjoitus edustaa lehden virallista linjaa. Sanomalehden pääkirjoitusta pidetäänkin institutionaalisenä tekstilajina: se on lehden arvoihin pohjaava kannanotto yhteiskunnalliseen keskusteluun, teksti, jossa toimitus määrittää oman positionsa käsiteltävään aiheeseen. Pääkirjoituksessa ei silti aina ole selkeää kannanottoa, vaan se voi olla myös pelkästään pohdiskeleva, taustoittava tai vaihtoehtoja erittelevä kirjoitus. (Kohvakka 2009, 242–243.)

Pääkirjoituksella on Hannele Kohvakan (2009) mukaan suhteellisen vakiintunut rakenne. Sen alussa esitetään teesi eli väite, minkä jälkeen väitteelle esitetään perustelut. Kirjoituksen loppupuolella ilmaistaan toivomus, vaatimus tai vetoamus. Jyväskylän yliopiston kirjoitusohjeistuksen (2009) mukaan pääkirjoituksessa esitetyt mielipiteet tulee ilmaista maltillisesti, väitteet perustella ja vaatimukset ilmaista nesessiivirakenteilla. Pääkirjoituksessa ei käytetä väliotsikoita, huutomerkkejä tai muita tehovälimerkkejä. (Kohvakka 2009, 242–243.) Heli Katajamäen (2018) mukaan taas sanomalehtien pääkirjoitukset vaihtelevat tyyliltään ja kantaaottavuudeltaan melko vakiintuneesta rakenteesta huolimatta. Sanomalehtien pääkirjoitukset nähdään tärkeänä mielipidevaikuttamisen muotona, mutta osa pääkirjoituksista on uutismaisempia, argumentoinniltaan ja kannanotoiltaan vaisumpia eikä niillä siksi välttämättä ole kaikkia pääkirjoitukselle tuttuja piirteitä. Katajamäki toteaaakin, että pääkirjoitus ja sen kielenkäyttö vakiintuu erityisesti instituution sisällä siten, että esimerkiksi kielenkäytön tavat eivät muutu, vaikka henkilöstö vaihtuisi. (Katajamäki 2018, 1–2.)

Pääkirjoitusten tyyli vaihtelee Kohvakan (2009) mukaan myös eri kielialueilla, ja suomenkieliset pääkirjoitukset poikkeavat hieman esimerkiksi saksan- tai englanninkielisistä pääkirjoituksista. Suomenkielisten pääkirjoituksen leipäteksti on vähemmän argumentoivaa ja siitä puuttuu usein vakiopaikalla oleva pääteesin yhteenvedo-osio, mutta jo otsikko voi olla yhteenvetomainen, arvottava tai ohjeistava. Suomenkielisissä pääkirjoituksissa ilmaistaan yhtä paljon kannanottoja kuin saksan- tai englanninkielisissäkin, mutta niiden argumentaation tavat eroavat jossain määrin toisistaan. Suomenkieliset pääkirjoitukset antavat usein suoria toimintaohjeita ja kehotuksia poliitikoille ja ovat siten osallistuvampia. Pääkirjoitustoimitus toimii ikään kuin poliitikkojen kumppanina, kun taas saksankielisissä sanomalehdissä pääkirjoittajat ovat enemmänkin kriittisiä ja etäisiä tarkkailijoita ja perinteisiä vallan vahtikoiria. Pääkirjoitus on kuitenkin kokonaisuudessaan kansainvälisestäikin varsin vakiomuotoinen teksti, jonka funktio ja argumentoinnin peruskaava pysyvät samoina, vaikka argumentoinnin tavoissa olisi eroja. (Kohvakka 2009, 240–242, 249.)

Lehdistön ja politiikan välinen suhde on keskeinen demokratian ja sananvapauden kannalta. Firmstonen (2019) mukaan pääkirjoitusten ja niiden sisällön tutkiminen voi valottaa suhdetta suoraviivaisemmin kuin objektiivisuuteen pyrkivien uutisartikkelien tutkimus, sillä pääkirjoitus on sanomalehden ainoa palsta, jossa lehti tekee mielipidelinjauksiaan organisaatiotasolla. Muut kantaaottavat artikkelit julkaistaan tyypillisesti yksittäisten toimittajien nimissä. Eri julkaisujen pääkirjoitukset edustavat siten laajemmin lehdistön kantaa. Tästä syystä pääkirjoitustoimitukset ovat julkisessa tilassa merkittävässä asemassa poliittisen keskustelun rakentajina. Pääkirjoituksissa journalistit ja sanomalehtien johto käyttävät toimituksellista valtaansa vaikuttaakseen politiikkaan joko epäsuorasti yleisön kautta tai suoraan kohdistuen viestinsä poliitikoille. Suostuttelun tavat ja laajuus vaihtelevat eri maissa – monissa kaksipuoluejärjestelmissä sanomalehtien osallistuminen politiikkaan on niin avointa, että ne antavat vaalien alla julkisesti tukensa tietylle puolueelle – mutta pääkirjoituksen asema sanomalehden poliittisen linjanvedon välineenä ja sen johdon ja toimituksen omana äänenä on sama tyylistä ja poliittisuuden asteesta riippumatta. (Firmstone 2019.)

Pääkirjoituksia vertaillessa huomioitava lehden levikki. Tämä näkyy kansainvälisessä vertailussa: esimerkiksi Helsingin Sanomat pienen maan pääsanomalehtenä tavoittaa Suomen väestöstä kokonaisuudessaan noin viidenneksen, kun taas Süddeutsche Zeitung, Saksan luetuin sanomalehti maan suurimman iltapäivälehdien jälkeen, tavoittaa vain noin 1,5 % saksalaisista (Kohvakka 2009, 243–244; Statista 2020). Maiden suurimpien yleissanomalehtien lukijakunnat ovat erilaisia, koska Helsingin Sanomien lukijat mitä todennäköisimmin edustavat paljon laajempaa sosioekonomista kenttää tai sillä on suhteellisesti laajempi maanlaajuinen lukijakunta. Lukijaprofiili puolestaan oletettavasti vaikuttaa sanomalehden aiheisältöön ja kieleen. (Kohvakka 2009, 243–244.)

Heli Katajamäki (2003) tutkii pääkirjoitusten viestinnällisiä tarkoituksia haastatteleamalla taloussanomalehtien pääkirjoitustoimittajia. Viestinnän tarkoitusten tiedostaminen on olennaista, koska ne luovat perustan niin rakenteelle, kielelle kuin sisällöllisille valinnoille. Erityisesti institutionaalisilla tekstilajeilla on vakiintuneet viestinnälliset tarkoitukset. Tekstilajin vakiintumisen lisäksi diskurssit vaikuttavat viestinnän tarkoituksiin – eri aiheisiin keskittyvien lehtien pääkirjoituksilla on eri tarkoituksia, koska hallitsevat diskurssit ovat erilaisia. Ensisijainen viestinnän tarkoitus määrittyy kuitenkin tekstilajin perusteella. Uutisen ensisijainen tarkoitus on tiedottaa, mutta pääkirjoituksen tarkoitukset ovat moninaisemmat ja toisaalta pääkirjoituksen muoto antaa enemmän tilaa kirjoittajan omille tarkoituksille. (Katajamäki 2003, 180, 182, 196–197.)

Pääkirjoituksia kirjoitetaan usein ryhmätyönä, esimerkiksi Katajamäen tutkimissa Kauppalehdessä ja Taloussanomissa 3–4 henkilön pääkirjoitustiimeissä. Kun pääkirjoitukset käsitetään lehden institutionaaliseksi kannanotoksi, pääkirjoituksen päätehtävä on sanomalehden virallisen kannan ilmaiseminen. Pääkirjoituksen asema lehden kannanottona näkyy esimerkiksi sanavalinnoissa ja tekstin sävyssä. Pääkirjoituksen on myös täytettävä tietyt rajoitukset, esimerkiksi kaikkien kannanottojen on oltava perusteltuja. Kantaa tukevien argumenttien on tarkoitus suostutella lukijoita, pyrkiä vaikuttamaan heihin tai – Katajamäen (2003) haastateltavien mukaan – saada ihmiset ennemminkin ajattelemaan kuin syöttää heille valmiita näkemyksiä. Kantaaottavien ja vaikuttamaan tähtävien pääkirjoitusten lisäksi on tiedottamaan pyrkiviä pääkirjoituksia. Nämä tavoitteet eivät ole toisiaan poissulkevia, sillä myös vaikuttamaan pyrkivä pääkirjoitus tiedottaa, ja tiedottamaan pyrkivässä pääkirjoituksessakin tehdään aina valintoja, mitä faktoja esitetään. Pääkirjoituksen viestinnän tarkoituksena voi olla myös selittäminen, vakuuttaminen tai näkemyksen valottaminen viihdyttävällä tavalla. (Katajamäki 2003, 184–187, 192.)

Lehden kannanotot pohjautuvat näkemyksiin lehden kohderyhmästä. Siihen vaikuttavat myös lehden – tai sen johdon – käsitys omasta roolistaan tiedonvälittäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Tämä rooli hahmotellaan julkisesti aatteellisessa tai toimituksellisessa linjanvedossa, joka perustuu lehden johdon asenteisiin. Toimitukselliset linjanvedot ovat kuitenkin yleisluontoisia, ja yksityiskohtaisemmin linja tuodaan esiin pääkirjoituksissa, joissa linjanveto on aihekohtaista. Tätä linjaa noudatetaan myöhemmin lehden muissa kirjoituksissa. Linjanvetopääkirjoituksen aihe on tarkkaan harkittu ja sisältö vahvasti kantaaottava. Kaikki pääkirjoitukset eivät kuitenkaan ole linjanvetopääkirjoituksia, vaikka selkeä lehden linjan ilmaiseminen onkin pääkirjoitusten yleinen piirre, vaan osa pääkirjoituksista on kuvailevia tai kommentoivia. (Katajamäki 2003, 188–189.)

Katajamäen (2003) tutkimuksessa pääkirjoitusta kuvataan kollektiiviseksi kannanotoksi, koska kirjoittaja voi joskus joutua työntämään omat näkemyksensä syrjään ja kirjoittamaan vastoin omaa mielipidettään. Lehden virallinen kanta ja pääkirjoituksen laatijan kanta voivat siis olla ristiriidassa. Vaikkei pääkirjoitustiimiin valittaisi toimittajia, jotka ovat aatteellisesti kovin kaukana lehden virallisesta linjasta, pääkirjoitus vaatii kirjoittajaltaan vähintäänkin kykyä vaihtaa näkökulmaa henkilökohtaisesta yleiseen. Pääkirjoitusten kirjoittaminen tiimityönä voi auttaa toimittajia tällaisen ”yleisestä näkökulmasta” esitetyn kollektiivisen kannanoton tuottamisessa. (Katajamäki 2003, 187.) Toisaalta Katajamäki ja Ketola (2005) painottavat, että pääkirjoitukset ovat muiden tekstien tapaan myös sosiaalista vuorovaikutusta, eivätkä ne siksi vain kuvaa maailmaa. Tekstit rakentavat aina myös yhteisöllisyyttä, ja tekstistä ilmenevä kohderyhmä ja tekstin kielenkäyttö kertovat, millaista yhteisöllisyyttä niissä rakennetaan ja keiden välille. Yhteisöllisyyden vastapainoksi rakentuu yhteisöön kuulumattomien joukko. (Katajamäki ja Ketola 2005, 247–248.)

Brexit-pääkirjoituksissa tällainen jaottelu syntyy paitsi Britannian ja ”meidän muiden” EU-maiden välille, joihin Suomi kuuluu kiinteänä osana, myös EU-mielisten ja EU-kriittisten välille. EU-kriittiset, eli pääkirjoitusten ulkopuoliset, käsitetään äärioikeistona ja kansallismielisinä populistina, jotka ovat tunteen vietävissä, eivätkä kuuntele EU-mielisten järkisyitä. Maltilliset EU-kriitikot erotettavissa olevana joukkona loistavat aineistossa poissaolollaan. Kansanäänestyksen alla Britannian kahden vaiheilla olevat äänestäjät mainitaan kyllä säännöllisesti, mutta he jäävät hahmottomaksi ja kannastaan epävarmaksi joukoksi, eikä heidän näkemyksiään käsitellä.

2.2 Metaforien määrittelyä ja termistöä

Metafora-analyysi on retorisen analyysin alalaji, joka tutkii ymmärryksen apuna toimivia kielikuvia kommunikaatiotilanteissa. Metaforia on analysoitu perinteisesti kieli- ja kirjallisuustieteissä, mistä se on levinnyt mm. yhteiskuntatieteisiin ja journalistiikan tutkimukseen. (Hellsten 1997, 64–65.)

Metafora on myös osa semioottista tutkimusperinnettä, sillä se on ihmisten tapa käsitteellistää asioita ja luoda käsityksiä todellisuudesta. Semioottisessa metaforatutkimuksessa metaforat ymmärretään koodeiksi, joiden avulla välitetään merkityksiä perustuen jaettuun kulttuuritaustaan ja saman kulttuurin jäsenille yhteiseen tapaan hahmottaa asioita. (Korpela 2011, 19–20.)

Metafora on laajuutensa vuoksi haastava käsite. Se kattaa värikkäitä ja kaunopuheisia ilmaisuja, mutta toisaalta myös vakiintuneita idiomeita, esimerkiksi puhumme hintojen noususta. Lisäksi on sanoja ja ilmauksia, joilla on metaforiset juuret, mutta joita on niin pitkään käytetty alkuperäisestä kontekstistaan irrallaan, että alkuperäinen merkitys on jäänyt pois. Erityisen tulkinnanvaraista on, milloin metaforinen ilmaus on niin vakiintunut ja irtautunut alkuperäisestä käyttötarkoituksestaan,

että se lakkaa olemasta metafora. Käsitteen moninaisuuden vuoksi on tärkeää, että tutkija kertoo, mille määritelmälle hän tutkimuksensa perustaa. (Ritchie, 2013, 3–4.)

Aristoteles näki metaforan implisiittisenä, analogian sääntöjä noudattavana vertauksena. Metafora korvaa sanan toisella, erimerkityksisellä sanalla, siten että luodaan epäsuora rinnastus tai analogia kahden käsitteen tai tilanteen välille. Se on kielikuva, jossa on kaksi keskeistä osaa, merkitysten siirto ja rinnastus. Kahta toisiinsa liittymätöntä kontekstia verrataan toisiinsa siirtämällä termi erilaisen, mutta analogisen objektin yhteyteen. (Ritchie 2013, 4–5.) Aristoteleen määritelmä toimii pohjana metaforan *korvaamisteorialle*, jonka mukaan metafora on sanojen tasolla toimiva tyylikeino, joka voitaisiin korvata kirjaimellisella ilmaisulla (Hellsten 1997, 16).

Kövecses puolestaan kuvaa *vertaamisteoriaa*, jonka mukaan metafora on kielikuva, jossa asiaa verrataan toiseen sanomalla sen olevan tuo toinen asia. Kyse on tiivistyneestä analogiasta: perinteisestä vertauksesta jätetään kuin-sana pois. Kövecsesin esimerkin mukaan siis metafora "Achilles on leijona", on vertaus, jossa Achillekseen liitetään leijonan ominaisuuksia. Leijona symboloi usein rohkeutta, joten "Achilles on leijona" on tyyllitelty tapa sanoa "Achilles on rohkea kuin leijona". Tässä metaforassa Achilles on aihe, jota kuvataan, ja leijona, jonka ominaisuuksia Achillekseen liitetään, on väline. Myös vertaamisteorian juuret ovat Aristoteleen *Runousopissa*, ja se on jatkoa korvaamisteorialle. Vertaamisteorian metaforat ovat kuitenkin kompleksisempia ja vertaus toimii lauseiden tasolla. Hellsten (1997) antaa tästä esimerkiksi tunnetun metaforan "vanhuus on ilta", joka auki kirjoitettuna kääntyisi vertaukseksi "vanhuus on elämälle samaa kuin ilta on päivälle". (Ritchie 2013, 4–5; Hellsten 1997, 18.)

Kenneth Burke määrittelee metaforan laajemmin. Siinä, missä perinteisemmin määriteltynä metafora siirtää välineen tiettyjä piirteitä aiheelle, Burkelle metafora on tietyn asian näkemistä toisessa kontekstissa. Samansuuntaisesti ajattelevat myös Yanow ja Semino. Yanowin mukaan metafora liittyy kaksi irrallista ja ainakin pintapuolisesti erilaista elementtiä samaan kontekstiin, jolloin kummankin käsitteen merkitys muuttuu, ja erityisesti metaforan kohteeseen liitetyt mielikuvat muovautuvat. Juuri elementtien erilaisuus on olennaista Yanowin teoriassa.

Yksinkertaisimmillaan aihe ja väline ovat täysin eri kokemuspireistä, esimerkiksi "tunteen palossa" toinen viittaa ihmisen subjektiiviseen kokemukseen, kun taas toinen tapahtumaan, jossa jokin on fyysisesti tulossa. Toisaalta aihe ja väline voivat olla toisiaan lähellä olevista kokemuspireistä, kunhan ne yhdessä viittaavat johonkin muuhun kokemuspiiriin. (Ritchie, 2013, 6–9.)

Burken ja Yanowin määritelmät edustavat *vuorovaikutusteoriaa*, jonka mukaan ajattelu on itsessään metaforista. Vuorovaikutusteorian perustaja I.A. Richardsin mukaan ajattelun käsitejärjestelmät

ovat metaforisia, ja kielelliset metaforat pohjaavat niihin. Vuorovaikutusteoriassa metaforia ei voida muuttaa kirjaimelliseksi ilmaisuksi, koska merkitykset syntyvät aiheen ja välineen asiayhteyksien vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutusteoria painottaa maailman suhteellisuutta ja merkitysten luomista vuorovaikutusten välillä – metaforan aiheen konteksti ja välineen konteksti ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja molemmat osat vaikuttavat toisiinsa. Metaforisuus toimii tällöin kontekstien tasolla sanojen tai lauseiden tason sijaan, ja ajattelu ja kieli on itsessään metaforista. Metaforilla on vuorovaikutusteoriassa enemmän valtaa kuin korvaamis- tai vertaamisteorioissa, koska metaforilla voidaan luoda uusia käsityksiä maailmasta. (Hellsten 1997, 19–22.)

Myös Semino käsittelee metaforaa ajattelun välineenä. Hänen mukaansa metafora on ilmiö, jossa puhumme jostakin ja ajattelemme jotakin muussa kuin sille ominaisessa kontekstissa, eli metaforalla on keskeinen kognitiivinen merkitys. Lakoff ja Johnsson venyttävät metaforan rajoja vielä pidemmälle, sillä heidän mukaansa metafora ei ole vain jonkin ajattelua toisen asian kontekstissa, vaan jonkin kokemista jonakin toisena: koemme ihmissuhteen lämpimänä tai kylmänä, vaikkei sillä ole fyysikaalista, mitattavissa olevaa lämpötilaa. (Ritchie, 2013, 6–7.)

Seminon määritelmä ei ole yhtä äärimmäinen kuin Lakoffin ja Johnssonin – siinä, missä Seminon mukaan ajattelemme metaforan kohdetta välineeseen assosioiduilla tavoilla, Lakoffin ja Johnssonin mukaan koemme metaforan aiheen sen välineenä (Ritchie, 2013, 7). Jos siis puhumme lämpimästä suhteesta ystäväämme, Seminon määritelmän mukaan ajattelemme suhdetta lämpöön yleisesti assosioiduin tavoin, lämpö on mukavaa, mutkatonta, rentoa. Jos ulkona taas on kylmä, pukeudumme paksusti, ja samalla tavoin kylmässä ihmissuhteessa olemme varautuneita ja meillä on "ympärillämme muureja", toppatakin kaltainen puskuri kylmää vastaan, jonka sisään käperryimme. Emme siis tunne fyysisesti kylmyyttä tai lämpöä, mutta olemme joko etäisiä ja varautuneita tai tunnemme olomme mukavaksi ja rennoksi. Lakoffin ja Johnssonin määritelmän mukaan taas tunnemme lämpötilan fyysisesti: ystävän tapaaminen tuntuu samalta kuin ulos astuminen lämpimään kesäpäivään, kun taas kylmävässä tilanteessa ihomme saattaa mennä kananlihalle, kuin olisimme pakkasessa liian vähissä vaatteissa, eli todella koemme tilanteen kylmänä, emme vain kylmään liitettyjen mielikuvien kautta. (Ritchie, 2013, 7–9.)

Semino, samoin kuin Lakoff ja Johnsson, edustaa *kognitiivista metaforateoriaa*, joka on edelleen jatkoa vuorovaikutusteorialle. Kummassakin metaforateoriassa ajattelu on metaforista, eikä metaforaa voi kummankaan teorian mukaan muuttaa kirjaimelliseksi ilmaisuksi ilman, että se menettää osan merkityksistään. Kognitiivista metaforateoriaa kutsutaan myös *konseptuaaliseksi eli käsitteelliseksi metaforateoriaksi*, koska se painottaa metaforien taustalla toimivaa laajempaa

käsitteellistä tapaa hahmottaa ja jäsentää maailmaa. Metafora on kognitiivinen prosessi, jossa asiaa käsitteellistetään jonkin toisen asian termein – tyypillisesti vierasta tai abstraktia asiaa tutun tai konkreettisen asian termein. Metaforat eivät toimi kognitiivisessa teoriassa sanojen, lauseiden tai edes kontekstien tasolla, vaan käsitejärjestelmien tasolla, ja ne perustuvat osittaiseen rakenteelliseen vastaavuuteen ja käsitejärjestelmien yhdistelyyn kognitiivisen prosessin tueksi. Koska metafora on kognitiivisessa teoriassa ymmärtämisen ja ymmärrettäväksi tekemisen väline, metaforat ovat usein arkikielisiä ja viittaavat yhteisesti tuttuihin asioihin. (Hellsten 1997, 22–24; Sullivan 2013, 10.)

Lakoffin ja Johnssonin keskeinen rooli metaforateoriassa ei perustu niinkään metaforien ruumiillisuuteen, vaan myös Seminon myöhemmän ja maltillisemmän määritelmän kanssa linjassa olevaan käsitykseen metaforan olemuksesta kognitiivisena prosessina ja käsitteellistämisen apuvälineenä. Metaforia on tutkittu kielen ilmiönä ja retorisenä keinona jo ennen ajanlaskun alkua, mutta vasta Lakoffin ja Johnssonin vuonna 1980 julkaisema *Metaphors We Live By* nosti metaforien käytön esiin ajattelua ja käsitteellistä hahmottamista läpäisevänä toimintana. Kun metafora ymmärretään käsitejärjestelmien vuorovaikutuksena sanojen tai kontekstien vuorovaikutuksen sijaan, metafora asettuu osaksi laajempaa tulkintakehystä, jossa lähde- ja kohdealueen vastaavuuksia voidaan kartoittaa ja käyttää selittämään abstraktia kokonaisuutta. (Sullivan 2013, 30.) Tällöin jos brexit-neuvotteluita hahmotetaan matkana, voidaan neuvotteluiden eri vaiheita kartoittaa matkan eri vaiheina, jolloin neuvotteluihin valmistaudutaan matkaa suunnitteleamalla ja lopulta päästään perille yhteisymmärrykseen.

Ritchie (2013) on pyrkinyt kompromissiin metaforan eri määritelmien välillä. Hän ehdottaa määritelmäksi “thinking, talking about, or experiencing one kind of thing in terms of another” eli jostakin puhumista, jonkin ajattelua tai jonkin kokemista jonakin muuna tai jonkin muun asian kontekstissa tai toisen asian termein. (Ritchie, 2013, 20.) Pro gradu -tutkielmassani käytän Burken, Seminon ja Yanowin metaforan määritelmiä, sillä ne mahdollistavat syvällisemmän tekstianalyysin kuin Aristoteleen ja Kövecsesin perinteisemmät määritelmät menemättä kuitenkaan liiaksi psykologian tasolle. Yhdistelen siis analyysissäni vuorovaikutusteoriaa ja kognitiivista metaforateoriaa. Metaforien tunnistamisessa taas käytän apuna Ritchien (2013) yksinkertaista tapaa tunnistaa metaforia: ilmaisu lasketaan metaforaksi, jos se on tulkittavissa käytetyssä kontekstissa, mutta sanavalinta ei ole johdonmukainen sanan varsinaisen merkityksen kanssa, vaan sillä luodaan uusia merkityksiä erityisesti välineelle. Kielikuvan on kuitenkin oltava kontekstissaan järkevästi tulkittavissa irrallaan välineen varsinaisesta merkityksestä. (Ritchie 2013, 10–11.)

Metaforan osista käytetään vähintään kahta eri termistöä: puhutaan joko aiheesta tai välineestä tai lähde- ja kohdealueesta. Käyttötapojen erona vaikuttaisi olevan metaforakäsitys ja kuinka laajana metafora nähdään. Kun metaforan ymmärretään sanan tai lauseen tasolla toimivaksi tai esitellään eri metaforateorioita, käsitteinä vaikuttaisivat olevan selkeärajaisemmat aihe ja väline. Kun taas metafora käsitetään yhden kokemusalueen ajattelemisena toisen kokemusalueen termein, metaforan aiheen ja välineen sijaan puhutaan lähde- ja kohdealueesta (Vainikka et al. 2020). Tällöin aiheen kokemuspiiri vastaa kohdealueen kokemusaluetta, ja kokemuspiiri, johon väline on kytkeytynyt, vastaa lähdealuetta. Toisin sanoen kohdealueen järjestelmää kuvataan käyttämällä apuna lähdealueen käsitejärjestelmää, siten että merkityksiä siirtyy näiden alueiden välillä, erityisesti lähdealueelta huomion keskipisteenä olevalle kohdealueelle. Samalla luodaan kuvanomaisia ja affektiivisesti painottuneita ilmauksia, joita voidaan käyttää retorisisina keinoina. Affektiivisuus perustuu tässä metaforilla luotuihin rinnastuksiin ja implikoituihin vastaavuuksiin lähde- ja kohdealueen välillä, joiden kontekstuaalinen tulkinta määrittää, mitkä metaforan implikaatiot aktivoituvat ja siten, millaisia affektiivisiä painotuksia metafora tuo käsiteltyyn aiheeseen. (Vainikka et al. 2020.) Käytän tässä tutkielmassa jatkossa lähde- ja kohdealueen käsitteitä, joita on käytetty myös refleктоimissani Hellstenin (1997) ja Vainikka et al. (2020) tutkimuksissa.

Journalismissa, erityisesti Helsingin Sanomien kaltaisessa yleissanomalehdessä, metaforilla on usein juuri kognitiivinen merkitys. Ignasi Navarro i Ferrando (2019) korostaa metaforan ja kokemuksen yhteyttä tästä näkökulmasta. Oletus, että ihmiset käyttävät metaforia ajattelussaan, on laajasti hyväksytty. Viestimme metaforien avulla, koska ne ovat olennainen osa käsitejärjestelmäämme ja tapaamme jäsenellä tietoa ja kokemuksiamme: abstraktimpaa ja vieraampaa aihetta jäsenetään konkreettisemmän ja tutumman aiheen avulla hallittavampaan muotoon. (Navarro i Ferrando, 2019, 4.) Kun metaforien lähde- ja kohdealueet ovat selkeärakenteisia ja metaforan taustalla on kulttuurinen skeema, on kyse *struktuurallisesta metaforasta*. Journalismissa yleisesti käytetyt politiikan metaforisoinnit ovat tyypillisesti juuri struktuurallisia, käsitteellisiä metaforia, jotka mahdollistavat innovatiivisia näkökulmia, kun yleiseen skeemaan täydennetään yksityiskohtia. Tällöin poliittista peliä voidaan tarkentaa esimerkiksi korttipeliksi tai jalkapalloksi riippuen havainnollistettavasta asiasta. (Hellsten 1997, 90.)

Vaikka metaforia käytetään usein tarkoituksellisesti kielellisinä tehokeinoina tai välineenä vieraan asian jäsentämiseen, osa metaforista on niin arkipäiväistyneitä, että ne ovat lähes huomaamattomia. Monet vakiintuneet metaforat liittyvät kehollisiin kokemuksiin, joiden skeemat ohjaavat käsitteellistämistä ja ajattelua yleisinhimillisellä, perustavalla tavalla. *Keholliset metaforat* voidaan jakaa orientaationaalisiin ja ontologisiin metaforiin. (Hellsten 1997, 88–89.) *Orientaationaaliset*

metaforat pohjautuvat metaforisoitavan asian tilalliseen hahmottamiseen, esimerkiksi sisäpuolella vs. ulkopuolella, ylhäällä vs. alhaalla ja edessä vs. takana. Tällöin sisällä oleminen on tyypillisesti positiivista ryhmään kuulumista ja ulkopuolisuus negatiivista toiseutta. Ylhäällä kuvaamassa hyvyttä ja menestystä ja alhaalla kuvaamassa rappiota tai vastoinkäymisiä ovat usein vielä vahvemmin värittyneitä. Menestykseen kiivetään, kun taas alamäki kuvaa huonoa kehitystä. Äärimmillään taivas on ylhäällä, helvetti alhaalla. Edessä ja takana puolestaan havainnollistavat erityisesti ajallista jatkumoa, jolloin menneisyys on takana ja tulevaisuus edessä. (Hellsten 1997, 88–89; Teeri-Niknamoghdam 2021, 30–31.)

Tilallisissa metaforissa ilmenee usein myös liikettä tiettyyn suuntaan, jolloin on kontekstisidonnaista, onko vaikkapa nousu hyvä vai huono asia. Erityisesti talouden tilan kehitystä kuvataan liikkeenä, jota voidaan edelleen muokata narratiivisempaan suuntaan puhumalla taloudesta elävänä subjektina, joka voi kompuroida, kärsiä tai tervehtyä. Tällöin on kyse *ontologisista metaforista*, jotka esittävät kuvattavan asian olentona, ja jotka perustuvat muihin kuin puhtaasti orientationaalsiin fysikaalisen todellisuuden tulkintoihin. Arvottavia ontologisia metaforia olisivat esimerkiksi jonkin hahmottaminen vahvana vs. heikkona tai terveenä vs. sairaana. (Hellsten 1997, 88–89; Chow 2014, 9–10.)

Kaikkein vakiintuneimmat metaforat ovat etääntyneet ja muokkautuneet käytössä alkuperäisestä tarkoituksestaan tunnistamattomiksi. Näitä kutsutaan kuolleiksi tai uinuviksi metaforiksi. Vaikka niiden metaforinen tausta on hämärtynyt, kuolleet metaforatkaan eivät ole aina neutraaleita, vaan ne voivat ohjata erilaisiin suhtautumistapoihin tai oikeuttaa niitä. Sen vuoksi on tärkeää tiedostaa, miten metaforat ohjaavat ajatteluumme ja tarkastella asioita. (Forsberg 2020, 105.)

Yksittäisiä metaforisia ilmauksia voidaan jaotella laajemmiksi jäsennostavoiksi, jotka joskus muodostavat pitkälle jäsenytyneitä *metaforamaailmoja* tai laajasti käytettyjä, mutta pelkistetympiä tulkinnan tapoja (Vainikka et al. 2020). Poliitikko on journalismin näkyvimmin metaforisoituja aihepiirejä, ja sitä voidaan käsitellä jo vakiintuneiden metaforisten järjestelmien kautta, jotka rajaavat näkökulmat aiempia jäsennyksiä vastaaviksi. Tällaiset sisäisesti koherentit tulkintapaketit, eli metaforamaalimat, ovat olennaisia poliittisten, pitemmällä aikavälillä kehittyvien teemojen ja prosessien hahmottamisessa. Kielelliset apuvälineet, kuten metaforat, avainfraasit, esimerkit, kuvaukset ja visualisoinnit, tiivistävät tulkinnan tyypilliset piirteet ja muodostavat tulkinnasta eheän kokonaisuuden. (Hellsten, 1994, 74.)

Sisällöltään samantyyppisiin ja jossain määrin koherentteihin tulkintapaketteihin Hellsten (1997) viittaa metaforisina yhdistelminä. Käsitteellisen tason metaforat voivat joko täydentää toisiaan tai

kilpailla toistensa kanssa. Vaikka yhdistelmät eivät olisi sisäisesti täysin koherentteja, ne voivat silti tukea toisiaan laajemmassa mittakaavassa, esimerkiksi metaforissa, joissa politiikkaa kuvataan jalkapallona tai korttipelinä, yleisen tason hahmotustapa on yhteinen, sillä molemmat jäsentävät politiikkaa pelinä. Vakiintunutta metaforista ilmaisua voidaan laajentaa ottamalla käyttöön uusia osia perustason metaforasta ”politiikka on peliä”. Näin metaforaan voidaan tuoda uusia jäsennyksiä, esimerkiksi aineistossani metaforisoidaan brexit-kansanäänestystä ja -neuvotteluja usein uhkapelinä, toisinaan taas urheilukilpailuna, jolloin perustason jäsennystapaan tuodaan mukaan uusia elementtejä. (Hellsten 1997, 37–38.) Täysin erillinen jäsennyys olisi brexitin kuvaaminen matkana, sillä matkan tapa jäsentää prosessia on lähtökohtaisesti erilainen kuin pelin. Toki näitäkin saatetaan yhdistellä, jos tavoitteena onkin päästä määränpähän ennen muita matkaajia.

Vainikka et al. (2020) tutkimissa *metaforamyrskyissä* puolestaan on kyse toisenlaisista yhdistelmistä. Metaforamyrskyissä metaforien kokemusalueet sekoittuvat luovasti, yllättävästi, hämmentävästi tai koomisesti ja kasautuvat ja linkittyvät toisiinsa. Metaforamyrskyt kertovat Vainikka et al. mukaan intensiteetin kasvusta ja luovat merkityksellisyyttä, kiinnostavuutta ja affektiivisuutta. Pällekkäisillä ja limittäisillä eri metaforamaailmoin viittaavilla ilmaisuilla pyritään suuntaamaan lukijan huomio tekstin affektiivisiin ulottuvuuksiin ja usein esittämään politiikka viihdyttävässä tai koomisessa valossa. Niiden tarkoituksena on ennen muuta herättää tunnereaktioita ja tuoda teksti lähelle lukijaa. (Vainikka et al. 2020, 264–265.)

Vainikka et al. (2020) tarkastelee affektiivista merkityksellistämistä. Tutkimuksessa affektiivisuus käsitetään laajasti diskursiivisuuteen kietoutuneeksi kielen kommunikatiiviseksi ja dialogiseksi ulottuvuudeksi, jota käytetään journalismissa merkityksellistämisen apuvälineenä ohjaamaan lukijan huomiota, luomaan lukijasuhdetta ja säätelemään etäisyyttä suhteessa lukijoihin. Näin metaforilla on tekstissä argumentointiin liittyvien tehtävien ohella rooli lukijasuhdetta rakentajana ja affektiivisuuden välittäjänä journalismissa. Affektiivista intensiteettiä voidaan Vainikka et al. (2020) mukaan lisätä kolmella tapaa: Ensiksi lukijalle voidaan tarjota affektiivista positiota asettamalla journalistinen kertoja ja lukija lähelle toisiaan esimerkiksi yleisöön seuraamaan samaa esitystä. Toiseksi metaforat voivat itsessään viitata kulttuurisesti latautuneisiin kohteisiin. Kolmantena keinona voidaan käyttää epäkoherentteja tai ristiriitaisia metaforamyrskyjä lisäämään tekstin kiinnostavuutta ja jäsentämään yleisösuhdetta sekä lisäämään affektiivista intensiteettiä kielen dialogisuuden kautta. Metaforat ovat tästä näkökulmasta affektiivisia käytänteitä, joissa kielelliset ilmaukset ovat emotionaalisesti erityisen latautuneita. (Vainikka et al. 2020, 266–267.)

2.3 Metaforat ja politiikan popularisointi journalismissa

Hellstenin (1997) mukaan metaforien kognitiivinen käyttö ilmenee journalismissa asioiden popularisointina. Popularisointi on asioiden arkijärkeistämistä vetoamalla yleisön jaettuun kulttuuriseen taustaan, ja se perustuu journalistisiin strategioihin. Hellstenin (1997) mukaan strategioista voidaan erottaa kolme metaforiin perustuvaa tekniikkaa: konkretisointi, tiivistäminen ja dramatisaatio. Näistä vieraiden aiheiden konkretisointi ymmärrettävämpään muotoon korostuu erityisesti pitkien, monimutkaisten ja abstraktien yhteiskunnallisten prosessien selittämisessä. (Hellsten 1997, 75.) Tällöin metaforia käytetään asiantuntijuutta vaativien asioiden selittämisessä maallikoille muokkaamalla ne yleistajuisemmiksi yleisön tietopohjaa hyödyntävien metaforien avulla. Kun viesti on suunnattu suurelle ja heterogeeniselle yleisölle, metaforien välineet kytkeytyvät usein jokapäiväisiin askareisiin ja niihin liittyviin skeemoihin. Toisin sanoen metafora hyödyntää jaettuja skeemoja uuden tiedon tai käsitteen selittämisessä ja ymmärtämisessä. (Navarro i Ferrando, 2019, 1–3.) Toisaalta tämä ei päde vain asiantuntijuutta vaativan tiedon ymmärtämiseen, vaan käytämme metaforia myös muuten vaikeasti selitettävien ja ymmärrettävien abstraktien kokemusten, kuten tunteiden, jäsentelyssä. Myös Navarro i Ferrandon mukaan metafora onkin kognitiivisen prosessin apuväline: kun saamme uutta tai vaikeasti käsitettävää tietoa, sovitamme sen jo olemassa oleviin skeemoihin, tarvittaessa käyttäen johonkin toiseen kokemuspiiriin liittyviä skeemoja tiedon jäsentelyyn ja konkretisoimiseen. (Navarro i Ferrando, 2019, 1–3.)

Samoin kuin konkretisointia, myös tiivistämistä käytetään muokkaamaan asioita helpommin ymmärrettävään muotoon. Tiivistämisessä koko prosessi esitetään tiettyjen kuvaavien piirteiden kautta, jolloin korostetaan vain metaforan olennaisimpia puolia, yksinkertaistetaan prosessia ja jätetään asian muut puolet käsittelemättä. Tiivistäminen on yleisintä otsikoissa, mutta myös tekstin sisällä tiivistetään lyhenteillä ja henkilöinnillä. (Hellsten 1997, 76.) Brexit-pääkirjoituksissa tämä näkyy tavassa, jolla Britannian hallituksen päätöksistä puhutaan Britannian päätöksinä tai Britannian poliittisen johdon ja sen epäonnistumisten henkilöitymisenä pääministeri Mayhin.

Toisaalta Hellstenin (1997) mukaan pitkiä poliittisia prosesseja kerronnallistetaan ja dramatisoidaan metaforia käyttäen. Tarkoituksena on rakentaa yleisölle koherentteja ja merkityksellisiä narratiiveja toistuvista aiheista tai jatkuvista prosesseista. Narratiivit tuovat aiheen lähemmäs yleisöä, mutta toisaalta tiivistämisen tapaan rajaavat tulkintoja. Dramatisoivia metaforia käytetään etenkin otsikoissa ja ingresseissä, ja ne perustuvat usein vastakkainasetteluihin ja hyvän ja pahan kamppailuun. Hellstenin (1997) mukaan tämä perustuu siihen, että uutiskriteerit ylittyvät vastakkainasettelutilanteissa helpommin, joten käsiteltäviin tilanteisiin yritetään saada draaman

juonta metaforien avulla. Samoin henkilöinti liittyy uutiskriteerien ylittymiseen, sillä dramatiikkaa ja yleisön kiinnostusta on helpompi saada aikaan henkilöistä kuin instituutioista kirjoittamalla. Popularisoinnin nimissä metaforia käytetään myös kärjistämiseen erityisesti otsikossa ja ingressissä. Kärjistämällä aihetta tiivistetään draaman ehdoin, eli vastakkainasettelua ja konflikteja korostamalla tai vaihtoehtoisesti esittämällä poliittinen johto naurunalaisena. (Hellsten 1997, 76–77.)

Journalismin kannalta popularisointi metaforan käyttötarkoituksena lienee kaikkein tärkein. Erityisesti yleissanomalehdet kirjottavat eri alojen asiantuntijuutta vaativista asioista taustoiltaan heterogeeniselle yleisölle, joten monimutkaiset asiat on tehtävä yleistajuisiksi. Pääkirjoitus on pituudeltaan rajallinen, ja sen on herätettävä kiinnostusta. Metaforien käyttö Hellstenin (1997) mainitsemisissa tekniikoissa palvelee pääkirjoituksen napakkaa, helppolukuista ja mahdollisesti viihdyttävää tyyliä samalla, kun pääkirjoitus ilmaisee lehden kannan ajankohtaisiin asioihin.

Metaforien keskeisyydestä taas kieli, että journalismin vallankäyttö paikallistetaan popularisoinnin tapoihin merkityksellistää politiikkaa. Tässä käytetään Vainikka et al. (2020) mukaan Hellstenin (1997) käsittelemien journalististen strategioiden keinoja, kerronnallistamista, juonellistamista ja draamallistamista sekä yksinkertaistamista ja henkilöintiä. (Vainikka et al. 2020.) Kehystämällä poliittisia kysymyksiä metaforilla ja siirtämällä merkityksiä lähdealueelta kohdealueelle voidaan vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin ja tapoihin perustella kantojaan. Boeynaems et al. (2017) mukaan metaforinen kehystäminen vaikuttaa ihmisten asenteisiin. Poliitikot ja muut poliittista viestintää harjoittavat käyttävätkin runsaasti metaforia kuvaamaan itseään, vastustajiaan ja agendaansa. Metaforia käytetään paljon myös poliittisessa keskustelussa ohjaamaan yleisöä tarkastelemaan asiaa tietystä näkökulmasta. Metaforilla voidaan perustella poliittista kantaa ja taivutella yleisöä samalle kannalle jäsentämällä kysymystä tietyllä tavalla. Korostamalla ja toisaalta häivyttämällä asian tiettyjä puolia metaforat voivat siirtää eriarvoistavia ajatusmalleja lähdealueelta kohdealueelle, aktivoida emotionaalisia konnotaatioita ja välittää moraalisia arvioita, ja vaikuttaa sitä kautta yhteiskuntaan laajemminkin. (Boeynaems et al. 2017, 118–120, 124–127.)

Arina Greavu (2021) toteaa, että tapa, jolla metaforat korostavat aiheen toisia piirteitä ja häivyttävät toisia, voivat johtaa jopa vaarallisella tavalla vääristyneeseen maailmankuvaan, kun yritämme sovittaa monimutkaista todellisuutta yksinkertaistavaan metaforaan. Greavun mukaan tämä johtuu siitä, ettemme ole välttämättä tietoisia näkökulmista, joita metafora kätkee. Kun käytetty metafora generoi ratkaisuja tilanteeseen, se voi jättää huomiotta merkittäviäkin tekijöitä. Tämän vuoksi aiheiden jäsentelyyn käytetyillä metaforilla voi olla tärkeä rooli hallituksen politiikassa ja toimien perustelussa, esimerkkinä tästä Greavu mainitsee presidentti Bush vanhemman tavan oikeuttaa

USA:n sekaantuminen Persianlahden sotaan. (Greavu, 2018, 111.) Myös Kylmän sodan aikainen dominoteoria perustui metaforaan, jolla perusteltiin useamman vuosikymmenen mittaista sotimista.

Iina Hellsten (1994) tutki EU-keskustelun metaforisia ilmauksia Helsingin Sanomien artikkeleissa. Hellstenin mukaan journalismissa esiintyvien metaforien tutkimuksessa keskeistä on metaforien kautta avautuva tapa hahmottaa ja jäsentää maailmaa (Hellsten, 1994, 74). Samalla kun metaforat konkretisoivat aihetta, ne myös rajaavat näkökulmaa siihen ja rajaavat pois vaihtoehtoisia näkökulmia. Näin metaforilla rakennetaan tai tuetaan tiettyä kuvaa käsitellyistä aiheista, ja keskeiset viestimet, kuten Helsingin Sanomat, käyttävät merkittävää valtaa jäsentämällä, tiivistämällä ja tarinallistamalla aihetta metaforiksi. (Hellsten 1997, 3; Hellsten, 1994, 76–77.)

Osa metaforista nousee valta-asemaan tietyssä diskurssissa, ja hallitseva metaforinen tulkinta aletaan nähdä luonnollisena. Vakiintunut metafora kuitenkin edelleen korostaa käsiteltävän asian tiettyjä puolia ja häivyttää toisia, ja arkijärkeen vakiinnuttuaan se tarjoaa tiettyä ideologista asemaa lähes huomaamatta. Hallitsevan metaforan tulkintoja ja ideologisuutta voidaan kyseenalaistaa ja tehdä näkyviksi kilpailevilla *vaihtoehtometaforilla*. Vaihtoehtometaforat jäsentävät ja kehystävät aihetta valtametaforasta poikkeavalla tavalla ja nostavat samalla esiin uusia näkökulmia tai tapoja tulkita käsiteltävää asiaa. (Hellsten 1997, 41.) Vaihtoehtometaforat ovat tärkeitä yhteiskunnalliselle keskustelulle, koska metafora keskittyy aina lähde- ja kohdealueen osittaiseen vastaavuuteen, eikä mikään yksittäinen metafora ei pysty kuvaamaan ilmiötä kokonaisuudessaan. Metaforien moninaisuus tarjoaa eri näkökulmia ilmiön tarkasteluun ja mahdollistaa kokonaisvaltaisempien, toimivampien ja kestävämpien ratkaisuiden etsimisen esimerkiksi yhteiskunnallisiin haasteisiin. Se tuo arvokysymykset avoimeen keskusteluun ja parhaimmillaan vähentää konflikteja ja johtaa demokraattisempaan päätöksentekoon. (Larson 2011, 224–225.)

Tuomas Forsberg (2020) painottaa, että metaforat itsessään eivät ole hyviä tai huonoja, vaan niiden arvioinnissa on huomioitava konteksti ja merkityksensiirron nyanssit. Karkeasti metaforien hyvyttä voidaan Forsbergin (2020) mukaan tarkastella kolmelta kannalta, instrumentaalisesta, moraalista ja esteettisestä näkökulmasta. Metaforan instrumentaalinen arviointi viittaa siihen, millä tavoin metafora tehostaa viestiä ja miten se onnistuu siinä. Hyvä metafora on siis toimiva retorinen keino, joka tekee halutun suuntaisen vaikutuksen vastaanottajaan. Olennaista on paitsi metaforan viesti, myös sen tulkinta, joten metaforan on oltava selkeä ja kaikkien vastaanottajien on ymmärrettävä se samalla tavoin. Moraalisesta näkökulmasta taas metafora on hyvä, jos sen tavoitteet ja seuraukset ovat hyviä, ja se johtaa parempaan politiikkaan. Poliittisten seurausten arviointi on luonnollisesti arvokysymys. Jos tietty metafora saavuttaa hallitsevan aseman

keskeisessä poliittisessa diskurssissa, se voi tiedostetusti tai tiedostamatta ohjata politiikan sisältöä. Forsberg (2020) pitää kognitiivisia metaforia erityisen tärkeinä tästä näkökulmasta, sillä ne ovat kiinteä osa käsitteellistämistä. Metaforaa voi arvioida myös esteettisesti, jolloin metaforan tuoreus ja luovuus kertovat metaforan hyvydestä. Metaforan eri näkökulmien arviot voivat olla ristiriidassa keskenään, esimerkiksi instrumentaalista näkökulmasta luova metafora voi olla huono, jos se on liian epäselvä. (Forsberg 2020, 105–107.)

Siitä, pidetäänkö metaforan välinettä tai kohdealuetta itsessään hyvänä vai huonona, ei voi päätellä, onko metaforan luoma kehys positiivis- vai negatiivissävytteinen, vaan kohdealueen ja lähdealueen suhde ja konteksti määrittävät, mitä elementtejä ja merkityksiä lähdealueelta siirtyy kohdealueelle. Boyenaems et al. (2017) mainitsee tästä esimerkkinä immuunijärjestelmän toiminnasta käytetyn sotametaforan. Sotaa itsessään pidetään negatiivisena, mutta kun toimijana on immuunijärjestelmä sodan käsitejärjestelmästä poimitut merkitykset ovat positiivisia, kuten vahvuus, sinnikkyys ja suojeleminen, jolloin aihetta kehystetään positiivisesti. (Boyenaems et al. 2017, 126.)

2.4 Metaforamaailmat aiemmassa tutkimuksessa

Vainikka et al. (2020) mukaan uutiskielessä tietyt metaforat ovat vakiintuneempia tiettyjen aiheiden yhteydessä, esimerkiksi urheilusta uutisoidessa käytetään tyypillisesti paljon sotametaforia. Poliitiikan konventionaalisiksi metaforiksi Vainikka et al. (2020) sen sijaan mainitsee sodan, pelin, kaupankäynnin ja draaman. (Vainikka et al. 2020, 250.) Hellstenin (1997) tapaan Vanikka et. al. (2020) käyttää metaforamaailmoja tutkiessaan kilpailukyky sopimuksen jäsentämistä journalismissa. Vaikka kyse on erityyppisestä poliittisesta prosessista kuin EU:hun liittyminen, tulokset ovat osittain samansuuntaisia kuin Hellstenillä, sillä kilpailukyky sopimusta jäsenettiin eniten matkan, draaman ja sodan metaforamaailmojen kautta, jotka lukeutuivat yleisiin jäsennostapoihin myös Hellstenillä (1997), joskin metaforamaailmojen suhteet ovat hieman erilaisia. Matka on kummassakin suurin metaforamaailma, ja se on myös omassa tutkimuksessani selvästi yleisin jäsennostapa. Draamametaforia Hellstenin (1997) aineistossa on kuitenkin käytetty huomattavasti vähemmän kuin Vainikka et. al. (2020) tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen aineistossa draamametaforia esiintyy vain yksittäisissä pääkirjoituksissa, vaikkakin yhdessä niistä metaforaa on käytetty poikkeuksellisen laajasti. Sota puolestaan on niin EU-jäsenyyskeskustelussa kuin brexit-pääkirjoituksissakin merkittävä metaforamaailma, mutta niin Hellstenin (1997) kuin minunkin tutkimuksessani sotaan läheisesti liittyvä pelillinen jäsennostapa on yleisempi.

Vainikka et. al. (2020) tutkimuksessa matkan ja liikkeen kautta jäsenettiin erityisesti poliittisia prosesseja sekä talouden kehitystä ja tapahtumia. Hellsten (1997) toteaaakin, että jatkuvien tai

pitkien prosessien ja kehityssuuntien jäsentäminen matkana on vakiintunut journalistinen kehystystapa, joka luonnollistaa muutosta. Matkametaforat ovat Vainikka et al. (2020) mukaan erityisen monikäyttöisiä, koska se yhdistyy muihin tilallisiin suhteisiin viittaaviin metaforiin ja koska matka voi kattaa erilaisia jaksoja ja sekä positiivisia että negatiivisia kokemuksia. Tavanomaisimpia matkaan yhdistettäviä metaforia ovat liike eteen tai ylös viitaten positiiviseen kehitykseen ja taakse tai alas viitaten negatiiviseen kehitykseen. (Vainikka et al. 2020, 254–257.)

Matkametaforista tekee Vainikka et al. (2020) mukaan käyttökelpoisen myös se, että ne kattavat lukuisia liikkumisen muotoja, vastoinkäymisiä, passiivista ja aktiivista etenemistä, ja matkaajalla voi olla joko yksilöllinen tai kollektiivinen identiteetti. Matkametafora ja sitä tukevat liikemetaforat hahmottavat prosessia liikkuvana kokonaisuutena, joka etenee alkupisteestä loppupisteeseen. Vainikka et al. (2020) huomauttaa, että matkametafora korostaa matkaavan asian kollektiivisuutta, sillä liike on mahdollista vain yhteen suuntaan kerrallaan, jolloin maan ollessa matkaajana, positiiviset tai negatiiviset vaikutukset kohdistuvat metaforan mukaan kaikkiin kansalaisiin ja toimijoihin samalla tavalla. Matkametaforan voidaankin tulkita vahvistavan käsitystä valtiosta tai yhteiskunnasta kokonaisuutena, jonka etu on myös kaikkien yksilöiden etu. Kansalaisten rooli politiikassa on matka- ja liikemetaforissa varsin rajattu. (Vainikka et al. 2020, 254–257.)

Matka ei ole metaforana sinänsä affektiivisesti kovin latautunut, mutta se kertoo osapuolten välisistä suhteista käsiteltyssä järjestelmässä ja kontrolloi lukijan tai yleisön asemaa suhteessa prosessiin, sen toimijoihin ja mediaan. (Vainikka et al. 2020, 256.) Koska etenemisen metaforat kuvaavat yleensä positiivisesti värittyä muutosta, matkametaforan käyttö voi toisaalta kieliä median myönteisestä suhtautumisesta käsiteltävään prosessiin, kun taas umpikujat ja matkan hankala eteneminen tai eksyminen voidaan tulkita negatiiviseksi (Hellsten 1997, 120). Journalismin kantaa ja tarkoituksia tulkittaessa metaforaa on kuitenkin tulkittava kontekstissaan.

Sotametaforat kuvasivat Vainikka et al. (2020) aineistossa osapuolten jännittyneitä suhteita. Sotametaforat kuvaavatkin politiikkaa konflikteina ja vastakkaisten intressien yhteentörmäyksinä. Sekä Vainikka et al. (2020) että Forsberg (2020) pitävät sotametaforaa yleisyytensä vuoksi yhtenä kuluneimmista metaforista. Se on kuitenkin monikäyttöinen, voimakkaita reaktioita herättävä ja affektiivisesti latautunut metafora. Sotametaforalla herätetään lukijan mielenkiinto ja kuvataan poliittinen konflikti erityisen latautuneena ja siten dramatisoidaan tilannetta. Samalla sotametaforalla voidaan ohjata lukijan suhdetta poliittiseen tilanteeseen ja provosoida lukijaa valitsemaan puolensa. Sotametaforan keskeisimmät piirteet ovat kahden osapuolen kohtalokas

vastakkainasettelu, äärimmäisten keinojen käyttö tai valmius käyttää niitä sekä häviämisen tuhoisat seuraukset. (Vainikka et al. 2020, 260–263.)

Sodan ja pelin tai urheilun skeemat limittyvät usein metaforissa, sillä niiden implikaatioissa on samankaltaisuuksia: molemmissa on tyypillisesti kaksi kamppailevaa osapuolta, molempiin liittyy strategiaa ja taktikointia, molemmissa hyökätään ja puolustetaan ja voitetaan tai hävitään. (Vainikka et al. 2020). Skeemojen limittymistä lisää Vainikka et al. (2020) mukaan tapa puhua urheilusta sodan termein, ja näiden kahden skeeman läheistä suhdetta voidaan hyödyntää tarkoituksellisesti. Vainikka et al. (2020) kuvaakin peli- ja urheilumetaforia sotametaforan affektiiviseksi varoventtiiliksi, jonka avulla raskaista ja osallistavista sotametaforista voidaan siirtyä kevyempään kokemuspiiriin ja katsomon positioon ilman, että tekstin linja muuttuu dramaattisesti. (Vainikka et al. 2020, 263–264.) Heidi Hirston (2009) tarkastelemissa finanssikriisin pelimetaforissa taas korostettiin yksittäisten pelaajien, kuten pankkien, vararikkoon päätymistä normaalina osana peliä, eli talouden toimintaa. Kaikkien pelaajien oletettiin tavoittelevan omaa etuaan ja hyödyntävän pelin sääntöjä ja niiden porsaanreikiä rationaalisesti. Pelin etenemisen katsottiin olevan osanottajien ohjailtavissa, mutta myös peli, eli talous, kokonaisuudessaan oli jossain määrin ylhäältä päin hallittavissa muuttujia muokkaamalla. (Hirsto 2009, 54–55.) Tässä ulkoapäin sääntelyssä pelimetafora poikkeaa sotametaforasta, jossa käsiteltävä tilanne ei ole suljettu järjestelmä.

Luonnonkatastrofimeteforia on käytetty lehdistössä runsaasti EU:n viime vuosien muiden suurten kriisien yhteydessä, muun muassa Karina Horsti (2021) tutki luonnonvoimametaforia pakolaiskriisin yhteydessä, jossa luonnonkatastrofi ja luonnonvoimat, joiden voidaan katsoa kattavan myös sääilmiöt, olivat hallitseva metaforamaailma. Luonnonvoimametaforille oli jäsenystapana ominaista olosuhteiden tai ihmismassojen hallitsemattomuus ja yksilönäkökulman puuttuminen. Luonnonvoimat ovat metaforissa juuri hallitsemattomuutensa vuoksi uhkaavia tai jopa vaarallisia. Horstin (2021) mukaan nestemetaforat olivat erityisen yleisiä, ja lehdistö viittasi kiivaaseen muuttoliikkeeseen muun muassa virtana, aallona tai vyörynä. Nämä metaforat epäinhimillistävät Horstin mukaan virran, aallon tai vyöryn muodostavia yksilöitä ja tuottavat eroa ”meidän” ja ”muiden” välille sekä korostavat inhimillisen kärsimyksen sijaan taloudellisia tuhoja ja menetyksiä. Samalla erityisesti luonnonkatastrofeihin viittaavat metaforat ilmaisevat tilanteen yleensä yllättävänä ja sellaisena, etteivät katastrofin uhrin – Horstin (2021) tapauksessa siirtolaisten sijaan Euroopan maat – ole millään tavalla osallisia katastrofin aiheuttamiseen eikä sen tuhoihin, eikä heillä siksi ole tilanteeseen vaikutusmahdollisuutta. Varsinkin nestemäisiä luonnonvoimia on vaikea pysäyttää, kun massiiviset nestemassat tunkeutuvat kaikkialle. (Horsti 2021, 3–4.) Hirston (2009) mukaan finanssikriisin tyypillisiä metaforia taas olivat tsunamin, maanjäristyksen ja

metsäpalon kaltaiset luonnonkatastrofit, jotka tuhoavat sattumanvaraisesti kaiken altaan. Myös nämä ilmiöt ovat vaikeasti tai eivät ollenkaan pysäytettävissä. Hirsto (2009) toteaa, että luonnonkatastrofimetaphorat antavat mahdollisuuden kriisin dramaattisten käänteiden kommentointiin ottamatta kuitenkaan kantaa tilanteeseen johtaneisiin syihin tai erittelemättä toimijoiden vastuita. Superlatiiveilla korostetut tsunamin kaltaiset luonnonkatastrofit ovat myös keino esittää ilmiö historiallisena ja entistä dramaattisempana. (Hirsto 2009, 52–54.)

Politiikan draamametaforilla on Vainikka et. al. (2020) ja Hellstenin (1997) mukaan rooli luomassa etäisyyttä politiikan toimijoihin ja poliittiseen johtoon, ja lukijalle tarjottu positio on katsomossa seuraamassa politiikkaa etäältä ja arvioimassa sitä (Vainikka et. al. 2020, 259–260; Hellsten 1997, 53). Draamassa voi olla kyse teatterista tai vaikkapa saippuasarjasta, mikä vaikuttaa edelleen yleisön ja näyttelijöiden väliseen etäisyyteen. Samaan tapaan toimittajan rooli voi vaihdella, ja toimittaja voi olla katsomossa yhdessä lukijan kanssa tai toimia kertojana tai kommentoivana selostajana (Vainikka et. al. 2020, 257). Kummassakin tapauksessa journalismi arvioi esitystä, mutta toimittajan tai laajemmin lehdistön etäisyys lukijaan ja poliittisiin toimijoihin voi vaihdella.

2.5 Brexitin ja sen osapuolten esittäminen muissa tutkimuksissa

Lundstedt (2020) käsittelee tutkimuksessaan Helsingin Sanomien brexit-representaatioita ja brexitiin liitettyjä diskursseja. Lundstedin aineisto kattaa pääkirjoituksia vuodelta 2019, joten tutkimusajanjakso ja siten brexit-prosessin vaihe poikkeaa omastani. Lundstedt (2020) erotti representaatioista kolme pääkategoriaa. Näistä ensimmäinen keskittyy itse EU-eron representaatioihin, joille leimallista on taloudellinen vaara ja brexitin arvaamattomuus, ja jotka rakentuvat kielteisten ja vertauskuvallisten sanavalintojen kautta. Toinen pääkategoria keskittyy Britannian ja brittiparlamentin representaatioihin, jotka Lundstedt jakoi edelleen itsekkyyden, tyhmyyden ja vakaan EU:n representaatioihin. Itsekkyyden representaatiolle tyypillistä olivat jossittelu ja mentaaliset prosessit, ja niissä pohditaan vaihtoehtoisia skenaarioita itsekkäille päätöksille. Jos-lauseet ovat yleisiä myös tyhmyysrepresentaatioiden yhteydessä, mutta päätöksiä etäännytetään EU:sta ja Suomesta rajaamalla toimijuus britteihin. Vakaan EU:n representaatiossa EU esitetään viisaana ja vakaana kontrastina Britannian epärationaaliseen sekoiluun ja poliittisen kentän valtataisteluihin. Kolmas pääkategoria, epäonnistumisen ja kirokun jatkajan representaatio kulminoituu Lundstedtin (2020) tutkimuksessa Theresa Mayhin ja hänen tuolloin nimeämättömään seuraajaansa. Representaatio korostaa Mayn johtajuutta, toimijuutta ja sitä kautta vastuuta esimerkiksi kutsumalla Iso-Britannian parlamentin kerran toisensa jälkeen kumoamaa erosopimusta

Mayn eropaketiksi, ja käyttämällä havainnollistavia, epäonnistumista korostavia sanavalintoja, kuten Mayn kuvailu rasiitteena. (Lundstedt 2020, 54–55.)

Navarro i Ferrandon mukaan metaforan analyysi kulkee käsi kädessä diskurssianalyysin kanssa, koska tulkitsemme diskurssin merkityksiä metaforien avulla ja metaforaa osana diskurssia. Diskurssit määrittelevät, miten koemme todellisuuden, ja toisaalta ajattelumme ja tiedon ja kokemusten jäsentelymme on metaforista. Ulospäin taas ilmaisemme metaforista ajatteluamme ja tiedon jäsentelyämme erilaisissa diskursseissa. (Navarro i Ferrando, 2019, 1–6.) Yksinkertaistettuna tämä rinnastuu Ritchien huomioon, että metaforan aihe ja väline muokkaavat toisiaan. Navarro i Ferrando kuitenkin painottaa, että merkitysten muutokset eivät rajoitu vain metaforan osien välille, vaan diskurssi ja konteksti koko laajuudessaan vaikuttaa metaforiseen ilmaisuun, ja metafora puolestaan tuo diskurssiin koherenssia. Tämän vuoksi sama teksti eri kontekstissa tai eri yleisölle suunnattuna, voi tuottaa varsin erilaisia luentoja. (Navarro i Ferrando, 2019, 4–6.)

Niin metaforan analysoinnin kuin diskurssianalyysin aineistona on, mitä ihmiset sanovat, kirjoittavat, kuvaavat tai muuten ilmaisevat. Analyysin tarkoituksena ei ole vain tutkia ilmaisun tapaa, vaan sen takana olevaa institutionalisoitunutta sosiaalista todellisuutta. Koska metaforan ja diskurssien analyysi jakaa tämän saman tavoitteen ja koska diskurssit sääntelevät yhteiskuntaa, ja sitä kautta vaikuttavat sosiaalisiin ja institutionaalisiin käytäntöihin, on metaforaa Navarro i Ferrandon (2019) mukaan tarkasteltava diskurssin yhteydessä. (Navarro i Ferrando, 2019, 4–5.)

Lundstedtin erottamien representaatioiden taustalla vaikuttaa viisi diskurssia. Poliittinen diskurssi on yleisin, sillä brexit on ilmiönä poliittinen ja sitä tarkastellaan poliittisesta näkökulmasta pohtien esimerkiksi eron taloudellisia vaikutuksia, valtasuhteita, neuvotteluiden etenemistä ja Britannian poliittisen johdon päätöksiä. Representaatiokategorioista poliittinen diskurssi on kaikkein tiiviimmin sidottu Britannian poliittista johtoa kuvaaviin ja neuvotteluiden etenemättömyyttä kommentoiviin itsekkyyden ja tyhmyyden representaatioihin. EU-myönteinen diskurssi puolestaan esiintyy erityisesti taloudellinen vaara ja arvaamaton brexit -representaation sekä vakaa EU-representaation taustalla. Tämä näkyy brexitin etäännyttämisenä Britannian kriisiksi ja tapana esittää EU-maat yhteisenä rintamana ja vahvana osapuolena. Samalla pääkirjoituksissa korostettiin kovan brexitin vaikutuksia nimenomaan Britannialle. (Lundstedt 2020, 55.)

Oikean ja väärän diskurssi sen sijaan esiintyy Lundstedtin (2020) mukaan ennen muuta itsekkyyden, tyhmyyden ja epäonnistumisen representaatioiden yhteydessä, mikä näkyy Iso-Britannian parlamentin ja pääministerin toiminnan arvottamisena sekä suunnan ja toimintatapojen vääräksi kuvaamisena. Arvottamisen kautta oikean ja väärän diskurssi liittyy myös EU-myönteiseen

diskurssiin. Vallan diskurssi esiintyy Lundstedtin (2020) aineistossa pääkirjoituksissa, jotka käsittelevät brexitin vaikutusta Euroopan valtasuhteisiin. Diskurssi ilmenee vallankäyttäjien ja heidän motiiviansa kuvailun kautta, ja se esiintyy erityisesti taloudellisen vaaran ja arvaamattoman brexitin representaation, itsekkyyden sekä epäonnistumisen ja kirotun jatkajan representaatioiden taustalla. Viidenneksi diskurssiksi Lundstedt (2020) erottaa totuuden diskurssin, joka esiintyy läpi aineiston. Vahvimmin totuuden diskurssi kuitenkin ilmenee kirotun jatkajan representaation taustalla. Totuus linkittyy myös muihin diskursseihin, varsinkin oikean ja väärän sekä vallan diskurssiin. (Lundstedt 2020, 55–56.)

Lundstedtin (2020) mukaan diskurssit pikemminkin täydentävät toisiaan kuin sulkevat toisiaan pois. Osa diskursseista toimii kaikkien representaatioiden taustalla, osa vain muutaman. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostavaa on, että myöskään representaatiot eivät ole selvärajaisia eivätkä ne ole eriytyneet eri pääkirjoituksiin, vaan ne linkittyvät toisiinsa täydentäen välittyvää kuvaa brexististä ja sen osapuolista. Lundstedt kuitenkin huomauttaa, että aineistosta löytyy myös keskenään ristiriitaisia representaatioita, sillä ilmiön muuttuessa siitä käytetyt representaatiot ja siitä tehdyt tulkinnat saattavat muuttua. (Lundstedt 2020, 56–57.) Omassa tutkimuksessani aikajana on vielä huomattavasti pidempi, mikä on syytä huomioida metaforia analysoidessa.

Veera Tegelberg (2018) puolestaan tutki diskurssianalyysin avulla Guardianin, Helsingin Sanomien ja Sddeutsche Zeitungin tapaa esittää EU:n tulevaisuus brexit-äänestyksen jälkeisenä päivänä. Kaikkien kolmen lehden teksteistä syntyi EU-myönteinen kuva, ja unioni ja sen legitimizeetti esitettiin vahvoina. Brexit kuvattiin Tegelbergin (2018) mukaan Britannian kriisinä, jonka juurisyyt ovat Britanniassa. Lehdet edustivat pääasiassa uusliberaalia, EU-myönteistä ideologiaa, ja esittivät nationalistisen populismin nousun suurena uhkana Euroopalle. EU:n osuus brexitin taustalla rajoittui tarpeeseen muuttaa EU-politiikkaa ihmisläheisempään ja kuuntelevampaan suuntaan, ja EU-johdajien vakuuttelut tähän pyrkimisestä veivät kritiikiltä kärjen. Tegelbergin aineistossa Britannian ja EU27:n välille rakennettiin vastakkainasettelua, jota leimasi tunne-järki-jako. EU:n toiminta esitettiin vakaana ja järkevänä ja jäsenyys taloudellisesti ja poliittisesti viisaana valintana jäsenmaille. Britannia puolestaan esitettiin epärationaalisenä ja nationalistisesti menneisyyteen takertuvana. (Tegelberg 2018, 110–113.)

Tegelberg (2018) erottaa brexit-uutisoinnista viisi diskurssia. Näistä ensimmäinen käsittää brexitin Britannian kriisinä, jonka vaikutukset EU:lle ovat vakavat, mutta rajalliset. EU:n nähtiin selviävän ja toipuvan brexististä, kun taas briteille sen uskottiin olevan inhimillinen, taloudellinen ja sisä- ja ulkopoliittinen kriisi, joka muodostaisi myös merkittävän turvallisuusuhkan Iso-Britannialle.

Brittien ei katsottu hyötyvän erosta millään tavalla, ja eropäätös esitettiin emotionaalisin perustein tehtynä, kun taas unioniin jääminen olisi ollut rationaalinen valinta. Tunne-järke-vastakkainasettelun kautta Britanniasta rakennettiin kuvaa EU:n ”toisena”. Brexit nähtiin kansallisena, ei kansainvälisenä kriisinä, ja Britannialle odotettavissa olevia tuhoja tuotiin esiin haastattelemalla asiantuntijoita ja toisaalta tarinallistamalla aihetta. Samoja keinoja käytettiin myös tukemaan brexit EU:n käännekohtana -diskurssia, jossa EU:n ei myöskään uskottu ajautuvan Britannian tavoin hallitsemattomaan kriisiin, mutta brexitin uskottiin tarkoittavan muutosta ja epävarmuutta unionillekin. Tegelbergin (2018) tutkimasta kolmesta lehdestä Helsingin Sanomat näki brexitin muita useammin EU:n kriisinä äänestyksen jälkeisenä päivänä. (Tegelberg 2018, 70–73, 75.)

Kolmas Tegelbergin käsittelemä diskurssi näkee brexitin osana laajaa globaalia eliitinvaista liikettä. Diskurssi esiintyi Tegelbergin (2018) aineistossa vähemmän kuin kaksi edellistä, mutta sen mukaan EU:n vastustus on vankkaa eri puolilla unionia. Diskurssin mukaan EU:n yhtenäisyys on vaarassa, ja eropäätöksiä saatetaan tehdä muissakin jäsenmaissa. Kansallista suvereniteettia korostavaa eliitinvaista diskurssia rakentavat ja ylläpitävät Tegelbergin (2018) aineistossa lähinnä jäsenmaiden nationalistipoliitikot, jotka kommentoivat brexitin tappiona EU:n määräysvallalle ja voittona kansalliselle itsemääräämisoikeudelle. (Tegelberg 2018, 75–76.)

Neljäs diskurssi korostaa brexitiä sokkina, ja sen yllätyksellisyys saa jo poikkeustilan tai katastrofin mittasuhteet. Ensimmäisen diskurssin tapaan se näkee EU-eron järjettömänä ja unionissa pysymisen hyödyllisenä, mutta tunteen ja järjen kamppailun sijaan se esittää brexitin täysin ennakoimattomana, johon mikään taho – media, poliitikot, asiantuntijat tai vedonlyöjät – ei uskonut. Tämä korostaa Tegelbergin mukaan kielteiseen sävyyn brexitin luonnottomuutta ja poliitikoiden käsistä karannutta leikkiä tulella. Ennen muuta yllätyksellisyys perustuu brittien tyhmyyteen, ja lehtien pettymykseen, että kansa oli niin helposti populistien vietävissä. Viides diskurssi puolestaan painottaa, että taloudellinen yhteistyö lisää vakautta. Talous oli Tegelbergin (2018) aineistossa läpileikkaava puhetapa, joka korosti brexitin kielteistä vaikutusta koko Euroopan talouteen. Tästäkin näkökulmasta taloudellinen epävarmuus katsottiin Britannian syyksi. (Tegelberg 2018, 76–78, 80.)

Arina Greavu tutki brexit-metaforia eurooppalaisessa diskurssissa, ja tuki pääasiassa Iso-Britannian ja EU:n johdon puheisiin keskittyvää analyysiään tarkastelemalla valikoituja brittilehtien artikkeleita. Lehdistön käyttämät metaforat olivat Greavun (2018) mukaan neutraalimpia ja prosessia objektiivisemmin kuvaavia kuin poliitikkojen käyttämät. Kolme Greavun esiin nostamaa metaforakategoriaa olivat brexit avioeron, brexit vastakkainasetteluna ja brexit matkana. (Greavu, 2018, 111, 118.) Näistä kaksi viimeistä metaforamaailmaa ovat yleistasoisempia, myös Hellstenin

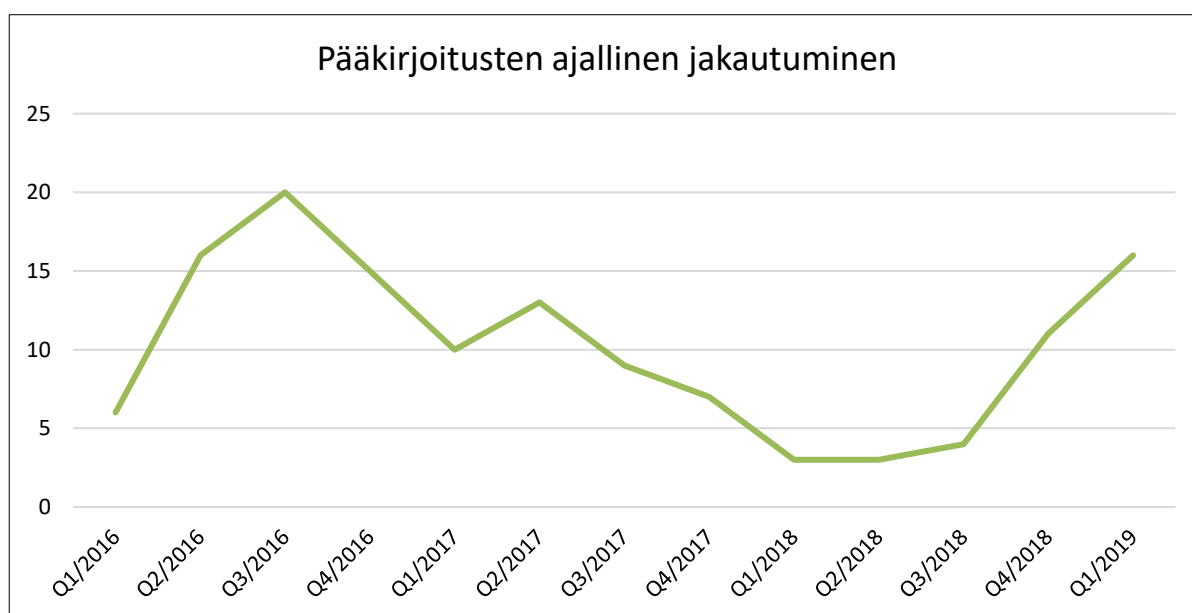
(1997) ja Vainikka et al. (2020) käsittelemiä jäsenystapoja. Avioero on suhteessa kahteen muuhun metaforamaailmaan yksityiskohtainen – voisihan avioeronkin ymmärtää vastakkainasetteluksi. Avioero on Greavun (2018) mukaan tutkimusaikavälillä brittipoliitikkojen ja jossain määrin brittilehdistön käyttämä metafora, jonka emotionaalinen intensiteetti on suurempi poliitikoilla, neutraalimpi lehdistöllä. Metaforassa brexit rinnastetaan avioeroprosessiin, jonka ”Mrs May” on käynnistänyt, ja jonka ehdoista hän haluaa neuvotella itselleen edullisimmalla tavalla. Vastakkainasettelumetaforat puolestaan kattavat niin peli-, urheilu-, sota-, kuin riitametaforatkin. Greavun esimerkeissä brexit-neuvottelut rinnastetaan sanaharkkaan, nyrkkeilyotteluun ja sotatantereeseen. (Greavu, 2018, 111, 118.) Kaksi esimerkeistä esiintyy otsikoissa, mikä on linjassa Hellstenin ajatuksen kanssa, että vastakkainasettelulla pyritään lisäämään kiinnostavuutta ja saamaan lukija koukuun. Koska vastakkainasettelu on kategoriana niin laaja, voidaan sen olettaa kattavan sävyiltään ja intensiteetiltään erilaisia metaforia, esimerkiksi riita lienee sävyiltään ja elementeiltään lähempänä kitkerää avioeroa kuin reilua urheiluottelua. Greavun (2018) mukaan brexitiä kuvattiin aineistossa myös vaarallisena ja mahdollisesti tarkoituksettomana matkana Utopiaan, kohteeseen, jota ei ole olemassakaan. Traumaattinen kokemus on vasta tulossa, kun Iso-Britannia menettää pääsyä EU:n sisämarkkinoille. (Greavu, 2018, 111, 118.) Matka ei siis ole millään muotoa positiivinen taival, eikä kohteeseen pääsyä ainakaan Greavun (2018) nostamissa esimerkeissä liiemmin odoteta, vaan jotenkin matkalle on vain päädytty.

Greavun tulokset ovat hieman erisuuntaisia kuin Lundstedtin (2020) ja Tegelbergin (2018) representaation tarkastelun tulokset. Esittelemistäni brexit-tutkimuksista Ludstedtin ja Tegelbergin tutkimusasetelmat osuvat lähimmäksi toisiaan, sillä molemmat tutkivat diskursseja. Molemmat toimivat myös vertailukohtina omaan tutkimukseeni, sillä aineistoissa on osittaisia päällekkäisyyksiä, ja näkökulma Suomesta ja Helsingin Sanomista käsin on eri painopisteistä ja aikaväleistä huolimatta sama. Greavun (2018) metaforatutkimus taas on selvästi lähempänä minun tutkimusasetelmaani kuin Lundstedtin (2020) tai Tegelbergin (2018) tutkimusten lähtökohtia. On kuitenkin otettava huomioon, että Greavun aineistona olevat artikkelit ovat brittisanomalehdistä, ja näkökulma brexitin toisen osapuolen suunnasta on väistämättä erilainen.

Seuraavaksi siirryn käsittelemään aineistoani brexit-pääkirjoituksissa käytettyjen metaforamaailmojen kautta.

3 Brexit-pääkirjoitusten metaforamaailmat

Aineistooni kuuluu 133 brexitiä käsittelevää pääkirjoitusta ensimmäisestä vuoden 2016 kansanäänestykseen liittyvästä pääkirjoituksesta ja alun perin suunniteltuun eropäivään asti maaliskuun 2019 lopussa. Ensimmäinen pääkirjoitus on julkaistu 11.1.2016 ja viimeinen 29.3.2019. Näiden välissä brexit-aiheisia pääkirjoituksia on julkaistu epätasaiseen tahtiin prosessin vaiheesta, neuvotteluiden etenemisestä ja Iso-Britannian politiikan käännteistä riippuen. Pääkirjoitusten julkaisuajankohta on huomioitava metaforia analysoidessa, sillä metaforan konteksti voi vaikuttaa tulkintaan merkittävästikin. Konteksti käy ensisijaisesti ilmi pääkirjoituksesta, jossa metafora esiintyy, mutta on myös syytä tiedostaa, missä kohtaa aikajanaa ollaan. Vaihteleva julkaisuaihe puolestaan kannattaa huomioida erityisesti toistuvien metaforien ja tiettyjen metaforakategorioiden hyödyntämisen yhteydessä. Tietyn tyyppiset metaforat usein keskittyvät tiettyyn osaan aineistoa, ja sama tai samankaltainen metafora esiintyy melko usein peräkkäisissä tai lähekkäin julkaistuissa brexit-pääkirjoituksissa, kun aihetta jäsennetään aiempaan pääkirjoitukseen sopivasti.

Kuvio 1. Helsingin Sanomien Brexit-aiheisten pääkirjoitusten jakautuminen tutkimusajanjaksolle kvartaaleittain.

Eniten pääkirjoituksia julkaistiin kansanäänestyksen ympärillä (Q2/2016 ja Q3/2016 vaihde), ja määrä säilyi suurena vielä vuoden 2016 loppuun saakka. Q2/2017 pääministeri Theresa May päätti aikaistaa Iso-Britannian parlamenttivaaleja, ja vaalit pidettiin kvartaalin lopulla. Pääkirjoitukset tuolta ajalta keskittyvät vaalikampanjointiin, vaalien merkitykseen brexit-prosessissa sekä muihin EU-maissa samoihin aikoihin pidettyihin vaaleihin suhteessa brexitin edustamaan EU-vastaisuuteen ja populismiin. Neuvotteluiden ollessa käynnissä pääkirjoituksia julkaistiin vähemmän, ehkä

neuvotteluiden hitaan etenemisen vuoksi. Pääkirjoitusten määrä nousi uudestaan vuoden 2018 lopulla ja 2019 alussa, kun neuvottelu-aika läheni loppuaan, May yritti saada erosopimusta hyväksytyksi Britannian parlamentissa ja Britannia uhkasi päätyä sopimuksettomaan EU-eroon.

Jaottelen aineistoani kategorioihin, eli metaforamaailmoihin, jotka toimivat kehyksenä tarkemmalle analyysille. Kategoriat perustuvat johonkin laajempaan ja sisäisesti koherenttiin tapaan jäsentää brexit-prosessia, tapahtumia tai osapuolten suhteita esimerkiksi pelin kautta. Näiden kategorioiden sisällä tarkastelen tarkempia metaforaryppäitä, eli toistuvia jäsenystapoja ja yksittäisiä, mutta laajasti tai syvällisesti käytettyjä metaforia aineistosta poimimieni esimerkkien avulla.

Ensimmäisenä poimin aineistosta metaforia ja vertauksia ja jaottelin niiden pohjalta metaforamaailmoja, joiden laajuutta havainnollistan sillä, kuinka monessa pääkirjoituksessa niitä esiintyy. Luvut ovat vain suuntaa antavia, sillä yhdessä pääkirjoituksessa metafora voi esiintyä ohimenevänä ”heittona”, kun taas toisessa metaforamaailmaan voidaan viitata läpi tekstin. Pääkirjoitusten laskeminen on kuitenkin mielekäästä, koska metaforien muuttaessa muotoaan pitkin tekstiä on vaikea rajata, milloin on kyse viittauksista samaan metaforaan ja milloin taas eri metaforista. Metaforittain laskemisen ongelmaksi nousisi myös rajanveto luovempien ilmaisuiden ohella käytettäviin vakiintuneisiin metaforiin. Sama metafora voi kuulua useampaan kategoriaan, ja niissä tilanteissa olen laskenut ne molempiin. Samassa pääkirjoituksessa voi tietenkin olla myös metaforia useammasta metaforamaailmasta. Metaforamaailmojen pääkirjoitusmäärien summa ei siis vastaa pääkirjoitusten kokonaismäärää. Perehdyn analyysissä tarkemmin metaforamaailmojen sisältöön, mutta esittelen tässä metaforakategoriat lyhyesti.

Havaitsin, että metaforien käyttö vaihtelee frekvenssiltään. Välillä yksittäisessä tekstissä on käytetty useita metaforia tai niitä esiintyy lähekkäisissä pääkirjoituksissa erityisen runsaasti. Toisaalta osassa pääkirjoituksista ei ole yhtään selkeää ja arkiseen kielenkäyttöön vakiintumatonta metaforaa. Uskon tämän johtuvan pääkirjoituksen tekstityypistä: pääkirjoituksia ei kirjoita yksittäinen toimittaja, vaan pääkirjoitustoimitus, jossa on oletettavasti useita kirjoittajia. Pääkirjoitus on tyypiltään kantaa ottava, mutta toisin kuin vaikkapa kolumni, se ei edusta vain toimittajan, vaan lehden kantaa, eikä kirjoittajan nimeä ole siksi merkitty uutiseen. (Ks. mm. Katajamäki 2003, 184.) Jokaisella toimittajalla on kuitenkin oma tapansa kirjoittaa, ja vaikka pääosin pääkirjoitukset ovat tyyliltään yhteneviä, niissä on myös pieniä eroja esimerkiksi metaforien käytössä.

Suurin metaforamaailma on matkan, liikenteen ja liikkumisen muodot kattava matkametaforat. Näissä jäsenystapana on ”brexit on matka”. Taustalla vaikuttaa laajempi jäsentelytapa, jossa Euroopan yhtenäistymistä, pitkiä prosesseja ja kehityssuuntia hahmotetaan matkana, jolla on suunta

ja määränpää. Matkametaforia esiintyy yhteensä 46 pääkirjoituksessa, ja niiden aiheina on tyypillisesti brittipolitiikka, eroneuvottelut tai talous. Kategoriaan kuuluu sekä lyhyitä, tiettyyn etenemistapaan viittaavia metaforia, että hyvinkin yksityiskohtaisia ja useassa kappaleessa käytettyjä metaforia. Osa matkametaforista on kehollisia, osa strukturaalisia, mutta koska tarkoitukseni on keskittyä käsitteellisiin ja vahvasti metaforisiin ilmauksiin, jätän vakiintuneimmat keholliset metaforat tarkastelun ulkopuolelle sillä periaatteella, että metaforan on viitattava tarkemmin määriteltävissä olevaan käsitealueeseen. Tällöin hyvin vakiintunut metafora ”neuvottelut etenevät” ei kuulu tarkastelun piiriin, mutta ”neuvottelut etenevät kontaten” tai ”neuvottelijat ovat eksyksissä” kuuluvat. Tarkastelemani metaforat perustuvat siis käsitekenttien yhdistelyyn.

Toiseksi suurimman metaforamaailman muodostavat yhteensä 28 pääkirjoituksessa käytetyt pelimetaforat. Niiden taustalla on tapa jäsentää politiikkaa pelinä. Pelimetaforilla on kaksi selkeää alakategoriaa, uhka- tai korttipelit – sisältäen esimerkiksi lautapelit – ja urheilu, ja alakategorioiden käytössä on eroja niin aiheiden kuin korostettavien samankaltaisuuksien suhteen. Toisaalta epämääräisempiä peli- ja urheilumetaforia käytetään monesti myös samoissa pääkirjoituksissa. Urheilumetaforien käyttökonteksteissa on lajikohtaisia eroja, esimerkiksi juoksukilpailumetaforaa käytetään erityisesti puolueiden vaalikamppailusta, kun taas joukkuepelejä pelataan niin brexit- ja remain-kampanjan välillä kuin ajoittain puolueidenkin välillä. Kansanäänestyskamppailussa joukkuemetaforat saattavat liittyä kampanjan yhteisiin ponnistuksiin vastapuolen voittamiseksi, kun taas kilpailu vaalien alla henkilöityy puolueiden johtoon. Juoksuradalla ovatkin yleensä May ja Corbyn. Britannian ja EU:n välillä taas pelataan useimmiten korttia, jolloin vastapuolen kortit ja mahdolliset valtit ovat kätkeytyinä, ja peli vaatii strategista silmää. Pelimetaforia käytetään yleensä Iso-Britannian sisäisen politiikan yhteydessä, mutta niitä esiintyy myös monessa eroneuvotteluja käsittelevissä pääkirjoituksissa.

Taistelumetaforat linkittyvät pelimetaforiin, ja osa niistä on käytännössä vain intensiivisempi versio pelistä. Molemmissa on vähintään kaksi osapuolta – aineistossani kuitenkin yleensä vain kaksi – ja kummassakin taistellaan voitosta, sodassa panokset ovat vain suuremmat. Molempiin kuuluu myös taktikointia. Taistelumetaforien taustalla on ”politiikka on sotaa” -jäsennostapa, ja metaforiin kuuluvat sotametaforien lisäksi vallankumousmetaforat. Taistelumetaforia on 23 pääkirjoituksessa, ja koska niitä käytetään pääasiassa Iso-Britannian sisäisestä valtakamppailusta, ne keskittyvät aineiston alkuun ennen kansanäänestystä ja kevääseen ja kesään 2017, kun Euroopassa oli useita vaaleja ja Iso-Britannia valmistautui omiin vaaleihinsa. Pelimetaforien tapaan taistelumetaforia käytetään tyypillisimmin brittipolitiikkaan tai eroneuvotteluihin liittyen.

Pääkirjoituksissa esiintyy kirjava joukko talometaforia, jotka kattavat jaottelussani myös sekalaisia askareita, kotitöitä sekä remontointia. Laajempi jäsennostapa näiden metaforien taustalla on EU:n ja EU-politiikan hahmottaminen tilallisesti talona. Toisaalta kyse ei ole aina vain talosta, vaan usein myös kodista, jolloin EU rinnastuu perheeseen. Metaforissa erityisen yleisiä ovat Britannian halu olla samaan aikaan sisällä ja ulkona sekä EU:n ulko-ovimetafora, ja ne korostavat arvottavaa me täällä sisällä / nuo tuolla ulkona -jaottelua. Talometaforia esiintyy yhteensä 20 pääkirjoituksessa, tyypillisesti eroneuvotteluiden, talouden tai brittipolitiikan yhteydessä.

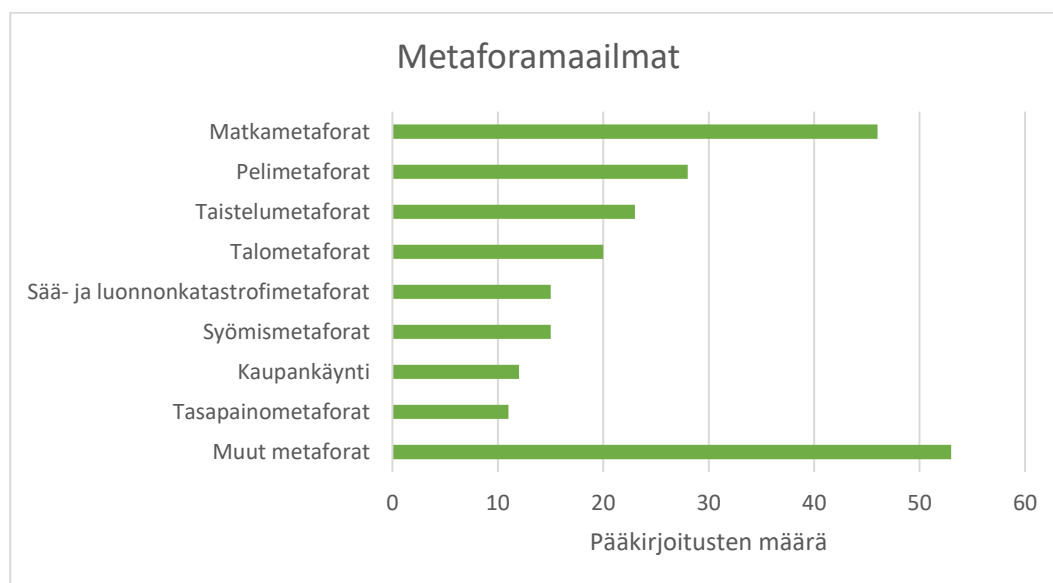
Sää- ja luonnonkatastrofimetaforia esiintyy yhteensä 15 pääkirjoituksessa, yleensä EU:sta tai taloudesta kirjoitettaessa. Metaforissa viitataan erilaisiin katastrofeihin, maanjäristyksiin, tsunameihin, tulviin ja myrskyihin tai lievempiin sääilmiöihin, erityisesti vasta- tai myötätuuleen. Metaforamaailmassa korostuu kohtalonomainen asetelma, jossa vapaakauppa ja EU ovat sään ja luonnonvoimien armoilla ja riepoteltavina paljolti ilman omaa syytään. Aineiston loppuosassa asetelma kääntyy pääläelleen, ja Britannia odottelee katastrofia kovan brexitin muodossa, mutta se ei ole yhtä suuressa määrin syytön olosuhteisiinsa kuin EU.

Syömis- ja ruokkimismetaforia on samoin 15 pääkirjoituksessa, pääasiassa eroneuvotteluita käsiteltäessä. Metaforamaailma on sisällöltään melko hajanainen, ja ruokailun asetelmat ja olosuhteet vaihtelevat metaforissa rajusti. Kategoriassa on kuitenkin erotettavissa metaforat, joissa tarjolla olevat ruuat kuvaavat poliittisia myönnetyksiä – herkkujen saatavuus vain vaihtelee suuresti. Britannia haluaisi ruotsinlaivan seisovaan pöytään, mutta Cameron palaa kotiin laihaan saaliin kanssa ja Mayn johtamana Britannia ei saa edes teetä.

Politiikkaa käsitellään kaupankäynnin termein 12 pääkirjoituksessa, esimerkiksi viittaamalla eron laskuun ja laskun maksamiseen. Poliittikka kaupankäyntinä on sinänsä vakiintunut metafora, jota hyödynnetään brexit-pääkirjoituksissa vaihtelevasti, välillä värikkäämmiin maalailuihin, välillä taas arkisen toteavasti. Kaupankäynnin metaforamaailman toistuvia metaforia ovat myönnetysten kaupittelu omalle kansalle ja brexitin kallis hinta. Kaupankäyntimetaforia käytetään eniten eroneuvotteluiden ja talousteemojen yhteydessä, kun kyse on sisämarkkinoista tai tulliliitosta.

Tasapainometaforia puolestaan esiintyy 11 pääkirjoituksessa, ja niille yhteistä on tasapainopisteen etsiminen tai sen muuttuminen joko taloudessa tai politiikassa. Tasapainometaforia käytetään esimerkiksi kansanäänestyksen ja vaalien alla sekä talouspoliittisen tasapainopisteen hakemisena niin EU:ssa kuin Britanniassa. Tällaisia metaforia ovat vaa'an keikahtelu, heiluminen ja korttitalon harjalla tai kuilun reunalla tasapainoilu.

Edellä listaamieni metaforamaailmojen ulkopuolelle jää suuri joukko sekalaisia metaforia, joista ei ole koostettavissa yli kymmenessä pääkirjoituksessa esiintyvää metaforamaailmaa. Muiden metaforien joukko on hajanainen, mutta kooltaan merkittävä, sillä siihen kuuluvia metaforia esiintyy 53 pääkirjoituksessa, eli niitä on enemmän kuin matkametaforia. On kuitenkin huomioitava, että monet muista metaforista ovat jaotteluiden risteyskohdissa, ja lasken siksi osan metaforista myös johonkin aiemmin kuvaamistani kategorioista. Niillä voi esimerkiksi olla kaksi eri tulkintaa, joista toinen kuuluu tarkemmin määriteltyyn kategoriaan ja toinen ei. Muihin metaforiin kuuluu muun muassa tauti- ja terveystmetaforia, jotka olisivat vielä erottavissa omaksi pieneksi kategoriakseen, mutta analyysiluvussa yhdistän ne samaan alalukuun kategorioiden ulkopuolelle jäävien metaforien kanssa. Veteen ja virtaukseen viittaavia metaforia esiintyy viidessä pääkirjoituksessa, ja käsittelen myös sitä omana ryppäänään. Pienten ryppäiden ja satunnaisten heittojen lisäksi muiden metaforien kategoriaan kuuluu yksittäisessä pääkirjoituksessa esiintyneitä, mutta laajuudeltaan poikkeuksellisia metaforia, kuten Cameronin Enigma, jota käsitellään vain yhdessä pääkirjoituksessa, mutta metafora kulkee punaisena lankana läpi pääkirjoituksen.

Kuvio 2. Metaforamaailmojen esiintyvyys Helsingin Sanomien brexit-pääkirjoituksissa.

3.1 EU ja Iso-Britannia matkalaisina

Matka-, liikenne- ja liikkumismetaforat ovat ylivoimaisesti suurin metaforamaailma, kun lasketaan, kuinka monessa pääkirjoituksessa metaforia esiintyy, mutta matkametaforat ovat myös siitä merkittävä kategoria, että ne sisältävät laajoja, läpi artikkelin jatkuvia metaforia. Matkametaforia esiintyy yhteensä 46 pääkirjoituksessa, ja pääpiirteittäin ne jakautuvat tutkimusvälille tasaisesti lukuun ottamatta noin 15 viimeistä pääkirjoitusta, joissa metaforia esiintyy tiuhempaan. Tämä

johtuu yhteenvetotyyppisistä ja prosessia kertaavista pääkirjoituksista, joita julkaistiin vuoden 2018 lopussa ja vuoden 2019 alussa, kun sovittu brexit-päivä lähestyi.

Tyypillisimpiä matkametaforia ovat askelten ottaminen, eri liikkumismuodot sekä umpikuijiin päätyminen ja eksyminen, mutta mukana on myös laajempia ja runollisempia metaforia. Erityisesti Euroopan yhtenäistymistä rinnastetaan matkaan, jossa Iso-Britannia on ollut EU:n matkakumppanina. Tällöin matkaajina ovat kaikki EU-maat. EU-ero puolestaan on tuntematon matka, jolle ei ole karttaa ja jolle on lähdetty ilman tietoa määränpäästä. Samoin kuin Hellstenin (1997) EU-jäsenyysdebatissa, brexit-pääkirjoituksissakin matkan metaforiseen skeemaan kuuluvat matkustajat (joko koko EU tai Britannia), matkaseura (Britannia ja muut jäsenmaat toistensa seuralaisina, kunnes Britannia lähtee omalle tielleen), määränpää (joko EU:n yhtenäistyminen tai brexit), eteneminen (askeleet, paikallaan polkeminen, kulkuvälineiden käyttö, hidastuminen tai kiihtyminen) sekä kulkuväylät ja -suunnat (tie, raiteet, kurssi). Helsingin Sanomat arvottaa brexitin ja EU:n reitit ja määränpää eri tavoin. EU:n reitilläkin on vastoinkäymisiä, välillä tie on poikki tai matkataan kohti myrskyä, mutta matka jatkuu jälleen. Brexit-reitti taas on vaarallinen, vailla opastusta, ja matkaja on jatkuvasti joutumassa eksyksiin tai umpikujaan. Ohjaimissa on omaa etuaan ajavia poliitikkoja, ja määränpääkään ei tarkalleen ottaen ole selvillä. EU-tie on huomattavasti turvallisempi kuin Iso-Britannian valitsema epävarmuutta korostava reitti.

Lisäksi Britannia haluaa, että sitä ei pakoteta lähtemään syventyvän yhteistyön tielle. (HS 11.1.2016)

Oli yhtä aikaa pidettävä kiinni konservatiivipuolueen sekä maan edusta ja haettava EU:lta niitä etuja, joita Brexit-äänestyksen alla kansalle valheilla luvattiin. Toisaalta Mayn olisi pitänyt ymmärtää ajoissa, että nämä kolme tietä vievät eri suuntiin, eikä niitä pitkin voi kulkea yhtä aikaa. (HS 27.3.2019)

Brexit-prosessi tai vaihtoehtoisesti EU:n yhdentymisen tienä on yksi aineiston yleisimmistä metaforista. Se esiintyy pääkirjoituksissa sekä yksinään että muiden metaforaan sopivien elementtien, kuten umpikujan tai eri liikkumismuotojen, kanssa. Yhdentymisestä tiemetaforaa käytetään pääasiassa aineiston alkuosassa, kun Britannia on ennen kansanäänestystä vastahakoinen lähtemään syventyvän yhteistyön tielle (HS 11.1.2016) ja brexit-leirin voitettua, kun tie kohti syvempää yhteistyötä on poikki (HS 27.6.2016). Toisaalta erityisesti kansanäänestyksen jälkeen tiemetaforalla kuvataan Iso-Britannian etenemistä suuntaa antavasta kansanäänestyksestä EU-eroon. Kyseessä lienee saman tien risteyskohta, josta erkanevilla tienhaaroilla on eri määränpää. Myös pääkirjoituksissa mainitun EU:hun pyrkivien jäsenmaiden tien unioniin voi ajatella olevan Euroopan yhdentymiseen johtavan tien sivuhaara tai liityntäkaista.

Britannia ei halua EU:n yhteistyön syventyvän, sillä monenvälisessä organisaatiossa pyrkimys on, että kaikki sitoutuvat tiivistämään yhteistyötä samassa tahdissa. Iso-Britannia ei siis voi valita yhteistyön tiivistämisen astetta. Toki yhteisvaluutta jakaa jäsenmaita talousalueen yhtenäisyyden suhteen, ja Iso-Britannia jättäytyi jäsenyytensä aikana rahaliiton kolmannen vaiheen ulkopuolelle, mutta muutoin mahdollisuudet poiketa muiden jäsenmaiden ja EU-instituutioiden kannattamasta yhteisestä linjasta ovat yksittäiselle valtiolle pienet. Kansanäänestyksen jälkeen Britannia kääntyy omalle tielleen, mutta samalla EU:n tie kohti syvempää yhteistyötä katkeaa (HS 27.6.2016).

Pääkirjoituksen mukaan syynä ei ole niinkään EU-ero itsessään, vaan kansanäänestyksen tuloksen antama varoitus unionille, ettei kansa ole valmis tiiviimpään yhteistyöhön. Samalla tuodaan esiin jäsenmaissa kytevä EU-vastaisuus. Metaforan yhteydessä voimakasta arvotusta ei ole, vaan sävy on toteava. Samalla EU:n yhtenäistymistä kuitenkin pidetään edelleen vakaasti suuntana, johon Suomikin on menossa – tie on toistaiseksi poikki, mutta yhtenäistämisen tiellä pysytään.

Pääkirjoituksessa kyseenalaistetaan EU:n byrokratiaa ja legitimizeettiä, mutta samalla puolustetaan unionia periaatetasolla. Suurimman osan kritiikistä saa silti brexitiin johtanut populistinen politiikka ja EU:n syyttely asioista, joihin sille ei ole annettu toimivaltaa.

Aineiston lopulta poimimassani tiemetaforassa pääministeri May yrittää kulkea kolmea tietä samanaikaisesti. Kun konservatiivipuolueen etu, maan etu ja brexit-kampanjoinnin lupaamat EU-eron edut kuvataan kolmena eri suuntaan vievänä tienä, ne esitetään toisensa poissulkevinä, sillä kolmen erisuuntaisen tien kulkeminen samaan aikaan on sula mahdottomuus. Teistä on valittava yksi. Poliitiikan näkökulmasta tämä tarkoittaa, että EU-ero ei kokonaisuudessaan ole eroavan jäsenmaan etu. EU-erosta voi mahdollisesti saada tiettyjä hyötyjä, mutta vaikka brexit-kampanjan lupaamat edut saavutettaisiin, ne eivät olisi riittäviä kompensoimaan eron haittoja, eivätkä olisi silloin kokonaiskuvassa maan etujen mukaisia. Koska Britannia ei voi kulkea kahta tietä yhtä aikaa, se ei voi saada molempia, vaan on valittava maan edun ja yksittäisten, pienempien etujen välillä. Tämä on vahva kannanotto EU-jäsenyyden puolesta.

Vainikka et. al. (2020) mukaan matkametafora loi kilpailukyky sopimuksen yhteydessä kuvaa politiikasta johdon strategisena hallitsemisena, jossa kansalaisten rooli on vähäinen, ja jossa kansalaiset ovat pikemminkin matkustajina kuin ohjaajina (Vainikka et al. 2020). Tämä valtdynamiikka on havaittavissa myös omassa aineistossani, sillä pääkirjoituksissa on pääpiirteittäin kaksi näkemystä, miten mahdottomaan tilanteeseen päädytään. Ensimmäisessä näkemyksessä se johtuu päättämättömyydestä, jonka seurauksena Iso-Britannia ajelehtii umpikujaan. Toisen näkemyksen mukaan tilanteeseen joudutaan, koska Iso-Britannian johto, niin Cameron, May, hallitus kuin parlamenttikin, systemaattisesti asettaa oman tai puolueen edun

Britannian edelle. Kolmesta tiestä Mayn olisi pitänyt valita maansa etu, mutta hän ei suostunut tinkimään omasta tai puolueensa edusta maansa parhaan vuoksi. Kansalaisten rooli on näissä kuvauksissa rajoittunut kansanäänestykseen, eikä heillä ole suoraa vaikutusvaltaa eikä edes välillistä valtaa parlamentin kautta, vaan poliittinen johto nähdään pitkälti kansasta irrallisina, omaa etuaan ajavina toimijoina. Kansa sisällytetään metaforiin lähinnä vaalien alla, mutta silloinkin se on passiivisena taustalla, ja huomio keskittyy Corbynin ja Mayn kilpaan.

Tiemetaforat ovat merkitykseltään suhteellisen vakiintuneita, ja yleisluontoisuutensa vuoksi ne ovat sovellettavissa monenlaisiin konteksteihin. Niillä voidaan havainnollistaa tapahtumaketjujen tai vähittäisen muutoksen etenemistä lähtöpisteestä päätepisteeseen tai ylipäätään tilanteita, joissa kehityksellä on tietty suunta. Brexit-tien alkupiste on EU:n yhdentymiseen tähtäävällä tiellä, ja kansanäänestystä voidaan pitää risteyskohtana. Kummankaan tien päätepiste ei kuitenkaan ole selvillä, joten aineiston tiemetaforat kuvaavat ennen muuta kehityksen suuntaa ja tähän haluttuun suuntaan etenemistä, eivät perille pääsemistä. Jos kyse on Iso-Britannian tiestä ulos EU:sta, tie oletettavasti loppuu brexitin jälkeen. Osassa metaforista taas brexit-tie jatkuu EU:n yhteisen tien vaihtoehtona kohti toisenlaista kansainvälistä politiikkaa ja tulevaisuutta. Tiettyyn suuntaan kulkeva, mutta vailla loppupistettä oleva tie kuvaakin jatkumoa ja jatkuvaa kansainvälisen politiikan kehitystä, johon brexit toi yllättävän jakautumispisteen. Jos taas EU:n yhdentyminen on merkittävä tie, josta brexit-tie erkanee, voidaan olettaa, että muut ajankohtaiset ja menneet kansainvälisen politiikan kehityskulut ovat myös omia teitään ja muodostavat teiden verkoston, jossa käynnissä olevien ilmiöiden päätepisteet eivät ole vielä näkyvissä.

Britannian vaivalloinen tie kohti EU-eroa on jälkiviisaalle jossittelijalle herkkua. -- Jälkiviisas jatkaisi: jos Britannian etua ajavia olisi ollut viime vuosina enemmän kuin omaa lyhyen aikavälin etuaan ajavia, tässä umpikujassa ei oltaisi. (HS 27.2.2019)

Theresa May ajoi Britannian umpikujaan, vaikka muitakin vaihtoehtoja olisi lähtötilanteessa ollut -- Britannia on umpikujassa. -- May olisi myös voinut aivan hyvin tulkita Brexitin ajautuessa umpikujaan, että kansalta pitää kysyä uudestaan. (HS 13.3.2019)

Yhtenäistymisen tie on väliaikaisesti poikki, mutta brexit-tie vie umpikujaan. Kansanäänestyksestä suunnitellun neuvotteluajan lopulle asti umpikujaan päädytään tai ajaudutaan, mutta aineiston lopussa umpikujaan ajetaan tai parlamentti ei päästä maata sieltä pois. Jälkimmäisessä esimerkissä esiintyy kumpaakin versiota. Ajanjakson lopulla toistetaan, että muitakin mahdollisuuksia olisi ollut, mutta näkemys siitä, mitä vaihtoehdot olisivat olleet, jää usein epämääräiseksi. Ainoa konkreettinen ehdotus on uusi kansanäänestys. Pääkirjoituksissa kuitenkin ilmaistaan selvästi, että jos maan johto olisi tehnyt kautta linjan parempia päätöksiä, maa ei olisi päätenyt umpikujaan.

Umpikujametafora toimii argumenttina uudelle kansanäänestykselle, sillä umpikujasta pääsee pois vain kääntymällä ympäri tai peruuttamalla. Helsingin Sanomat esittää uuden kansanäänestyksen olevan ainoa järkevä tie ulos tilanteesta, jossa eteenpäin pääseminen näyttää mahdottomalta.

Umpikujaan ajautuminen tai päätyminen on passiivista ja viittaa siihen, että tilanne ei ole hallinnassa. Sen sijaan umpikujaan ajaminen tai jonkun pitäminen umpikujassa on aktiivista ja perustuu jonkun toimijan päätöksiin. Pääkirjoituksissa May ajaa Britannian umpikujaan asettaessaan puolueensa edun isänmaan edun edelle ja pitäessään kiinni mahdottomista tavoitteista, joiden tulkitsee olevan kansan tahto, vaikka se tarkoittaisi kansan valitseman parlamentin vastustamista. Parlamentaarikkojen motiivit pitää maa umpikujassa ovat pääkirjoitusten mukaan vielä itsekkäämmät, sillä he ajavat vain henkilökohtaisia etujaan ja puolueen etuja turvatakseen oman poliittisen uransa. Koko brexitistä ja Iso-Britannian politiikasta piirtyy kuva omaan napaan tuijottelevan opportunistina. Umpikujaan ajaminen alkaa itse asiassa jo David Cameronista, umpikujan sijaan vain käytetään eri metaforaa: Cameron maalasi itsensä nurkkaan (HS 31.5.2019).

USA:n ja Britannian valitsemalle tielle ei ole karttaa, opasta eikä suunnitelmaa -- EU-eron kannattajien voitto Britanniassa ja Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen seuraavaksi presidentiksi olivat vasta ensiaskeleita vaarantäyteisillä matkoilla. Kumpaakaan varten ei ole reittikarttaa eikä opaskirjaa. (HS 16.11.2016)

BRITANNIAN neuvottelut EU-erosta ovat umpikujassa. Britannian hallitus ja sen Brexit-neuvottelijat ovat eksyksissä, ja aika loppuu. (5.10.2019)

Suunnan ihmettely keskittyy erityisesti aikaan kansanäänestyksen jälkeen, mutta ennen neuvotteluiden alkamista, ja sitä ilmaistaan erilaisilla eksymiseen linkittyvillä metaforilla, kuten luotsauksen puutteena. Eksyminen nousee uudestaan pääkirjoituksiin noin puoli vuotta ennen suunnitellun neuvotteluajan päättymistä, kun sopimukseen ei ollut vielä päästy. Aineiston loppupuolella suunnan epävarmuutta kuvataan myös esimerkiksi ulko-oven tienoilla hortoiluna.

Ensimmäinen esimerkeistä korostaa tilanteen uutuutta, ja se niputetaan yhteen Donald Trumpin vaalivoiton kanssa. Kummankin maan tulevaisuus kuvataan tienä ja vaarantäyteisenä matkana, mikä kuitenkin jättää huomiotta sen, että prosessina brexitillä on selkeä päätepiste, ero EU:sta. Sen sijaan Trumpin valinnalla ei ollut vastaavaa määränpäättä, sillä presidentti-instituutio on jatkumo. Toki matkan voi ajatella alkavan presidentin valinnasta ja päättyvän seuraavan valintaan, mutta toisin kuin brexit-prosessi, se on kahden välietapin välinen matka. Toisaalta brexitissäkin matkan ainoa tiedossa oleva asia oli Iso-Britannian lähtö unionista, tietoa toteutustavasta tai tulevasta suhteesta EU:hun ei ollut. Metaforan termein tiedetään, minne pitäisi päästä, mutta ei miten ja mikä päätepisteessä odottaa. Kuten tiemetaforissa, myös matkametaforissa brexit voidaan käsittää

laajempaan poliittisen ilmapiirin muutoksena tai kansainvälisen politiikan uutena vaiheena Iso-Britannian historiassa. Ensimmäinen esimerkki rinnastaa brexitin ja Trumpin, joten vaarantäyteiset matkat viittanevat nationalistisen, populistisen oikeiston saamaan jalansijaan sekä monenvälisestä kansainvälisestä politiikasta vetäytymiseen ja kallistumiseen protektionismin suuntaan.

Molemmissa esimerkeissä matka taitetaan vieraassa ympäristössä ilman kartoja tai oppaita, eli tulevaisuutta on vaikea ennakoida ja eksymisriski on suuri. Brexitistä puuttuu kartta, eli olemassa oleva prosessi jäsenmaan eroamiselle unionista, koska tie on tuntematon. Iso-Britannia on ensimmäinen EU:sta eronnut jäsenmaa, eikä erolle siksi ollut käytäntöjä. Matkalta puuttuu myös opas, eli joku tai jokin, joka ohjaisi eron toteuttamista käytännössä. Matkasuunnitelmakin uupuu, eli hallituksella ei ole suunnitelmaa, miten eroprosessi hoidetaan, ja millainen sopimus pitäisi saada aikaan. Vaarantäyteisen matkasta tekee sen arvaamattomuus, sillä epävarmuus itsessään vaikuttaa talouteen, ja lisäksi puuttuu tieto mahdollisista pehmentävistä sopimuksista, millaiset sopimukset kansalle tai maan poliittiselle kentälle kelpaavat tai päätyykö tilanne sopimuksettomaan eroon, ja mitä se tarkoittaisi. EU-maana Britannialla oli käytössään paljon EU-lainsäädäntöä, eikä tiedossa ollut, mitä vaikutuksia niiden pois jäämisellä olisi. Myös Iso-Britannian kansainvälinen asema oli muuttumassa tavalla, joka ei ollut ennakoitavissa.

Toisessa esimerkissä on jo ehditty päätyä umpikujaan ja ihmetellään, miten sieltä pääsee pois. Kun ensimmäisessä esimerkissä kaikki oli vielä avoinna, toisessa on jo menty vikaan, eikä tiellä ole enää mahdollista edetä. Ainoa tie ulos olisi peruuttaa kiireesti ja valita toinen suunta. Kyseisessä pääkirjoituksessa peruuttaminen tarkoittaa uuden kansanäänestyksen järjestämistä – pääkirjoituksen otsikkokin on ”Briteille soisi mielellään uuden mahdollisuuden äänestää EU-erosta” (HS 5.10.2019). Perusteluna esitetään umpikujaan sulkevat tekijät, eli sopimuksen pitäisi samanaikaisesti pitää Britannian hallitus kasassa, maa koossa sekä tarjota brexit-leirin lupaamat edut briteille ja saada vielä hyväksyntä EU:lta. Tällaisen sopimuksen syntyminen on pääkirjoitusten mukaan mahdotonta. Uuden kansanäänestyksen tarpeellisuutta perustellaan myös sillä, että brexit-kampanjoinnin väitteet olivat valheellisia ja tietoa eron vaikutuksista on saatu sittemmin lisää. Umpikujametaforaan sisältyy viesti, että umpikujasta päästään pois vain, jos peruutetaan edelliseen risteykseen, ja lähdetään eri suuntaan. Helsingin Sanomat ilmaisee pääkirjoituksessa hyvin selkeästi halunsa uudelle kansanäänestykselle, mutta itse asiassa kyseessä on toive brexit-päätöksen kumoamisesta: jos kansa äänestäisi toistamiseen brexitin puolesta, Iso-Britannia valitsisi uudestaan saman tien ja päätyisi takaisin umpikujaan. Tällä kertaa siihen vain päädyttäisiin tiedostavammin.

Karrikoiden voi nyt kuvata, että pääluotsin erottua EU:sta lähtevä Britannia ei tiedä, minne se menee, miten asiasta päätetään kotimaassa ja ketkä luotsaavat maata uuteen osoitteeseen. (HS 6.1.2017)

Britannian eroa Euroopan unionista halunneiden yksi tärkeimmistä väitteistä oli, että saarivaltakunnan kannattaa katkaista siteensä taloudellisesti uppoavaan laivaan eli EU:hun. Unionin kasvuvauhti oli ollut pitkään hidas, eikä muutosta kurssiin tuolloin näkynyt. (HS 27.8.2017)

Mayn yritys haalia lisää tukea uudelle yritykselle vaikutti siltä kuin Titanicin kapteeni haluaisi lisää käsiä ruoriin, kun laiva suuntaa ohjauskyvyttömänä kohti jäävuorta – kukaan ei saisi tragediasta poliittista etua, kun kaikki olisivat jollain tavalla osa epäonnistumista. (HS 23.1.2019)

Laiva jatkaa vain matkaansa kohti jäävuorta, koska kurssin muutos olisi Britannian hallituksen mielestä poliittisesti tuhoisaa. Ei se tämäkään kurssi eheyttä takaa: molemmat pääpuolueet pirstoutuvat jo. (HS 21.2.2019)

Hukassa olevia neuvotteluita ja suuntaa hakevaa Britanniaa luotsataan tai jätetään luotsaamatta, ja törmäyksen lähestyessä ruoriin yritetään haalia lisää käsiä. Pulassa olevia laivoja on enemmänkin, ja pelkästään kiistattomia rinnastuksia Titanicin löytyy kolmesta pääkirjoituksesta. Asetelma kuitenkin muuttuu kiinnostavasti: ennen äänestystä EU oli uppoava laiva, jonka brexit-siipi halusi jättää. Eroa halunneet uskoivat taloussyiden upottavan EU:n, sillä kasvu oli hidasta ja euroalueen velkakriisit koettelivat unionia. EU kuitenkin selvisi lukuisista kriiseistään ainakin sillä erää, ja pääkirjoituksen (HS 27.8.2017) sävyssä on jo havaittavissa ironiaa. Neuvotteluajan loppua kohti mentäessä asetelma kääntyy pääläelleen ja brexit vuorostaan rinnastetaan Titanicin, joka väijäämättä törmää jäävuoreen ja uppoaa. Brexiteerit siis jättivät uppoavan laivan, joka ei sitten uponnutkaan, ja nousivat epävarmemmalle alukselle, jonka kapteeni ajaa suoraan päin jäävuorta. Samoissa pääkirjoituksissa kirjoitetaan Britanniaa muuttavan pois yrityksiä ja jopa äänekkäästi EU-eroa vaatineita henkilöitä suojellakseen omaisuuttaan. Pelastautukoon ken voi.

Britannian merihätämetaforat etenevät kronologisesti kurssin epävarmuudesta jäävuoreen pirstoutumiseen. Luotsausmetaforia alkaa esiintyä vuoden 2017 alussa. Suuntaa on ihmetelty metaforissa jo ennen sitä, mutta neuvotteluiden ohjaamisesta aletaan puhua luotsaamisena vasta Iso-Britannian EU-suurlähettilään, pääluotsin, erottua tehtävästään. Luotsin tehtävä on ohjata laivat mereltä karien ohi turvallisesti satamaan ja satamasta avomerelle. Hän tuntee rannikon ja kaikki sen vaaralliset kohdat, ja tietää, miten niiden kanssa tulee menetellä. Pääkirjoituksen leipätekstissä kuvataankin pääluotsiksi tituleerattua sir Ivan Rogersia yhdeksi harvoista jäljellä olevista brittipäättäjistä, joka tuntee EU-asiat ja -päättäjät hyvin ja kykenee ohjaamaan neuvotteluita hallituksen vaihduttua. Ensimmäisessä luotsimetaforassa Britannia-alus on vielä kiinni satamaan rinnastetussa EU:ssa, sillä eroneuvotteluita vasta valmistellaan. Ensiksi pitäisi päästä turvallisesti

avomerelle, eli irti unionista. Matkalla sinne on kuitenkin vältettävä rannan karikot – sataman edusta kuvaa metaforassa eroneuvotteluita ja karikot niiden ongelmakohtia, jotka voisivat olla Iso-Britannialle kohtalokkaita varsinkin taloudellisesti. Näiden väistely vaatii vankkaa asiantuntemusta EU:n sopimuksista, päätöksenteosta ja politiikasta, eikä tehtävään ollut ilmeistä jatkajaa.

Kun on päästy merelle, pitäisi vielä ottaa oikea kurssi kohti määränpäättä. Jos EU on satama, mahdolliset kohteet voisivat olla muita kansainvälisiä sopimuksia ja järjestöjä. Koska uutta osoitetta, esimerkiksi muita merkittäviä kauppasopimuksia, ei vielä ole, toistaiseksi Iso-Britannia on hakeutumassa vain avomerelle irti EU:sta. Samoin kuin merenkulussa avomerelle jääminen ei ole päämäärä, vaille kansainvälisiä sopimuksia jääminen ei ole brexit-aluksen matkan kohde. Metafora kuvaa brexitin matkana pisteestä A pisteeseen B, ja jos muutkin satamat ovat kansainvälisiä järjestöjä, multilateraalisia sopimuksia tai tiivistä yhteistyötä, metafora sulkee samalla protektionismin pois pitkän aikavälin vaihtoehtoista.

Satamaa käytetään laajasti ja usein kliseisestikin symboloimaan turvaa ja rauhaa. EU:n rinnastaminen satamaan – vaikkakin välillisesti – korostaa EU:n vakautta ja jäsenyyden tuomaa turvaa. Satama on usein metaforissa nimenomaan määränpää, harvemmin alkupiste. Myös Euroopan yhdentymisessä laivat, eli jäsenvaltiot ja jäseniksi pyrkivät valtiot, ovat pyrkineet EU-satamaa kohti, ja koska se on matkan päätepiste, jäsenmaan erolle ei ollut ennalta määriteltyä menettelyä. EU:ta satamana rakennetaan ja kehitetään, mutta todellisesta satamasta poiketen alusten on tarkoitus jäädä. Satamametafora mahdollistaa muitakin tulkintoja. Satama on keskeinen kansainvälisen kaupan keskittymä, jonka kautta vienti- ja tuontihyödykkeet kulkevat. Merkittävä osa historian kukoistavista kaupungeista on syntynyt satamien ympärille, ja sama näkyy edelleen niin maailmankartalla kuin alueellisesti. Satamassa logistiikka pelaa, ja EU:n sisämarkkinoilla vallitsee tavaroiden, palveluiden, ihmisten ja pääoman vapaa liikkuvuus. Tulkinnat tukevat toisiaan: EU-sataman vakaus ja turvallisuus perustuu jäsenmaiden hyviin yhteyksiin, kansainväliseen kauppaan ja ajatukseen, että globaaleilla markkinoilla EU suurempi toimija kuin jäsenmaat yksin. Britannia suuntaa tästä asetelmasta vaivalloisesti pois päin tietämättä, millä korvata se.

Kahdessa viimeisessä metaforassa Iso-Britannia rinnastetaan kohti jäävuorta suuntaavaa Titanicia. Ruorissa on pääministeri May tai hänen hallituksensa, ja edessä oleva jäävuori on sopimukseton EU-ero. Metaforien kuva brexististä ilman pehmentäviä sopimuksia on dramaattinen – tiedämme, miten Titanicin kävi. Pääkirjoitusten mukaan EU-ero ilman turvaverkkoja voi upottaa valtion, ja kannanotto EU-eroa vastaan tuodaan esiin varoittavan esimerkin muodossa. Metaforat korostavat kuitenkin eron huonoa hoitoa. Paremmalla ennakoinnilla ja ohjauksella jäävuori olisi voitu väistää,

ja uhkaavan sopimuksettoman eron sijaan haittavaikutukset olisi voitu minimoida. Jälkimmäisen Titanic-metaforan laivasta pois pyrkiminen viittaa pääkirjoituksessa sivuttuun suuryritysten ja EU-eroa vaatineiden varakkaiden ihmisten pakoon Britanniaasta. Samassa pääkirjoituksessa todetaan molempien pääpuolueiden pirstoutuvan jo, joten metafora viitanee myös brexitiin tai sen hoitoon tyytymättömien brittiparlamentaarikkojen joukkoeroamisiin. Helsingin Sanomat julkaisi asiasta ulkomaanosastolla artikkelin pääkirjoitusta edeltävänä päivänä (HS 20.2.2019).

Esimerkkien Titanic-metaforissa aluksen ohjaamisessa ja sitä kautta törmäämisen syissä on eroja. Ensimmäisessä esimerkissä Britannia-laiva ajelehtii ilman ohjausta. May on ruorissa, mutta ohjaus ei toimi. Britannialta puuttuu siis poliittinen suunta, ja samalla ajelehditaan kohti jäävuorta, kohti kovaa brexitiä. Neuvotteluissa on viimein päästy sopimukseen, jota parlamentti ei kuitenkaan hyväksy. May matkustaa kerran toisensa jälkeen neuvottelemaan, palaa kotiin tyhjin käsin, yrittää taivutella parlamenttia ja aloittaa sitten kierroksen alusta. Parlamentti ei hyväksy sopimusta eikä toisaalta lisääjän hakemista neuvotteluille, ja EU puolestaan ei suostu avaamaan jo neuvoteltua sopimuspakettia. Kun törmäys, eli sopimukseton brexit, näyttää väistämättömältä, May yrittää jakaa vastuuta haalimalla lisää käsiä ruoriin. On liian myöhäistä vaihtaa suuntaa ja onnistua tehtävässä, mutta poliitikon asema on parempi, jos kaikki tyriivät kuin että epäonnistuminen henkilöityy häneen. Pääkirjoituksen mukaan May yrittää epätoivoisesti pelastaa uransa sen sijaan, että yrittäisi vielä kaikkensa katastrofin välttämiseksi. Toisessa esimerkissä taas kovaa brexitiä kohti suunnataan itsepintaisuudesta. Hallitus voisi muuttaa kurssia, mutta se päättää mieluummin uhrata maansa kuin puolueensa. Molemmista metaforista välittyy kaoottinen kuva Iso-Britanniasta ja hyvin kyyninen kuva sen johdosta ja politiikasta. Ministerit asettavat oman ja puolueen edun kansalaisten ja maansa edelle. Jälkimmäisessä metaforassa sekin yritys menee pieleen, ja puolueet alkavat hajota ja menettää kansanedustajia jo ennen törmäystä.

Suurimmassa osassa aineiston laivametaforista laivalla viitataan Britanniaan, mutta parissa metaforassa laiva on Iso-Britannian hallitus, jota erään metaforan hampaattomaan haihin rinnastettu Corbynin oppositio seuraa uhkaavana, mutta vaarattomana. Niin kauan kuin laiva ei uppoa, lopputulos on suhteessa EU:hun sama, sillä hallitus johtaa maata kansan valtuutuksella. Metaforilla on kuitenkin merkitysero. Yleiskielessä ja pitkällä aikajänteellä valtiot tekevät politiikkaa, päivänpolitiikassa hallitukset tai poliitikot, joten Britanniaasta puhuttaessa vaikutelma on pysyvämpi ja kertoo maan historiallisesta kehityksestä suhteessa muihin valtioihin. Jos puhe on hallituksesta, aikajänne vaikuttaa lyhyemmältä, ja metafora kertoo enemmän maan sisäisestä kriisistä.

Jos laiva uppoaa, on suuri ero, uppoaako valtio vai vain sen hallitus. Valtion uppoamisesta on spekuloitu muun muassa Kreikan velkakriisin yhteydessä. Se tarkoittaisi kokonaisvaltaista ja pitkäkestoista kaaosta – uponnut laiva ei nouse toimintakykyisenä pintaan. Sen sijaan hallituksen uppoaminen on kriisi, josta länsimaat ovat viime vuosikymmeninä selvinneet kohtalaisen pienin vaurioin. Uponnut hallitukseen ei nouse pintaan, mutta tilalle muodostetaan uusi hallitus, tarvittaessa aikaistettujen vaalien jälkeen. Iso-Britannian uppoamista tuskin EU:kaan toivoisi, sillä kyseessä on jäsenmaiden merkittävä kauppakumppani, ja talouden kaatumisesta aiheutuisi monenlaista inhimillistä kärsimystä. EU:n näkökulmasta brexit-matka saa kuitenkin katketa ja maan hallitus upota, kunhan se tapahtuu EU:n intresseissä olevalla tavalla ja epävarmuutta vähentäen.

Sisämarkkinoiden syrjimätön kehittäminen on hankalampaa, jos Britannialle pitää tarjota jonkinlainen hätäjarru. (HS 11.1.2016)

Ajaessaan jääräpäisesti tällä raiteella Britannian pääministeri on päätenyt halveksumaan Britannian parlamenttia, satoja vuosia vanhaa, kunnioitettua instituutiota, jonka tehtävä on nimenomaan tuoda kansan tahto päätöksentekoon. (HS 16.3.2019)

Britannia vaati unioniin vapaamatkustajan oikeuksia, joita EU ei tietenkään voinut antaa. (HS 27.12.2018)

MAYN yritykset hakea unionilta lisää myönnytyksiä sopimuksen kylkiäisiksi ovat olleet lohdutonta seurattavaa. On kuin yrittäisi neuvotella matkalippuautomaatin kanssa matkahinnan alennuksesta. (HS 11.1.2019)

Myös junat ovat edustettuina aineistossa. Siinä, missä Hellstenin (1994) tutkimuksessa oli kiire hypätä EU-junaan, nyt Britannialle on tarjottava hätäjarru. Toisaalta pääministeri May ajaa jääräpäisesti Britanniaa omalla raiteellaan. Umpikuja- ja raidemetaforille on yhteistä niiden väistämättömyys, sillä metaforissa Britannia ei vain ajaudu umpikujaan, vaan maan johto ajaa sen sinne. Etenkin aineiston loppua kohti tuodaan esiin, että umpikujaan oltiin koko ajan päätymässä. Jos Iso-Britannia oli raiteilla, tämä on loogista – raiteillahan ei voi noin vain kääntyä, vaan on pakko jatkaa eteenpäin, peruuttaa samaa reittiä tai vetää hätäjarrusta.

Esimerkkien metaforissa on kyseessä kaksi eri juna, sillä ensimmäisen esimerkin juna viittaa EU:n sisämarkkinoiden kehittämiseen, johon Britannia haluaisi hätäjarrun, eli keinon pysäyttää sen halutessaan. Britannia haluaisi siis jonkinlaisen veto-oikeuden EU:n yhtenäistymisen etenemiselle ja työvoiman vapaalle liikkuvuudelle. Toisen esimerkin juna puolestaan on itsepäisesti vuoden 2016 kansanäänestystuloksen raiteella jatkava brexit-juna veturinkuljettajanaan pääministeri May. Metafora ottaa kantaa Mayn itsepäiseen yritykseen saada brexit-sopimus läpi Iso-Britannian parlamentissa ja valintaan olla järjestämättä uutta kansanäänestystä, joka ei Mayn mukaan kunnioittaisi kansan tahtoa. Kansa on hyväksynyt brexit-raiteella ajamisen, ja reittimuutos, eli

uuden kansanäänestyksen järjestäminen, halveksuisi tätä päätöstä. May jatkaa siis raiteellaan, siitä huolimatta, että se näyttäytyy parlamentin halveksuntana. May asettuu parlamenttia vastaan, päätöksentekoelementtiä, joka demokraattisessa järjestelmässä nimenomaan edustaa kansaa.

Jos metaforaa (HS 16.3.2019) tulkitsee irrallisena, voisi pääkirjoituksen kuvitella ottavan kantaa parlamentin puolesta, koska se selvästi ottaa kantaa Maytä vastaan. Näin ei kuitenkaan ole, vaan seuraava kappale on kipakkaa kritiikkiä parlamentin alahuonetta kohtaan. Se kritisoi parlamentaarikkoja logiikan puutteesta, opportunistista ja äänestysperiaatteidensa pyörtämisestä. Koko sotkua kutsutaan päivästä toiseen jatkuvaksi parlamentarismien alennustilaksi. Pääkirjoitus vetoaa, että kansalle pitäisi antaa uudelleen mahdollisuus äänestää brexitistä, jolloin kahtena vaihtoehtoisena raiteena olisivat vuoden 2016 kansanäänestyksen tulos ja toivotun 2019 kansanäänestyksen tulos. Perimmäinen toive on, että uusi kansanäänestys tuottaisi eri tuloksen kuin edellinen. Kansanäänestystä perustellaan kansan kannan kysymisellä tiedon lisääntyttyä, mutta metaforan puitteissa se on vain väline unioniin jäämisen mahdollistamiselle. Jos kansa päättäisi edelleen jättää unionin, uusi raide johtaisi pienen kierroksen kautta takaisin samalla brexit-raiteelle, eikä Mayn kunnioitus parlamenttia kohtaan olisi sen paremmalla tasolla.

Toisin kuin Hellstenin (1994) tutkimuksessa Suomen EU-jäsenyyssuutisoinnista, junametaforat eivät ole etenkin aineiston alkuosassa systemaattisia, vaan metafora viittaa milloin mihinkin. Junametaforaa käytetään muun muassa markkinatalouden ohjaaman junan siirtymisestä sivuraiteelle ja siitä, kuinka brexitin selvittely saa EU:n myöhästymään ilmastopöytäkirjan. Brexit-pääkirjoitusten merenkäyntimetaforat ovat huomattavasti systemaattisempia. Ehkäpä EU:hun tullaan junalla, mutta sieltä lähdetään laivalla.

Kaksi viimeistä esimerkkiä liittyvät vain löyhästi junamatkustamiseen, ja vaikka ne suomalaisessa matkustuskulttuurissa sopivat käytännössä parhaiten junaan tai metroon, ne voisivat muualla olla sovellettavissa myös muihin kulkuvälineisiin. Kulkuväline ei kuitenkaan ole yhtä olennainen näissä metaforissa kuin matkustajan velvollisuudet. Molemmissa esimerkeissä EU-jäsenyys on juna tai muu kulkuväline, jolla matkustamisesta maksetaan ostamalla matkalippu – maksamalla jäsenyysmaksuja siis. Jäsenyysmaksut ovat hinta EU:n tuomista eduista, paikoista, joihin pääsy olisi muuten hankalaa, kuten EU:n sisämarkkinoista, vapaasta liikkuvuudesta tai EU:n yhteisistä tutkimus- ja innovaatio-ohjelmista. Britannia haluaisi vapaamatkustajan oikeudet, eli edut ilman kustannuksia, mutta EU ei suostu siihen. Britannian tapauksessa hinta ei ole pelkästään jäsenmaksuja, vaan matkalipun hintaa maksetaan myös muun muassa soveltamalla EU-lainsäädäntöä. Vapaamatkustajametafora on yleisesti käytetty vaikkapa ryhmätyötilanteissa, jossa

oppilas jättää ryhmätyön muiden tehtäväksi, mutta hyötyy hyvästä arvosanasta siinä missä työn todellisuudessa tehneekin. Jos kaikille sallittaisiin edut ilman velvollisuuksia, ei eduista hyötyisi kukaan. Jos kenenkään ei ole pakko ostaa lippua, kaikki hyödyntäisivät vapaamatkustajan roolia, eikä junareittiä olisi varaa pitää yllä. Jälkimmäisessä esimerkissä Britannia ei pyri matkustamaan ilmaiseksi, mutta yrittää tinkiä matkalipun hinnasta. Tässä vaiheessa prosessia May yritti saada EU-maat tekemään myönnytyksiä jo sovittuun sopimukseen. Yrityksen epätoivoisuus ja onnistumisen epätodennäköisyys käy ilmi tinkimisen vastapuolesta: kuin neuvottelisi automaatin kanssa.

Sekä vapaamatkustajametaforassa että matkalippuvertauksessa osapuolten valta-asemissa on suuri ero. Kummassakin EU on auktoriteetti, joka määrää rajat, ja tilanne on sen hallinnassa.

Lippuautomaattirinnastuksesta käy ilmi myös EU:n taipumattomuus, sillä automaatti ei anna piiruakaan periksi. Britannia puolestaan on kielikuvissa pieni, ja sillä on naiivin yliarvioitu käsitys omasta vaikutusvallastaan. Vapaamatkustajan oikeuksia pyytävä asettaa itsensä toisten yläpuolelle, ja lippuautomaatti kohtelee kaikkia matkustajia samalla tavoin, vaikka matkustaja kuinka yrittäisi tinkiä. Britannia on kummassakin metaforassa aktiivinen osapuoli, joka vaatii ja tinkii. EU on etäisempi auktoriteetti, jonka ehdoilla mennään, ja joka asettaa rajat kuin vanhempi lapselle.

Hellsten (1997) jaotteli Suomen EU-jäsenyyskeskustelussa ja kansanäänestyksen yhteydessä uutisoinnissa 1992–1994 käytettyjä metaforia. Vaikka tilanne oli monella tapaa päinvastainen – silloin Suomi oli itse liittymässä unioniin, nyt se on osa EU:ta, josta yksi suurimmista jäsenmaista on eroamassa – Hellstenin jaottelun tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin brexit-pääkirjoitusten metaforajaottelussa. Hellstenin aineistossa matkametaforat olivat selvästi yleisin metaforatyyppe, joskin kulkuvälineiden painotus ja tarkemmat ryppäät poikkeavat brexitin yhteydessä käytetyistä metaforista. Hellstenin aineistossa junametafora on erityisen vakiintunut, kun taas kulkuvälineistä laivametafora on brexit-metaforissa yleisempi. Toisaalta Hellstenin (1997) huomio, kuinka kulkuvälineet saattavat muuttua kesken matkan saman artikkelinkin sisällä, pätee myös minun aineistossani. (Hellsten 1997, 119–120.)

Suomen EU-junametaforaa käytettiin hyvin eri tavalla kuin laivametaforaa, mutta niiden taustalla oleva maailmankuva on yhtenäinen. EU-junalla oli määränpää, jonne Suomen kuului päätyä, eikä junasta saanut myöhästyä. Oikeaan suuntaan matkaaminen oli tärkeää. Britannian brexit-alus on vastakohta tälle, sillä Britannia pyrkii pois päin EU:sta, ja se on koko prosessin ajan eksyksissä ja suurelta osin luotsia vailla. EU-juna oli varma ja turvallinen kulkuväline, brexit-laiva on kokemassa Titanicin kohtalon. Jäsennystapojen taustalla on ajatus, että EU on määränpää tai sen pitäisi olla määränpää. Suunnan on Helsingin Sanomien mukaan oltava EU:n yhdentymistä kohti, ei pois päin

siitä, ja pois suuntaaminen on jopa tuhoisaa. Britannia ajelehtii ilman määränpäättä ja ilman karttaa, Suomi taas pääsee lopulta päätepysäkille. EU:hun kannatti suunnata, ja nyt sinne kannattaa jäädä. EU tuo molemmissa metaforissa turvaa, laivametaforissa sataman muodossa, junametaforissa taas turva tulee suuntaamisesta samaan suuntaan kuin muut EU:hun liittymässä olleet maat.

Hellsten (1997) mainitsee aineistossaan olevan paljon tiemetaforia, kun taas teiden lisäksi umpikujat ovat hyvin edustettuina brexit-pääkirjoituksissa. Brexitin eksymisten, umpikujien, haaksirikkojen ja kuiluun suistumisen värittämissä matkametaforissa suunta on eri, mutta johtopäätös sama. Siinä missä tiettyyn määränpäähän suuntautuva matka luonnollistaa prosessia ja siten esittää sen positiivisessa sävyssä, epäonninen taival umpikujaan välittää päinvastaisen viestin. Britannian matkan esteet ja vaivalloinen eteneminen taas korostavat, ettei prosessilla ole selkeää enemmistöä kansan tuesta, ja kehitykseltä puuttuu konsensus, sillä metaforissa mikään muu taho ei estä Iso-Britannian matkantekoa kuin Britannia itse.

3.2 Poliitikka on peliä

Pelimetaforia käytetään yhteensä 28 pääkirjoituksessa, ja niiden taustalla on tapa jäsentää politiikkaa pelinä. Pelimetaforat voi jakaa karkeasti kahteen osaan, uhka- ja korttipelimetaforiin ja urheiluun. Molemmat tukevat perusjäsenystä, mutta niillä on myös eroja. On kuitenkin huomioitava, että näitä peli- ja urheilumetaforia käytetään usein samoissa pääkirjoituksissa yhdessä tai sekaisin. Peli voi vaihtua matkalla samaan tapaan kuin kulkuväline matkametaforissa.

Varsinaiset pelit, joita esiintyy yhteensä 20 pääkirjoituksessa, sisältävät erityisesti uhkapelejä ja korttipelejä, mutta myös lautapelejä ja tarkemmin määrittelemättömiä pelimetaforia, jotka eivät suoraan kuulu urheiluun, ja joihin voi katsoa liittyvän uhkapelimäisiä elementtejä. Näihin peleihin liittyy taktikointia, mutta myös tuuria. Kaikkia aineiston uhka- tai korttipelimetaforia käytetään joko brittipolitiikasta tai eroneuvotteluista, ja ne korostavat tilannetta, jossa kaksi osapuolta koittaa voittaa toisensa. On voittaja, joka saa potin, ja häviöjä, joka menettää jotakin. Aineiston alussa ennen kansanäänestystä käytetään sekalaisia ja usein erittelemättömiä pelimetaforia, mutta jo siellä vakiintuu metafora Cameronin uhkapelistä, joka myöhemmin jatkuu Mayn uhkapelinä. Aineiston lopulla Cameronin uhkapelillä viitataan koko tarinan kaareen ja Cameronin pieleen menneeseen laskelmointiin, joka sysäsi brexitin liikkeelle. Eroneuvotteluihin valmistautuessa ja niiden ollessa käynnissä korttipelimetaforat yleistyvät, ja puhutaan valttikorteista ja korttikäsistä. Sisällöltään aineiston varsinaiset pelimetaforat eroavat urheilusta siinä, että niihin liittyy taktikointia tai taktikoinnin puutteen ihmettelyä, vastustajan siirtojen odottelua ja ennakointia sekä bluffin spekulointia. Toisaalta uhkapeliin tyypillisesti paljon riippuu tuurista, mikä kertoo tilanteen

vaikeasta ennakoinnista ja kansanäänestyksen tasaväkisyydestä. Iso-Britannia pelaa metaforissa kahdella suunnalla, ensin kotimaan politiikassa ja myöhemmin EU:n kanssa, joskaan brittipolitiikan pelit eivät katoa missään vaiheessa kokonaan.

Urheilumetaforia on 16 pääkirjoituksessa, ylivoimaisesti eniten brittipolitiikan yhteydessä.

Yleisimpiä ovat juoksun kaltaiset lajit, joissa edetään rinta rinnan ja kasvatetaan etumatkaa.

Jalkapalloa taas pelataan niin Iso-Britannian poliittisella kentällä kuin EU:nkin kanssa.

Jalkapallometaforaa käytetään erityisesti puolueiden välisestä kilpailusta, joka on tiettyssä mielessä joukkuepeli. Sekä joukkue- että yksilöurheilumetaforia käytetään pääasiassa kansanäänestyksen tai vaalien yhteydessä.

Pääministeri David Cameronin uhkapeli päättyy joka tapauksessa tappioon. Toinen vaihtoehto vie tyrmäykseen, toinen tappioon pisteillä. (HS 23.6.2016)

Ennenaikaiset vaalit halunnut Britannian pääministeri Theresa May saa varhaisia voittoja uhkapelissä -- Ennenaikaiset vaalit ovat aina uhkapeliä, koska niiden järjestämisen perustana olevien kannatusarvioiden toteutumisesta ei ole takeita. Malliesimerkin virhearviosta teki Mayn edeltäjä David Cameron. (HS 26.4.2017)

Brexit on lopputulos entisen pääministerin David Cameronin itsekkästä poliittisesta pelistä. -- Uhkapeli epäonnistui, ja Britannia matkaa kohti ratkaisua, joka heikentää sitä. Käytännössä kaikki tutkimuslaitokset ja Britannian hallitus itsekin tunnustavat, että brexit syö talouskasvua. Se taas tarkoittaa sitä, että uhkapelin potti tulee kansan kassasta. Eikä pottia saa kukaan. Tässä prosessissa ei ole voittajaa. (HS 11.1.2019)

Suurin osa pelimetaforista viittaa jonkinlaiseen uhkapeliin. Metaforat, joissa käytetään eksplisiittisesti uhkapeli-ilmaisua ovat vielä niistäkin yleisimpiä, mutta aineistossa on myös paljon korttipelimetaforia. Korttipeli sopii saumattomasti uhkapelimetaforaryppäeseen, esimerkiksi pokeria pelataan usein uhkapelinä. Osasta korttipelimetaforista taas ei voi suoraan päätellä, mikä peli on kyseessä ja pelataanko sitä panoksilla. Metaforissa puhutaan samaan tapaan voittajista ja häviäjistä, olipa kyseessä selkeä uhkapeli tai riskittömämpi ajanviete, mutta tilanteen kriittisyyden kannalta panoksilla on merkitystä. Kontekstista ja molempien metaforien ahkerasta käytöstä osin myös limittäin voi kuitenkin päätellä, että myös korttipelissä on jotakin voitettavaa tai hävittävää.

Ensimmäisessä uhkapelimetaforassa aivan kansanäänestyksen alla näkymät ovat toivottomat. Jo ennen tuloksia odotetaan kaikkien häviävän joka tapauksessa ja Cameronin kaikkein pahiten. Tyrmäyksestä ja pisteillä voittamisesta päätellen lajina on nyrkkeily, joten häviäminen on varsin brutaali kokemus. Cameronin uhkapeli viittaa pääkirjoituksissa useasti kerrattuun kansanäänestyksen taustaan: ennen edellisiä parlamenttivaaleja Cameron oli huolissaan itsenäisyyspuolue Ukipista ja konservatiivisen puolueen rakoilusta. Estääkseen äänestäjiä

virtaamasta Ukiipiin ja turvatakseen oman ja puolueensa tulevaisuuden Cameron lupasi, että konservatiivien voittaessa Britannian EU-jäsenyyden ehdot neuvotellaan uusiksi, minkä jälkeen kansa saa äänestää EU-jäsenyydestä. Puolue voitti, ja Cameron yritti tinkiä myönnytyksiä EU:lta, mutta neuvotteluiden tulos jäi Britannian kannalta vähäiseksi.

Cameronin tavoite ei ollut EU-ero, vaan pysyä pääministerinä ja neuvotella myönnytyksiä rauhoittamaan konservatiivien EU-kriittistä siipeä. Kansanäänestyksessä remain-puoli voittaisi, ja Cameronin asema olisi turvattu. Toisin kävi, ja Cameronin oma epäonnistuminen oli odotettavissa jo ennen kansanäänestystä, mutta ei vielä epäonnistumisen tapa – edessä oli joko tyrmäys tai tappio pisteillä. Tyrmäyksessä häviö on välitön, ja se kuvaa brexit-leirin voittoa. Nyrkkeilyottelun ennustaminen varman häviäjän näkökulmasta luo synkän kuvan tilanteesta. Pääkirjoitus häivyttää äänestyksen voittajien näkökulman paitsi jättämällä sen käsittelemättä, myös toteamalla, että äänestyksen jälkeen kaikki ovat hävinneet, mikä viittaa siihen, että brexit-leiri on ajanut EU-eroa ymmärtämättä omaa parastaan. Koska Cameron ei kannattanut brexitiä, oli pääkirjoituksen mukaan odotettavissa, että hän joutuisi väistymään syrjään jo muutaman päivän kuluttua. Pisteillä häviäminen, remain-puolen voitto, toisi Cameronille vain vähän lisää aikaa, sillä uhkapelin jaettua puoluetta pahasti hän joutuisi siirtymään syrjään seuraavissa vaaleissa. (HS 23.6.2016)

Uhkapelimetäforissa olennaista ovat panokset. Kesän 2016 pääkirjoituksissa Cameron asettaa ensin panoksiksi paitsi uransa, myös maansa ja häviää. Heinäkuun puolivälissä (HS 13.7.2016) panoksena on jo koko mantereen tulevaisuus. Tavoitellessaan omaa etuaan Cameron riskeeraa maansa ja sisäpolitiikan vuoksi Euroopan. Vastuuttomuus syntyy siitä, että panokset eivät ole linjassa sen kanssa, mitä hän yrittää saavuttaa. Pienen potin voittaakseen hän riskeeraa kaiken vallassaan olevan, vaikka sen vaikutukset muihin ovat valtavat. Koko brexit-prosessi ja sen epäonnistuminen henkilöityy aineistossa kahteen poliitikkoon, Cameroniin ja Mayhin. Aineiston alkupuolella päätunarina pidetään näistä kahdesta tietenkin vallassa ollutta Cameronia. Myöhemmin syyttely siirtyy Mayhin, mutta Cameronin vastuu ei unohdu täysin missään vaiheessa, vaan Cameronin uhkapeli nostetaan esiin tavalla tai toisella kaikissa tapahtumia kertaavissa pääkirjoituksissa.

Kaksi viimeistä uhkapelimetäforaa ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka Cameronin osuudesta brexitiin muistutetaan vielä pitkään vallan vaihduttua. May jatkoi uhkapelilinjalla, ja päätti järjestää ennenaikaiset vaalit vahvistaakseen mandaattiaan neuvotteluihin. Pääkirjoituksessa (HS 26.4.2017) kirjoitetaan Mayn saavan varhaisia voittoja kannatusarvioiden ollessa konservatiivien kannalta lupaavia. Samalla todetaan, että ennenaikaiset vaalit ovat aina uhkapeliä, sillä ennusteiden toteutuminen ei ole taattu – eivätkä ne lopulta toteutuneetkaan. Maystä tuli lyhyen ajan sisällä jo

toinen virhelaskelman pohjalta taktikoinut pääministeri. Metaforassa uhkapelin varhaiset voitot eivät vielä kerro pelin lopullista voittajaa, eli tilanne voi muuttua nopeastikin, kun osapuolet ovat tasaväkisiä. Uhkapelimetafora myös korostaa sattuman merkitystä tapahtumissa. Peliin lähdetään mukaan tietoisesti, mutta on paljon muustakin kuin itsestä kiinni, miten pelissä käy.

Mayn uhkapeli mainitaan useaan kertaan pääkirjoituksissa, mutta se ei saa osakseen yhtä tiukkaa kritiikkiä kuin Cameronin uhkapeli, vaikka brexit-prosessin epäonnistuminen henkilöityikin häneen. Cameron sysäsi brexitin liikkeelle, mutta syytä voidaan hakea myös metaforan panoksista, sillä Cameronilla ero mahdollisten voittojen ja menetysten välillä oli huomattavasti suurempi. May riskeerasi oman ja puolueensa aseman, ja pahimmillaan brexit-neuvottelut vaikeutuisivat, kun mandaatti olisi heikompi. Mahdollisena voittona olisi vahvistunut mandaatti. Panos ja voittopotti ovat siis linjassa keskenään, eikä uhkapeli vaikuta yhtä dramaattisesti kansaan tai EU:hun. Mayn uhkapelitappio nähdäänkin vain epäonnistumisena tai virhearviona, kun taas Cameronin itsekkään ja vastuuttoman tunaroinnin todetaan päätyneen osaksi poliittista historiaa (HS 13.7.2021).

Viimeisessä esimerkissä kerrataan jälleen Cameronin epäonnistunutta uhkapeliä, mutta metafora jatkuu uhkapelin pottiin. Metafora kuvaa tilannetta, jossa uhkapeli on hävitty ja tulee häviäjälle kalliiksi, koska brexit heikentää talouskasvua. Potin maksajana on kansa, arvatenkin työpaikkojen, julkisten palveluiden ja hyvinvoinnin muodossa. Potti ei kuitenkaan ole voittopotti, sillä voittajaa ei ole. Brexitin taloudelliset haittavaikutukset jäävät maksettavaksi suoraan tai välillisesti, mutta potti ei mene minnekään, sillä mikään osapuoli ei hyödy brexististä. Uhkapelissä osapuolina olivat puolueet ja myöhemmin EU-eron kannattajat ja vastustajat, mutta kumpikaan pääpuolue ei hyödy erosta. Brexit-leiri saa tahtonsa läpi, mutta taloudellisesti brexit vahingoittaa heitäkin. Pelin ulkopuolella oleva, mutta siihen kiinteästi liittyvä EU ei myöskään hyödy. Uhkapelissä on siis vain kaikille maksettavaa, mutta kenelläkään ei ole toivoa siitä hyötymisestä.

Cameron joutui näyttämään korttinsa, eikä käsi ollut kummoinen. Nyt sillä mennään kansanäänestykseen. (HS 23.6.2016)

-- britit haluaisivat neuvotella sekä eron ehdoista että tulevasta sopimuksesta samaan aikaan. Tätä EU ei halua, koska Britannia voisi silloin hyödyntää neuvotteluissa valttikorttejaan kuten EU-maiden halua turvallisuuspoliittiseen yhteistyöhön sotilaallisesti vahvan Britannian kanssa. (HS 7.8.2017)

Britannialla ei ole mahdollisuutta edes bluffiin: kortit ovat väärinpäin. -- Taas korttitermein: Britannialla on rouvahai, EU:lla 27:n suora. (HS 1.9.2017)

Heikko pokerikäsi on saanut Britannian hallituksen jo lupaamaan, että Britannia maksaa osuuksiaan niistä rahallisista sitoumuksista, joita maa on EU-jäsenenä tehnyt. (HS 18.10.2017)

Britannian paras valtti on korvaus, jonka se maksaisi EU:lle. Lähes kaikki muut valtit ovatkin EU:n käsissä. (HS 17.11.2017)

Puhtaissa uhkapelimetäforissa taktikointi jää peliin ryhtymiseen, loppu on sattuman varassa. Korttipelimetäforissa taas taktikointi on jatkuvaa, vaikka moneen asiaan osapuolet eivät voikaan vaikuttaa. Sattuman sijaan korttien vahvuuden määrittävät osapuolten valtasuhteet, tilannetekijät ja siihenastisten neuvotteluiden kulku. Ensimmäisessä esimerkissä Cameron on yrittänyt neuvotella Britannian jäsenyysehdoista uudelleen, ja maa on matkalla kansanäänestykseen. Käsi ei ollut kummoinen, koska Britannia ei ollut saanut merkittäviä myönnytyksiä. Cameron joutui esittämään saavuttamansa neuvottelutuloksen, ja tästä lähtökohdasta suunnataan kohti kansanäänestystä. Tässä korttipelissä tapahtuu Britannian sisällä, ja Cameronin käsi on myös remain-kampanjan käsi, eli Britannian kannalta parempi neuvottelutulos olisi parantanut remain-puolen mahdollisuuksia voittoon. Kyseinen tilanne oli kuitenkin vain yksi jako Cameronin uhkapelissä.

7.8.2017 ja 17.11.2017 julkaistuissa pääkirjoituksissa korttipelin tilannetta katsotaan valttien kannalta. Neuvotteluedusta puhuminen valttina on varsin yleinen metafora, ja neuvotteluvalti on vakiintunut neuvotteluterministöön. Metaforissa neuvottelut kuitenkin rinnastetaan edelleen korttipeliin. Neuvotteluiden valta-asema tuodaan esiin viimeisessä esimerkissä: Britannialla valttina on vain EU:lle maksettava korvaus, loput valtit ovat EU:lla. EU on siis neuvotteluissa ylivoimainen, ja Iso-Britannian neuvotteluvoima jää vähäiseksi. Neuvotteluita leimaa epätasaväkisyys, kun vastakkain ovat pieni ja neuvotteluvoimansa yliarvioinut Britannia, ja suuri ja vakaa EU. Britannian asema ei silti ole aivan niin heikko, kuten 7.8.2017 pääkirjoituksessa todetaan. Britannialla on toinenkin valttikortti, eli neuvottelu, sillä Britannia on sotilaallisesti vahva, ja EU pyrkii kehittämään turvallisuuspoliittista yhteistyötään. Tästä valttista on kuitenkin hyötyä vasta Britannian ja EU:n tulevasta suhteesta sopimisessa, joten Britannia tahtoisi käydä keskusteluja samanaikaisesti. EU hallitsevana osapuolena pystyy kuitenkin määrittämään, miten neuvotteluita käydään. Metaforan termin, jaot pelataan erikseen, ja Britannia pystyy hyödyntämään valttiaan vasta seuraavassa jaossa. Tässä metaforassa Britannian asema on hieman vahvempi kuin muissa kielikuvissa, mutta viimeinen sana on edelleen EU:lla, ja Britannian on tyydyttävä siihen.

1.9.2017 ja 18.10.2017 julkaistujen pääkirjoitusten metaforat puolestaan korostavat Britannian neuvotteluaseman heikkoutta. 1.9.2017 pääkirjoituksessa Britannialla ei ole mahdollisuutta edes bluffata, eli esittää neuvotteluasemansa olevan parempi kuin se on, koska kortit ovat väärinpäin. Toisin sanoen Britannian neuvottelupuolella asiat ovat niin sekaisin, että uskottelukaan ei onnistu. Pääkirjoituksessa väärinpäin olevat kortit viittaavat erityisesti siihen, että eroneuvottelujen ollessa jo vauhdissa Britannialla oli tavoitteet edelleen täsmentämättä. Pelistrategiaakaan maalla ei

pääkirjoituksen mukaan ole, sillä Britannia on yrittänyt epätoivoisesti käynnistää eroehtojen erillisneuvotteluita Saksan ja Ranskan kanssa. Ilmeisesti Britannialle on epäselvää, missä pelipöydässä istua. Metafora antaa pöllämystyneen ja harhailevan kuvan vailla yhteistä linjaa olevasta Britanniaista. Britannia myös yrittää pääkirjoituksessa kaikin keinoin välttää istumasta samaan peli- tai neuvottelupöytään koko EU:n kanssa, koska EU:n kanssa on vaikeampi tehdä vastavuoroisia diilejä kuin yksittäisten jäsenmaiden. EU:n toinen vahvuus ovat selkeät neuvottelutavoitteet – EU:n kortit ovat oikeinpäin. Pääkirjoitus korostaa, että neuvotteluissa valta on EU:lla, eikä Iso-Britannia tule saavuttamaan mitään, mitä EU ei halua sille myöntää.

Uhkaavan sopimuksettoman eron taloudellisista vaikutuksista johtuen neuvotteluiden voittaja on jo selvillä, mikä ilmaistaan pokeritermein: ”Britannialla on rouvahai, EU:lla 27:n suora.” Rouvahai viittaa Theresa Mayhin ja 27:n suora EU-maihin, mutta metafora nostaa jälleen esiin myös osapuolten voimasuhteet. Mayllä on vastassaan 27 maan yhteisrintama. Pokerin termein osapuolten käsillä on hyvin eritasoiset mahdollisuudet voittoon, eli neuvotteluissa menestymiseen, sillä rouvahailta voittaa vain, jos mitään voittokättä ei esiinny, kun taas suora on yksi voittokäsistä. Britannian mahdollisuudet saada haluamansa sopimus on hyvin pieni. 18.10.2017 pääkirjoituksen metaforassa heikko pokerikäsi, eli neuvotteluasema, saa Britannian käyttämään ainoan valtinsa jo varhaisessa vaiheessa. Kaikissa korttipelimetamoraskenaarioissa Britannia on häviämässä, mutta vaihtelua on siinä, häviävätkö kaikki vai voittaako EU. Tämä riippuu pääkirjoitusten näkökulmasta: jos keskitytään pelkkiin neuvotteluihin, EU saa tahtonsa läpi, eli voittaa, mutta jos katsotaan brexitiä kokonaisuutena, kumpikaan ei voita, sillä brexit vahingoittaa myös EU:ta.

1.9.2017 ja 18.10.2017 pääkirjoituksissa korttipelimetamora tarkennetaan pokeriin. Korttipelit kattavat monentyyppisiä pelejä, joista pokerilla on klassisen, myös kasinoilla pelattavan uhkapelin maine, joten neuvottelut näyttäytyvät Britannian kannalta riskialttiina. Toinen pokerille tyypillinen piirre on bluffaaminen. EU:n ei missään kohtaa vihjata bluffaavan, eikä sillä ei ole tarvetta siihen. EU:lla todetaan olevan vahva käsi ja lähes kaikki valtit, eivätkä pelille ominaiset riskit vaikuta koskevan EU:ta. Britannian bluffaamiseksi voidaan tulkita esimerkiksi rehvastelu, kuinka Britannia aikoo saada EU:lta tulliliiton ja sisämarkkinoiden edut ilman niiden velvoitteita, ja järjestää itselleen edullisemmat suhteet kolmansiin maihin, vaikka kummastakaan ei tuolloin ollut viitteitä.

Korttipelimetamorat keskittyvät neuvotteluvaiheen alkupuolelle vuoden 2017 kesästä vuoden loppuun, ja peliä käydään pääasiassa Britannian ja EU:n välillä. Peli- ja uhkapelimetamora on koko aineistossa, mutta suurin keskittymä on korttipelimetamorien aikaan. Muut pelimetamorat eivät ole yhtä eriteltyjä, vaan niissä tehdään tai odotellaan siirtoja, käytetään pelinappuloita, haetaan

irtopisteitä tai heitetään arpaa. Peli siis jatkuu, mutta eri muodoissa. Asetelma pysyy samana kuin uhka- ja korttipelimetäforissa, joissa vahva ja vakaa EU hallitsee peliä, kun taas Iso-Britanniassa pelaaminen on vaivalloista. Näissä sekalaisissa pelimetäforissa Britannia pelaa kahteen suuntaan, EU:n kanssa ja omassa valtakamppailussaan.

BRITANNIAN ja Euroopan unionin välisiä neuvotteluja Britannian EU-erosta voisi kutsua ”jänistyspeliksi”. Molemmat osapuolet ajavat kohti rysähdystä. Sen sijaan, että kaksikko tekisi kaikkensa välttääkseen molemmille tuhoisan kolarin, kumpikin ajaa toista kohti ja odottaa, että vastapuoli väistäisi. Ajoissa tehdyn väistöliikkeen tiellä on poliittinen realismi: väistäjä näyttää luovuttaneen liian helpolla. Brexit-uhossa valtaan noussut Britannian nykyinen hallitus haluaa kaikin keinoin välttää jänistäjän maineen. -- Britannia aloittaa väistöliikettä. Tosin ehdotuksesta on vielä pitkä matka toteutukseen. Kolarin välttäminen edellyttää väistämistä myös toiselta osapuolelta. (HS 16.8.2017)

Jänistyspelimetäfora esiintyy vain yhdessä pääkirjoituksessa (HS 16.8.2017), mutta sitä käytetään läpi artikkelin hyvin eritellysti. Pelin konsepti on avattu pääkirjoituksessa. Kyseessä on hengenvaarallinen kisa, jossa kaksi autoa ajaa suoraan toisiaan kohti ja ensin väistävä häviää. Pääkirjoituksessa painotetaan kolarin väistämistä, ei valmistauduta törmäykseen. Metaforassa eroneuvottelut ovat jänistyspeli, sopimukseton brexit molemmille tuhoisa kolari ja Britannian hallituksen viimein esittelemä neuvottelutavoite on Britannian väistöliike. Väistöliikkeitä ylipäätään ovat erilaiset myönnytykset. Britannian väistöliikkeessä myönnytys on, että se haluaa itselleen vain tulliliiton edut, eikä kaikkia jäsenyyssajan kaupallisia etuja, kuten se oli aiemmin ilmaissut. Väistäminen on arvovaltakysymys, eikä EU voinut pääkirjoituksen mukaan tehdä myönnytyksiä ensin. EU:n arvovalta on siis haavoittuva, ja se on jo saanut brexististä kolauksen. Britannian aloitettua väistöliikkeensä EU:n on helpompi toimia samoin, ja neuvotteluilla mahdollisuus edetä.

Jänistyspelissä riskinä on molemminpuolinen tuho, muuten Britannia voisi yhtä hyvin suunnata päin seinää. Metafora korostaa sitä, että kovan brexitin seuraukset vahingoittaisivat myös EU:ta. Jänistyspelimetäforassa osapuolet ovatkin poikkeuksellisen tasaväkisessä asemassa. Metaforaan olisi luontevasti voinut liittää, että Britannia ajaa pikkuautolla, EU vaikkapa minibussilla, mikä viittaisi siihen, että tuhot ovat kaikesta huolimatta toiselle kohtalokkaammat. Tätä pääkirjoituksessa ei kuitenkaan tehdä. Sen sijaan todetaan, että kolarin väistäminen edellyttää väistöliikettä myös EU:lta. Britannian väistöliike ei ole tarpeeksi suuri, vaan edellyttää, että EU väistää toiseen suuntaan. Toisin sanoen kova brexit voi silti olla edessä, ellei myös EU tee myönnytyksiä, ja se olisi kova isku myös unionille. Pääkirjoitus korostaa, että sekä Britannian että EU:n prioriteettina pitäisi olla vahinkojen minimointi, ei mainehaitan välttäminen.

Theresa May haki vauhtia kampanjansa loppusuoralla tiistaina leipomosta Lancashiressa sijaitsevassa Fleetwoodissa. -- Tiukimmissa arvioissa Labour on

hengittänyt niskaan, mutta suurimmillaan puolueiden ero on ollut yli kymmenen prosenttiyksikköä. (HS 7.6.2016)

Johnson kampittaa Theresa Mayta kulisseyksissä. (HS 4.10.2017)

Britannian sisäisestä valtapolitiikasta käytetään juoksukisaksi tulkitsemaani metaforaa, jossa osapuolet etenevät kilpaa kohti maalia. Kyseessä voisi olla jokin muukin matkakisa, kuten hiihto, luistelu tai kävely, mutta konseptin pysyessä samana ei ole varsinaisesti merkitystä, millaisilla jalkineilla kilpailijat liikkuvat. Kyseessä on suhteellisen pinnallinen, mutta ahkerasti käytetty metafora. 31.5.2016 julkaistussa pääkirjoituksessa kampanjat etenevät rinta rinnan, eli ne ovat tasavälisiä, ja voittajaa on vaikea ennustaa, mutta 18.6.2016 julkaistussa pääkirjoituksessa brexit-leiri on onnistunut kasvattamaan etumatkaansa, eli kannatustaan remain-leirin kannatuslukujen yli (HS 31.5.2016; HS 18.6.2016). Theresa May hakee 7.6.2017 pääkirjoituksessa vauhtia loppusuoralleen yrittämällä aktiivisesti saada viimeisiä epävarmoja äänestäjiä puolelleen ennen aikaistettuja vaaleja. Ilmauksella ”Labour on hengittänyt niskaan” viitataan luonnollisesti siihen, että vastapuolue on ollut vain hyvin niukasti jäljessä kannatusluvussa. Edessä juoksevan niskaan hengittääkseen on oltava niin tiiviisti toisen kannoilla, että miltei astuu hänen kantapäilleen. Metafora korostaa paniikinomaista pakkoa kiriä hankkimalla lisää äänestäjiä ja ahdistusta kilpailun viime metreille asti. Voitto näyttäisi kuitenkin olevan tärkeämpää kuin reilu kilpailu, sillä ulkoministeri Boris Johnson kampittaa Maytä, kun silmä välttää (HS 4.10.2017). Kampituksessa on kyse Johnsonin yrityksestä horjuttaa pääministerin asemaa, lausumalla lehdistölle omia kantojaan brexit-prosessista ennen kuin Mayn on määrä esitellä hallituksen kantaa. Kampittaminen on tahallinen yritys aiheuttaa toiselle vahinkoa, eikä se yleensä noudata pelin tai kilpailun sääntöjä. Kampittamalla Johnson asettaa omasta puolueestaan olevan pääministerin tahallisesti vaikeaan asemaan, joten metafora luo juonittelevan ja häikäilemättömän opportunistisen kuvan kesken kauden pääministerin paikalle tähtäävästä Johnsonista.

Juoksukisametaforia esiintyy aineistossa kampanjoinnin yhteydessä, olipa kyse kansanäänestyksestä tai aikaistetuista parlamenttivaaleista. Kisa, jossa Johnson kampittaa Maytä on poikkeuksellisesti Johnsonin itse kehittämä, virallista kisa – vaalikampanjaa – ei ollut käynnissä. Juoksukisoille ominaista on, että voittaakseen on päästävä tiettyyn paikkaan ennen toista. Vaalien yhteydessä kisa käydään vaalikentiltä hallitukseen, Johnsonin kisa taas istuvan pääministerin paikalle. Vain brexit-äänestyksen yhteydessä ei ole konkreettista paikkaa, johon molemmat pyrkivät. Kisat ovat metaforissa tasaisia, mikä voi johtua siitä, että niissä on vain kaksi osallistujaa, kansanäänestyksessä brexit- ja remain-kampanjat ja vaaleissa pääpuolueet. Kansanäänestyksen yhteydessä se tarkoittaa myös, että maa on jakaantunut tasaisesti kahtia keskeisessä poliittisessä kysymyksessä, ja

kansanäänestyksen päätös jättää puolet kansasta tyytymättömiksi. Brexitin voitettua tyytymättömien määrä nousi neuvotteluiden aikana vielä suuremmaksi, koska brexit-leiri jakaantui kovan ja pehmeän brexitin kannattajiin. Onkin merkittävä ero, käytetäänkö juoksukilpailumetaforaa kaksipuoluejärjestelmän parlamenttivaaleista vai merkitykseltään historiallisesta kansanäänestyksestä.

POLITIIKASSA tarjotaan harvoin niin hyvää syöttöä maalin eteen kuin minkä Britannian työväenpuolue on Britannian EU-eron vuoksi saanut. Syöttöjä on tarjottu montakin: hallitus on tullut osoittaneeksi useita kertoja, että eroprosessi vie ja hallitus vikisee. -- On paikkoja, on syöttöjä ja on paljon katsojia valmiina osoittamaan suosiota. Jeremy Corbynin Labour jää kerta toisensa jälkeen miettimään maalin edessä, pitäisikö potkaista – ja mihin suuntaan. (HS 20.2.2017)

Hallituksen muodostava konservatiivinen puolue on ollut brexit-prosessin keskiössä, ja oppositiossa oleva Labour on jäänyt vähemmälle huomiolle. 20.2.2017 julkaistu pääkirjoitus on kuitenkin omistettu työväenpuolueeseen kohdistuvalle kritiikille. Pääkirjoitus arvostelee Labour-puoluetta johtavan Jeremy Corbynin strategiaa olla puuttumatta hallituksen brexit-linjaan mitenkään. Opposition tehtävä on tarjota vaihtoehto hallituksen politiikalle ja kyseenalaistaa hallituksen linjaa. Artikkelin on julkaistu vähän ennen kuin Britannia jätti eroilmoituksensa, eli aikaan, jolloin maan neuvottelutavoitteita muotoiltiin. Maan tulevaisuus ja brexit jakoivat mielipiteitä, ja HS:n pääkirjoitustoimitus arvioi, että vahvalle oppositiolle olisi ollut kannatusta, mutta Corbyn seisoo sen sijaan maalin edessä edes yrittämättä potkaista, toisin sanoen hän myötäilee hallitusta.

Metaforan jalkapallo-ottelussa pelaavat Britannian pääpuolueet, konservatiivit ja työväenpuolue. Koska noin puolet kansasta vastusti kansanäänestyksessä EU-eroa, ja eroa kannattaneissakin oli useampaa koulukuntaa, hallituksen brexit-politiikka tarjosi oppositiolle monia erinomaisia tilaisuuksia kyseenalaistaa hallituksen linjaa – siis hyviä syöttöjä suoraan maalin eteen. Yleisössä on paljon katsojia valmiina osoittamaan suosiota, eli äänestäjiä tukemaan oppositiota hallituksen politiikan haastamisessa, mutta Labour jää empimään potkaistako ja minne, eli puuttuako brexitiin vai ei ja mistä näkökulmasta. Labourilla olisi useita mahdollisia kantoja, kuten olla brexitiä vastaan ja kerätä sillä kannattajia seuraaviin vaaleihin tai vaatia eron ohjaamista hallitummin ja ottaa kantaa neuvottelutavoitteisiin. Jalkapallometamorassa taas suuntia on vain kaksi, Labour voi joko vastustaa hallituksen politiikkaa ja potkaista maaliin, jonka edessä seisoo, tai potkaista oman maalin suuntaan, eli ilmaista tukensa hallituksen politiikalle. Corbyn puolueineen ei tee kumpaakaan, vaan muualla pääkirjoituksessa hänen todetaan vaisusti myötäilevän hallitusta.

Kaksipuoluejärjestelmän politiikan kuvaaminen jalkapallopelinä korostaa, että demokratian toimimiseksi hallitukselle tarvitaan myös vastavoima, toimintakykyinen oppositio. Jos oppositio on

toimeton, ei pelistä tule oikein mitään, eikä demokratia toteudu. Katsojille, eli kansalaisille, paras tilanne ei ole, että hallituksen muodostava puolue vie mielivaltaisesti maan asioita tahtomaansa suuntaan, eli pelaa kentällä yksinään, vaan jännittävä ottelu, jossa sekä hallitus että oppositio osallistuvat poliittiseen debattiin. Pääkirjoituksen mukaan tämä ei toteudu, vaan konservatiivinen puolue johtaa muissa pääkirjoituksissa kyseenalaistetulla tavalla maata kohti taloudellisesti heikompaa tulevaisuutta ja kohti sopimusta, joka tulee määrittämään Iso-Britannian taloudellisen toimintaympäristön ja aseman Euroopassa pitkäksi aikaa. Samalla työväenpuolue, toinen pääpuolueista, haalistuu tarpeettomaksi ja hajoaa sisäisesti. Metafora kuitenkin jättää pitkälti huomiotta tavan, jolla brexit-kannat jakavat väestöä, sillä kansanäänestys ei seurannut puoluerajoja, vaan jakoi myös puolueiden sisällä äänestäjiä rajusti. Ehkä Corbynin maalin edessä empiminen johtuu tästä vaikeudesta tarjota vaihtoehtoa karkottamatta osaa äänestäjistä pois. Metafora ei kuitenkaan enää yllä motiivien tasolle.

3.3 Poliitiikka on taistelua

Erilaisia taistelumetaforia löytyy 23 pääkirjoituksesta. Näihin lukeutuvat muun muassa sota- ja vallankumousmetaforat. Taistelumetaforia käytetään eniten brittipolitiikan ja eroneuvotteluiden sekä toisinaan populismin käsittelyn yhteydessä. Taistelut ovat pääasiassa Iso-Britannian sisäisiä, mutta eroneuvottelutkin käyvät paikoin räjähdysherkiksi. Brexit-äänestys oli tunteiden taisto, joka päättyi vallankumoukseen. Puolueiden välillä on hyökkäyksiä ja vastahyökkäyksien suunnittelua tai suunnittelematta jättämistä. Taistelumetaforat keskittyvät vahvasti aineiston alun ja kevään 2017 välille, sillä niitä käytetään erityisesti kansanäänestyksen kampanjoinnista. Hieman yllättävää on, että aikaistettujen parlamenttivaalien yhteydessä taistelumetaforia ei käytetä, vaikka pääpuolueet ovat usein muuten taistelun osapuolina. Muiden EU-maiden vaalien yhteydessä niitä taas käytetään joitakin kertoja, samoin eroneuvotteluiden aikana.

Taistelumetaforilla on yhtymäkohtia peli- ja urheilumetaforien kanssa, sillä molempiin voi kuulua taktikointia, hyökkäyksiä ja puolustusta. Erityisesti taistelu- ja joukkuepelimetaforat sekoittuvat monessa pääkirjoituksessa toisiinsa, kun metafora muovautuu tai vaihtuu tekstin edetessä.

Siirryttäessä pelin ja sodan metaforamaailmojen välillä säädellään myös metaforan intensiteettiä ja etäisyyttä lukijaan. Metaforien käyttö jakautuu aiheittain jossain määrin, sillä brittipolitiikasta käytetään urheilumetaforista tyypillisimmin juoksua, eli lajia, johon ei kuulu hyökkäyksiä ja taktikointia, mutta samalla brittipolitiikasta käytetään paljon taistelu- ja vallankumousmetaforia.

Ennen kansanäänestystä kansa, puolueet ja jopa ministerit jakautuvat vastakkaisiin leireihin, brexit-leiriin ja EU-jäsenyyttä kannattavaan leiriin. Leiri-ilmaus alkaa metaforana, ja se on usein yhdistetty

muihin taistelu- tai urheilumetaforiin, mutta etenkin brexit-leiri vakiintuu pääkirjoitusten kieleen nopeasti. Koska kansanäänestyksen kannattajat eivät jakaudu puoluerajojen mukaan, brexitin kannattajille ja EU-mielisille on ehkä haluttu iskevämmät nimet, joten alkujaan metaforista ilmausta on alettu käyttää pysyvämmiin. EU-jäsenyyden kannattajistakin käytetään leiri-ilmausta, mutta pidempänä ja auki selitettävänä ilmaisuna se ei ole vakiintunut yhtä laajaan käyttöön. Puolten kuvaaminen leireinä korostaa vastakkainasettelua, ja antaa sisäisesti yhtenäisemmän kuvan kannattajista taistelukenttien me ja he -erottelun tapaan. Tämä voi olla toinen syy, miksi brexit-leiri on ilmaisuna vakiintuneempi. Helsingin Sanomien kanta on selkeästi EU-myönteinen, joten vastapuolen erottaminen brexit-leiriksi esittää eron kannattajat helpommin hahmotettavana joukkona ja etäännyttää heidät ”meistä järkevästä” ihmisistä. Tätä tapahtuu erityisesti kansanäänestyksen jälkeen, koska kampanjointivaihetta seurataan enemmän sivusta, jolloin kaksi leiriä on helposti erotettavissa. Kansanäänestyksen jälkeen EU-kannattajien leiri häviää taustalle ja sulautuu pääkirjoitusten me-näkökulmaan. Britanniassa käytettyä remain-kampanjanimitystä ei käytetä Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa missään vaiheessa.

Brittien EU-valinta on tunteiden taisto -- Kovin kamppailu on vasta edessä, ja siitä on tulossa hyvin intensiivinen. (HS 5.2.2016)

Lopullinen taistelu ihmisten sieluista käydään kilpailemalla sillä, kumpi puoli tarjoaa enemmän turvaa. (HS 9.6.2016)

Jos Brexit-leiri ei pysty lupauksiaan toteuttamaan ja talous kärsii, äänestyksen hävinneet eivät hiljene eivätkä haavat arpeudu. (HS 24.6.2016)

Valheella vallattua on vaikea voittaa takaisin totuudella -- Uuden teeman ensin vallannut valhe pitää valtauksensa, eivätkä faktantarkistukset tehoa. -- Tätä monien tutkimuslaitosten laskemaa ja vastuullisen tiedonvälityksen kertomaa tietoa ei ota vastaan ainakaan se osa briteistä, jonka maailmankuvan valhe ehti vallata. (HS 2.11.2018)

Brexit-kansanäänestystä käsittelevät taistelumetaforat ovat sävyiltään dramaattisia ja luovat kuvan rajusti kahtia jakautuneesta maasta. Ensimmäisessä yllä olevista esimerkeistä (HS 5.2.2016) metafora tunteiden taisto on jo otsikossa, mutta itse pääkirjoituksessa vain brexit-leiri nojaa tunteeseen, EU-jäsenyyttä kannattava leiri taas vetoaa järkeen. Taistelu käydään siis järjen ja tunteen välillä. Edessä oleva kovin kamppailu puolestaan viittaa kampanjointiin ja kansanäänestykseen. Äänestyksen esittäminen taisteluna korostaa sen intensiteettiä ja osapuolten omistautumista tukemalleen kampanjalle. Kontekstista voidaan tulkita kannattajien olevan myös itse kamppailussa mukana. Toinen esimerkki (HS 9.6.2016) vie dramaattisuuden askelta pidemmälle kuvaamalla kansanäänestystä taisteluksi ihmisten sieluista. Ilmaisuu on tunnepitoinen ja viittaa siihen, miten kokonaisvaltaisesti ihmiset sitoutuvat valintaansa. Taistelu ihmisten sieluista

käydään perinteisesti hyvän ja pahan välillä, ja jos EU:hun jääminen on hyvä, brexit on vastaavasti paha, joka koittaa vetää ihmisten sieluja pimeyteen. Verrattuna ensimmäisen esimerkin metaforaan, tavalliset äänestäjät eivät ole itse mukana kampanjassa, vaan taistelu käydään kampanjoiden johdon tasolla. Äänestäjien sieluista taistellaan, joten äänestäjät ovat tässä passiivinen voittosaalis.

Hävinneet eivät hiljene eivätkä haavat arpeudu -metafora (HS 24.6.2016) sopisi myös terveys- ja tautimetaforiin, mutta sen kontekstin vuoksi tuon sen esiin tässä. Virkkeessä katsotaan mahdolliseen tulevaisuuteen, jossa brexit-leiri ei saa toteutettua lupauksiaan ja maan talous kärsii. Ilmaisuihinsa sopisi hyvin kuvaamaan esimerkiksi sisällissodan runtelemaa maata: maa on jakautunut, ja tappion kokenut ja loukkaantunut osapuoli kantaa syvää kaunaa. Vaikutelmaa lisäävät tekstin muut vakiintuneemmat metaforiset ilmaisut, kuten maan pirstoutuminen, rajojen syntyminen maan sisälle ja puolueen rivien hajoaminen. Pääkirjoituksen lopulla on myös muutamaan kertaan aineistossa esiintyvä vallankumousmetafora, jota käsittelem myöhemmin. Kaunan pitkäikäisyydestä kertoo, etteivät metaforiset haavat arpeudu. Maa ei siis parane ennalleen eikä edes arpeudu, vaan se jää avohaavaksi. Kamppailun jälkeen pitkään kestävät kipukohdat ja hävinneiden kauna pitävät maan jakautuneena ja sillä voi olla pitkäaikaiset ja dramaattisetkin vaikutukset.

Aineiston lopulla olevassa populismia käsittelevässä pääkirjoituksessa (HS 2.11.2018) otetaan selvästi kantaa brexit-leiriä ja sen käyttämää disinformaatiota vastaan. Vaikka valhe on negatiivinen termi, neutraalia synonyymiä on vaikea löytää. Toisaalta kampanjan esittämien lukujen osalta väite joko pitää tai ei pidä paikkaansa, ja väitteet ovat usein tarkistettavissa. Taistelumetaforan kannalta olennaista on, että hyökkääjänä pidetään nimenomaan äänestystä alun perin vaatinutta brexit-leiriä, ja että aseena ei ollut vain tunne, vaan valheet. Useissa muissa taistelumetaforissa, lukuun ottamatta vallankumousmetaforia, taistelun aloittanut osapuoli jää epäselväksi. Brexit-kampanja käännettiin pääkirjoituksen mukaan äänestäjät puolelleen valheilla, mutta se mitä vallattiin, eivät olleet äänet, vaan äänestäjien maailmankuvat. Nämä liittyvät kiinteästi toisiinsa, mutta vallatun maailmankuvan vaikutukset ovat paljon pitkäaikaisemmat kuin äänestyspäätökseen vaikuttavien mielipiteiden.

Valtaaminen metaforana korostaa aggressiivisuutta. Valtaaminen tapahtuu harvoin rauhanomaisesti, mikä viittaa siihen, että valheilla on käännytetty ihmisiä, jotka faktojen perusteella eivät ehkä olisi äänestäneet brexitin puolesta, mutta kun valhe on kerran omaksuttu, he eivät myöskään ole valmiita muuttamaan mielipidettään. Valehtelulla ei lähtökohtaisesti ole kohteen hyväksyntää, muuten tämä ei uskoisi väitettä, ja valehtelun ero misinformaatioon taas on teon tahallisuus. Vallata ei voi vahingossa, vaan se on aina suunnitelmallista. Pääkirjoituksen mukaan brexit-leirin väitteet

olivatkin tarkoituksella vääristeltyjä, ja brexit-kampanja teki valtauksensa ihmisten mielissä kuuluttamalla näitä tarkoituksella vääristelemiään tietoja.

Valheella vallattu -metafora luo juonittelevan ja epärehellisen kuvan brexiteereistä ja toisaalta kuvan briteistä hyväuskoisena kansana, joka takertuu ilman lähdekritiikkiä uskomuksiinsa väitteisiin, vaikka ne todistettaisiin vääriksi. Samalla se rinnastaa EU-jäsenyyden kannattajat totuudella taistelevaksi joukoksi. Kyseessä onkin eräänlainen hyvän ja pahan, totuuden ja valheen taistelu, jossa EU-jäsenyyttä kannattavat niin Britanniassa kuin muuallakin edustavat totuutta ja hyvää ja brexit-leiri valhetta ja pahaa.

Britannian EU-kansanäänestyksen jälkeen oppositiossa olevalla työväenpuolueella Labourilla oli loistava tilaisuus poliittiseen vastaiskuun -- Työväenpuolueen parlamentaarikot eivät kuitenkaan käynnistäneet hyökkäystä konservatiiveja vastaan vaan äänestivät ensi töikseen murskaluvuin epäluottamuksesta oman puolueensa puheenjohtajaa Jeremy Corbynia kohtaan. -- Konservatiivit ovat puolestaan kokoamassa rivejään nopeasti. (HS 18.7.2016)

Yllä olevassa esimerkissä on hyvin samankaltainen näkökulma kuin aiemmin käsittelemässäni jalkapallometamorassa, mutta tällä kertaa Labouria kritisoidaan hieman sotaisemmin termein. Labourilla oli tilaisuus vastaiskuun, mutta se ei käynnistänyt hyökkäystä konservatiiveja vastaan, vaikka konservatiivien rivit olivat sopivasti hajonneet. Sillä välin, kun työväenpuolue yrittää laittaa omaa johtajaansa vaihtoon, konservatiivit kokoavat omia rivejään. Rivien hajoamista ja kokoamista esiintyy pääkirjoituksessa tiuhaan, kun vaalien tai neuvotteluiden osapuolet yrittävät esiintyä yhtenäisempinä. Siinä missä jalkapallometamorassa työväenpuolue ei potkaissut mihinkään suuntaan, taistelumetamorassa se hyökkää omaa johtajaansa vastaan, eli yrittää vallankumousta.

Taistelumetamora korostaa kaksipuoluejärjestelmän kahden pääpuolueen vastakkainasettelua, niiden välistä kilpailua vallasta, politiikan armotonta luonnetta ja ajan kriittisyyttä. Altavastaajan tulisi olla jatkuvasti valppaana ja valmiina hyökkäämään. Toisaalta hyökkäys saattaa tulla myös omien joukosta. Britannian hallitus saa pääkirjoituksissa runsaasti kritiikkiä yhteisen linjan puutteesta, hitaudesta ja sisäisestä hajanaisuudesta. Sekä jalkapallometamora että taistelumetamora kuitenkin esittävät konservatiivisen puolueen pääpuolueista järjestäytyneempänä ja tehokkaampana. Kun vaihtoehtoinen puolue on vielä pahemman sekasorron vallassa ja toimintakyvyltään vielä kehnompä, se esittää Britannian poliittisen kentän hyvin negatiivisessa valossa.

EU-vastaisten voimien syöttäminen johtaa lopulta siihen, että vahvistuttuaan ne syövät ruokkijansa. (HS 27.6.2016)

Vaalituloksesta päätellen brittiläinen vallankumous ei ole tarttuvaa laatua. Ei tullut dominoefektiä. (HS 28.6.2016)

Demaripuolueet torjuvat hyökkäyksiä sisältä ja ulkoa -- Britanniassa Labour on vallattu sisältäpäin. -- Britanniassa on käytännössä tapahtunut työväenpuolue Labourin vihamielinen valtaus. (HS 2.10.2016)

Labour-puolueen sisäistä vallankumousta käsittelee myös 2.10.2016 pääkirjoituksesta nostamani esimerkki. Pääkirjoituksen aiheena on sosiaalidemokraattisten puolueiden heikkeneminen ja vastustus ympäri Eurooppaa. Hyökkäykset sisältä ja ulkoa luovat jälleen politiikasta aggressiivisen ja juonittelevan kuvan, jossa keneenkään ei voi luottaa. Pääkirjoituksen mainitsemista tilanteista suurimmassa osassa on kuitenkin kyse äänestysprosentin laskusta, eli rauhanomaisesta kehityksestä. Pääkirjoitus nostaa poikkeuksena esiin Iso-Britannian työväenpuolueen dramaattisen sisäisen valtakamppailun. 2.10.2016 pääkirjoituksen metafora poikkeaa aiemmasta Labouria käsittelevästä vallankumousmetaforasta siinä, että nyt valtaajana on istuva puheenjohtaja Jeremy Corbyn. Pääkirjoituksen mukaan vallankumouksen ensiaskel oli tapahtunut jo vuotta aiemmin, kun Corbyn oli yllättäen noussut puolueen puheenjohtajaksi. Corbyn kannattajineen saattoi vallankumouksen loppuun, kun hän voitti puolueen nettiäänestyksen. Ongelmallista oli, että vähän aiemmin puolueen parlamentaarikot olivat äänestäneet murskaluvuin Corbynin epäluottamuksesta. Nettiäänestykseen vedoten Corbyn sai pidettyä paikkansa, mutta puolue jakautui sisäisesti kahtia.

Kuvaamalla Corbynin toimintaa vihamieliseksi puolueen valtauksiksi Helsingin Sanomat ottaa voimakkaasti kantaa Corbyniä vastaan. Corbyn ja hänen kannattajansa ovat otsikossa mainittu sisältäpäin puoluetta vastaan hyökkäävä ja sen valtaava taho. Tällöin puolueen parlamentaarikot ovat puolueen legitiimi ydin, joka yrittää torjua hyökkäystä. Kuva Labourin sisäisestä kaaoksesta painottuu tässäkin metaforassa. Vallankumousmetafora esiintyy taistelumetaforan jälkeen, ennen jalkapallometaforaa. Jalkapallometaforan näkemys oli selvästi lievempi, sillä Corbyn oli jalkapallokentällä vain toimeton ja empivä, kun taas vallankumousmetafora kyseenalaistaa Corbynin johdon legitimitietin. Samalla Corbyn liitetään opportunisteiksi tuomittujen brittipoliitikkojen pitkään listaan.

Kaksi ensimmäistä vallankumousesimerkkiä puolestaan nostavat esiin hieman mukailleen kaksi historian vallankumousdiskursseista tunnettua metaforaa. EU-vastaisten voimien ruokkimista käsittelevä metafora viitanee Ranskan vallankumouksesta lähtöisin olevaan ja sittemmin muissakin konteksteissa käytettyyn fraasiin ”vallankumous syö omat lapsensa”, ja se esiintyy aineistossa muutaman kerran, joskin lapset on vaihdettu ruokkijoiksi. Metafora esiintyy kansanäänestyksen jälkeen 24.6.2016 ja 27.6.2016 julkaistuissa pääkirjoituksissa, ja ne kommentoivat Cameronin uhkapeliä. Cameron lietsoi kansassa EU-vastaisuutta ja muukalaisvihamielisyyttä turvatakseen oman poliittisen asemansa, mutta EU-vastaisuus ei ollut

Cameronin hallinnassa. Brexit-puolen aggressiivisen kampanjan jälkeen kansa äänesti EU-eron puolesta ja Cameron joutui eroamaan virastaan. Hänen ruokkimansa EU:n vastustus siis vahvistui ja kasvatti suosiota, kunnes se söi ruokkijansa, eli pakotti Cameronin syrjään. Metafora on toisaalta opetus opportunistista ja huomautus, että Cameronin olisi pitänyt tietää paremmin. Toisaalta rinnastamalla brexitin historiallisiin vallankumouksiin se korostaa käänteen merkittävyyttä.

Käsittelen keskimmäisen esimerkin tartuttavuusnäkökulmaa tauti- ja terveystaiteiden yhteydessä. Dominoteoria puolestaan viittaa Kylmän sodan aikaiseen yhdysvaltalaisen teorian kommunismin leviämistä, jonka keskeinen ajatus oli, että jos kommunistit pääsevät valtaan yhdessä valtiossa, myös naapurimaissa käy samoin. Vuonna 2016 monessa EU-maassa oli vaalit, ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksissakin ilmaistu huoli oli, että EU-vastaisuus leviää muihin maihin. EU-kritiikki oli jo kytynyt monessa jäsenmaassa, mutta sen pelättiin nostavan kannatustaan. Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan dominoteoria osoittautui myös brexitin yhteydessä turhaksi peloksi. Brexitiä kutsutaan vallankumoukseksi myös dominoteorian yhteydessä. Vallankumouksen moraalinen arvio riippuu kontekstista, mutta EU:n näkökulmasta, josta myös Helsingin Sanomat kirjoittaa, brexit-vallankumous näyttää negatiivisena. EU nähdään tietysti mielessä oikeana hallitsijana. Kyseessä ei ole niinkään legitiimi hallitsija, koska kansa on jo äänestänyt jäsenyyttä vastaan, vaan pikemminkin brittien parhaaksi toimiva hallitsija, vaikka britit eivät sitä ymmärrä. Esittämällä EU vallankumouksen kohteena, EU asetetaan jossain määrin kansallisvaltion kaltaiseen asemaan, joka on yhtenäisempi kuin itsenäisten valtioiden muodostama organisaatio. Tällöin korostetaan EU:ta toimijana, jolle jäsenmaat ovat antaneet osan päätäntävalloistaan, koska uskovat yhteistyön tuovan parempia tuloksia ja kokevat sen hyödyt riittävän suuriksi. Briteistä puolestaan välittyy kuva kiittämättöminä kapinoinnina, jotka ovat tehneet itselleen haitallisen päätöksen.

Esimerkkien vallankumoukset eivät kuitenkaan kohdistu pelkästään EU:hun, vaan myös EU-mieliseen poliittiseen eliittiin. Käytännössä kyseessä onkin kaksi hallitsijaa, joita vastaan nousee samalla vallankumouksella. Britannian sisäisessä vallankumouksessa konservatiivien EU-vastainen siipi pääsi valtaan kansanäänestyksen jälkeen ja käynnisti vallankumouksen EU:ta vastaan kansanäänestyksestä saamallaan mandaatilla. Toinen vallankumous kohdistuu Britannian hallitukseen, ja Helsingin Sanomien mukaan tämä valtakamppailu motivoi keskeisiä poliittisia toimijoita ja ohjaa prosessia sen jokaisessa vaiheessa. 27.6.2016 pääkirjoituksessa vallankumous lähti liikkeelle kansalliselta tasolta, kun Cameron ruokki EU-vastaisia voimia lupaamalla kansanäänestyksen. Kampanjoinnin alkaessa se levisi koskemaan myös EU:ta, kuten myöhemmin itse vallankumous. Samalla pääkirjoituksissa katsotaan Boris Johnsonin ja muiden äänekkäiden

brexiteerien tähdänneen nimenomaan kansallisen tason vallanvaihtoon. Myös metaforassa vallankumoukselliset syövät Cameronin nimenomaan kansallisessa politiikassa.

27.6.2016 ja 28.6.2016 julkaistujen pääkirjoitusten esimerkit ovat historiallisia metaforia. Hellstenin (1997) mukaan historiallisia metaforia käytetään jäsentämään uutta tilannetta hallittavammaksi rinnastamalla se tunnettuun historialliseen tapahtumaan tai myyttiin. Samalla uuteen tilanteeseen liitetään metaforana käytetyn tapauksen kulttuurisesti hyväksytyjä arvoja. (Hellsten 1997, 91, 129). Ranskan vallankumous nosti esiin monia modernin ajan keskeisistä arvoista, joten väkivaltaisuudestaan huolimatta sillä on positiivisia konnotaatioita, ja EU esiintyisi aikansa eläneen elitistisen diktaattorin asemassa. Metaforalla viitataan kuitenkin Ranskan vallankumouksen toiseen ääripäähän, jossa vallankumous on lähtenyt käsistä ja kääntyy sitä lietsoneita vastaan. Tästä näkökulmasta metaforan keskeisin ajatus lienee, että vallankumous on arvaamaton ja hallitsematon, ja sen lietsominen vain omaksi edukseen on vaarallista. Viittaus Kylmän sodan dominoteoriaan taas asettaa brexitin käytännössä epäonnistuneen poliittisen ideologian rooliin, ja EU:n sen leviämistä turhaan pelkäävän, mutta länsimaissa ”oikeammaksi” mielletyn ideologian rooliin. EU-eron konkretisointi ei levinnyt muihin maihin, ja Britanniassa hallitsevalle ideologialle ei anneta kovin hyvää ennustetta. Länsimaisesta mediakulttuurisesta näkökulmasta tilanteeseen olisi sovellettavissa myös hyvä–paha vastakkainasettelu, jossa Suomi tällä kertaa asettuu kiistatta lännen puolelle.

3.4 EU on talo

Talo-, kotityö- ja remontointimetaforia on yhteensä 20 pääkirjoituksessa, ja ne esiintyvät yleensä eroneuvotteluiden, talouden tai brittipolitiikan yhteydessä. Aineiston alkuosassa on sekalaisia askareita, kuten maalausta ja siivoamista sekä yksittäisiä talometforia. Eroprosessin tullessa ajankohtaiseksi, brexitiä aletaan rinnastaa yhteisestä kodista tai talosta pois muuttamiseen, matkaan ulko-ovelle ja ovenraossa seisomiseen, kun Britannia ei tiedä ollako sisällä vai ulkona. EU:ta ja sitä kautta politiikkaa hahmotetaan talometforissa tilana, rakennuksena, jossa kaikki jäsenmaat kokoontuvat saman pöydän ääreen. Toisaalta EU-taloa kutsutaan myös yhteiseksi kodiksi, jolloin EU-ero rinnastetaan avioeroon tai perheenjäsenen pois muuttamiseen.

Hellstenin (1997) mukaan sisään-/ulos -jaottelua käytettiin ahkerasti myös Suomen EU-jäsenyysuutisoinnissa. Tuolloin Suomi pyrki EU-taloon lämpimään ja seuraan, ja ulos jääminen olisi merkinnyt yksinäisyyttä ja turvattomuutta (Hellsten 1997, 130). Tuolloin sisään astuttiin ja ulos jäätiin, kun brexitin yhteydessä sisään jäätäisiin ja ulos astuttaisiin. Suunta on päinvastainen, mutta merkityksenannot samat. Hellstenin (1997) mukaan välitilaan jääminen ei ollut Suomelle

mahdollista, ja samalla tavoin EU ei tahdo Britannian jäävän ulko-ovelle roikkumaan. Tätä symboliikkaa käytetään kaikissa brexitin ovi- ja talometamorissa.

Brexit-leiri kertoi valheellisesti, että EU on vastuussa siitä, että ovet ovat auki tulijoille. (HS 24.6.2016)

Britannian taival kohti Euroopan unionin ulko-ovea on pysähtynyt. Britannia pyytää, että ulko-ovi tuotaisiin lähemmäs ja sitä raotettaisiin enemmän. Eurooppalaiset päättäjät toivovat, että Britannia liikahtaisi eteenpäin ja avaisi ovea ihan itse. (103)

Britannia sen sijaan haluaa olla yhtä aikaa sisällä ja ulkona, mutta tällainen ovenraossa seisominen ei onnistu unionille, joka ei sitä edes halua. (107)

-- unionin mielestä EU-vaalit ovat tärkeämmät kuin Britannian hortoilu unionin ulko-oven tienoilla. (131)

Suurin osa talometamorista esiintyy eroneuvotteluiden aikana, mutta ovimetamoraa käytetään jonkin verran jo kampanjointivaiheessa talouteen, brittipolitiikkaan ja populismiin liitettynä. Ovimetamora on aineiston useimmin toistuvia metamoraa, ja kaikissa niistä EU jäsenyyttä talona ja jäsenmaat saman katon alla asuvana joukkona. Oven käyttö sen sijaan vaihtelee. Ovi voi olla auki maahanmuuttajille, vapaakaupalle tai uusille jäsenmaille, toisaalta poistumiseen sitä käyttää vain Iso-Britannia. Tässä tapahtuu myös ajallista muutosta, sillä alussa ovi on sisäänkäynti, myöhemmin tie ulos.

Alkupuolen populismin ja brittipolitiikan yhteydessä ovi on auki, ja sisään tulee maahanmuuttajia, jotka Iso-Britannia haluaisi pitää ulkona. Metamora esiintyy muutamaan kertaan, ja niissä kerrotaan 24.6.2016 pääkirjoituksen tapaan brexit-leiri väittäneen, että EU pitää ovea auki kolmansista maista tulijoille. Samalla painotetaan, että EU-jäsenyyttä kyllä piti ovea auki, mutta metamoran termein vain muille asukkaille, eli EU-kansalaisille. Ovi viittaa maan rajaan, joka voi olla avoin tai suljettu, ja jokin mitä ei haluta sisälle, hyödyntää avointa rajaa sisäänkäyntinä. Britannia pitäisi mieluummin ovet säpissä, joten metamoran kuva etenkin brexit-leiristä on avoimen muukalaisvihamielinen ja toisaalta vastuuta välttelevä, sillä se yrittää vyöryttää syyn maahanmuutosta EU:lle.

Näkökulmasta, jossa koko EU on yhdessä yhteisessä talossaan, ja Iso-Britannia suuntaa epävarmasti ulko-ovelle, ovimetamoraa alkaa esiintyä hieman ennen Britannian eroilmoitusta keväällä 2017, mutta ne yleistyvät kesällä 2018 neuvotteluajan lähetessä loppuaan. 6.7.2019 julkaistussa pääkirjoituksessa Britannian pitkä matka ulko-ovelle, eli ulos EU:sta, on pysähtynyt, ja Britannia haluaisi, että ulko-ovi tuotaisiin lähemmäksi ja sitä raotettaisiin enemmän. Toisin sanoen Britannian pitkä poliittinen prosessi ulos EU:sta on pysähtyksissä, ja Iso-Britannia toivoo, unionista poistuminen tehtäisiin mahdollisimman helpoksi ja ikään kuin Britannian puolesta. Ulko-oven siirtäminen lähemmäksi ei tietenkään ole missään rakennuksessa mahdollista ilman kunnan

remonttia, vaan ulos tahtovan on mentävä oven luo. Samalla tavalla muut EU-maat eivät voi hoitaa eroa Britannian puolesta, vaan EU:n ja jäsenmaiden päättäjät toivovat Britannian liikkuvan itse ovelle ja avaavan sen. Tämä tarkoittaisi, että Britannian laittaisi asiansa kuntoon ja edistäisi eroprosessia ja -neuvotteluita. Liikahduskin riittäisi, eli pienikin eteneminen olisi jo edistystä.

5.10.2018 pääkirjoituksen ovenraossa seisominen ja 22.3.2019 pääkirjoituksen hortoilu ulko-oven tienoilla antavat hieman erilaisen kuvan Britannian empimisestä. Näissä metaforissa Britannia ei odota EU:n hoitavan eroa puolestaan, vaan on epävarma, haluaako se edes poistua vai ei. Maa haluaisi olla yhtä aikaa unionissa ja unionin ulkopuolella, saada unionin tarjoamat edut, metaforisesti sisätilojen suojan ja lämmön, mutta olla samalla ulkona vapaana unionin rajoitteista, joten se jää ovenrakoon. 5.10.2018 pääkirjoituksen kontekstissa tämä tarkoittaa, ettei Britannia suostu eron ehtoihin, eikä saa vietyä sopua eteenpäin, eli se ei astu ulos. Toisaalta May kieltäytyy järjestämästä uutta kansanäänestystä, jota pääkirjoituksen otsikossa ja ingressissä ehdotetaan, ja joka olisi askel takaisin sisälle, ainakin tuloksen ratkeamiseen asti.

22.3.2019 pääkirjoituksen ”hortoilu unionin ulko-oven tienoilla” on vielä päättämättömämpää. Pääkirjoituksen aiheena on, kuinka Britannia on menettänyt eroprosessinsa hallinnan, ja juuri sellaista hortoilukin on perusluonteeltaan, hallitsematonta. Britannia ei edes hortoile ulko-ovelle päin, vaan vain sen tienoilla, mikä antaa vaikutelman, että on täysin sattumanvaraista, horjahtelee ko Britannia ulos ulko-ovesta, eli päätyykö se puolittain sattumalta eroamaan unionista virallisesti vai törmääkö se vaikkapa seinään, päätyen poliittisesti pisteeseen, josta ei pääse enää eteenpäin. Hortoilua tarkkailleet muut jäsenmaat taas päättävät siirtyä muihin asioihin, jatkakoon Britannia sillä välin epämääräistä liikehdintäänsä. Kun 5.10.2018 pääkirjoitus esittää Britannian neuvotteluiden päättämättömänä osapuolena, joka haluaa parhaat puolet kummastakin vaihtoehdosta, 22.3.2019 pääkirjoitus esittää Britannian toiminnan olevan poissa hallinnasta. Ensimmäisessä Britannia ei osaa päättää, jälkimmäisessä se ei pysty päättämään, koska maan päätöksentekoprosessit eivät toimi. EU on kummassakin metaforassa kärsimätön sivusta seuraaja, joka ei alkujaankaan halunnut brexitiä. Jälkimmäisestä osasta lienee yksimielisyys, mutta EU on neuvotteluiden toinen osapuoli, ja sen esittäminen vain sivusta seuraajana Britannian rasittavassa notkumisessa tai hortoilussa on HS:n tekemä valinta.

Samalla kun britit haluavat erota Euroopan unionista, yhteisön jäsenyydestä unelmoivia valtioita on porstua täynnä. (HS 11.7.2016)

Jos parlamentti hyväksyy sopimuksen, maalla on toukokuun 22. päivään saakka aikaa keräillä kampeitaan yhteisestä EU-kodista. (HS 22.3.2019)

EU on talo -metaforamaailma täydentyy 11.7.2016 pääkirjoituksen jäsenyyksessä. EU-talon ja ulkomaailman välillä on porstua, joka on täynnä EU:n jäseneksi pyrkiviä maita, mikä korostaa vastakkaista tilannetta, jossa Britannia haluaa erota unionista samalla kun iso joukko valtioita unelmoi EU-jäsenyydestä. Metafora on kiinnostavalla tavalla arvottava, sillä se esittää Britannian lähdön vähän naurettavassa valossa. EU-jäsenyys esitetään unelmoinnin arvoisena onnekkaiden maiden arvovaltaisena yhteisönä, mikä luo jopa utooppisen kuvan EU:sta. Metaforassa Britannia joutuisi kulkemaan porstuassa odottavien ihmettelevien silmien ohi mahdollisesti tajuten silloin typeryytensä. Jäseneksi pyrkiminen on hyvin pitkä prosessi, ja brexit-prosessin aikana virallisia ehdokasmaita oli viisi, ja neuvottelut niiden kanssa jatkuivat. Vaikka pääkirjoitus tuo esiin, että EU-jäsenyys, jonka britit kiittämättömästi heittävät hukkaan, on monen muun maan unelma, se suhtautuu kuitenkin skeptisesti EU:n laajenemisen todennäköisyyteen. EU esiintyy siis tiukasti rajatun joukon yhteisönä ja sulkee useat mukaan haluavat maat ulos.

Hortoilumetaforan kanssa samassa pääkirjoituksessa EU on yhteinen koti, josta Britannia joutuu keräilemään kampeitaan, jos maan parlamentti hyväksyy erosopimuksen. EU:n kuvaaminen yhteisenä kotina on tunnepitoinen metafora, joka korostaa jäsenmaiden tiiviitä suhteita – jäsenmaat ovat yhteisessä kodissa asuva perheeseen rinnastettava yhteisö verrattuna joukkoon, joka kokoontuu EU-taloon vain neuvottelemaan. Koti on myös positiivissävytteinen skeema, ja kodin jättäminen ja unionista eroaminen taas tapahtumana synkeä. Kampeiden keräily yhteisestä kodista on esimerkiksi avioeroon assosioitava tapahtuma. Koska metaforassa mainitaan nimenomaan EU:n olevan koti, EU ja Iso-Britannia eivät ole kuitenkaan aviopuolisoita, vaan EU on tila samaan tapaan kuin talometamorissa, jolloin tosiasiallinen ero on Iso-Britannian ja jäävien jäsenmaiden välillä. Tämä tuo esiin osaltaan jäsenmaiden irrallisuuden, mutta myös me-hengen ja valinnan pitää keskenään yhtä suhteessa lähtevään asukkiin.

Cameron maalasi itsensä nurkkaan -- Brexitin kannattajilla on ollut kova tarve koristella tunne perusteluilla, jotka näyttävät järkiperaisilta todisteilta. -- Hieman samankaltaista sävyä syntyy, kun Brexitin vastustajat yrittävät etsiä järjen päälle tunteen sävyjä. (HS 31.5.2016)

May on ajatellut, että vaasin rikkojat saavat myös korjata sen. (HS 16.7.2016)

Brexit-pääkirjoituksissa esiintyy myös erilaisia kotityö- ja puhdemetamorfa. Näistä yleisin on siivousmetafora, jossa brexitin aiheuttama kaoottinen tilanne rinnastetaan sotkuun, joka on siivottava, tai 16.7.2016 pääkirjoituksen yhteydessä rikottuun vaasiin, joka on korjattava. Molemmat metaforat korostavat brexitin liikkeellepanijoiden vastuuta ja toisaalta sitä, että tilanne vaatii korjaavia toimia. Vaasin rikkoutuminen ja sotkun syntyminen ovat harvoin osa suunnitelmaa,

ja ne johtuvat usein huolimattomuudesta, välinpitämättömyydestä tai siitä, että asiat ovat lähteneet käsistä. Näistä ainakin kaksi viimeistä syytä sopivat yhteen pääkirjoitusten luomaan kuvaan Cameronin ja Johnsonin oman edun tavoittelusta maansa tulevaisuuden kustannuksella. Helsingin Sanomat kuvaa jo keväällä 2016 Johnsonin olevan ennen muuta omalla asiallaan. Johnsonin motiivina oli lehden (HS 31.5.2016) mukaan jo tuolloin päästä Cameronin paikalle. Tilaisuus tuli kansanäänestyksen alla, sillä mikäli brexit voitaisi, EU-myönteinen Cameron joutuisi jättämään paikkansa. Näkökulman mukaan brexit oli Johnsonille lähinnä väline päästä valtaan, ja hän lietsoi brexit-leiriä välittämättä, millaiseen kuntoon se maan ajoi – sotkuun tai jopa rikkoutumiseen.

May laittaa vaasin rikkojat korjaustöihin nimittämällä Britannian ulkosuhteiden ministereiksi innokkaimmat brexit-asiamiehet, Boris Johnsonin ulkoministeriksi, David Daviesin vastuuseen eroneuvotteluista ja Liam Foxin vastuuseen kansainvälisistä kauppasuhteista. Vaasin rikkominen on helppoa, mutta palasten siivoaminen ja yhteen liimaaminen ovat suurempia urakoita. Brexit-urakasta ja keinoista turvata Britannian talouden tulevaisuus ovat siis päävastuussa ne, jotka maan tilanteeseen johtivatkin. Vaasimetaphoran sävy on opettavainen, kuin laitettaisiin riehuvat pojat korjaamaan jälkensä. Tästä kulmasta May on tiukka ja vastuullinen aikuinen, joka pääministerinä valvoo, että työ tulee tehdyksi. Myöhemmissä pääkirjoituksissa May saa reilusti kritiikkiä osakseen, mutta 16.7.2016 hän oli vasta noussut pääministeriksi, eikä brexit ollut ehtinyt henkilöityä häneen.

Kunnostustöissä ollaan myös 31.5.2016 pääkirjoituksessa. Vaikka esimerkin metaforat kuuluvat samaan metaforaryppäeseen ja ne esiintyvät samassa pääkirjoituksessa, ne jakautuvat kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa Cameron on maalannut itsensä nurkkaan. Pääpiirteittäin metafora vastaa aiemmin käsittelemääni umpikujakielikuvaa, sillä nurkan suuntaan jatkamalla ei pääse eteenpäin sen enempää kuin umpikujassakaan. Metaforien välillä on kuitenkin se merkittävä ero, että umpikujasta voi peruuttaa pois – pääkirjoituksissa ehdotetaan muun muassa uutta kansanäänestystä – mutta itsensä nurkkaan maalattuaan perääntymisen vaihtoehtoa ei ole, ainakaan ennen kuin maali kuivuu. Luvattuaan ennen vaaleja EU-kansanäänestyksen, jos konservatiivit voittaisivat, Cameronilla ei ollut mahdollisuutta perääntyä suuttamatta EU-kriittistä väkeä, jonka tuen hän tarvitsi. Hän saattoi enää toivoa, että hänen neuvottelemansa päivitetyt EU-jäsenyys ehdot pitäisivät kansan riittävän tyytyväisenä EU:hun jäämistä varten, eli että maali ehtisi kuivua.

Toinen ero on umpikujaan tai nurkkaan jäämisen syissä: umpikujaan yleensä eksytään tai päädytään vahingossa, itsensä nurkkaan maalaaminen taas vaatii jo typeryyttä ja pahaa ennakkoinnin puutetta. Nurkkaan maalaaminen korostaa siis Cameronin lyhytnäköisyyttä ja antaa ymmärtää, että luvattuaan kansanäänestyksen pysyäkseen pääministerinä Cameron jätti huomiotta, miten

kansanäänestyksessä kävisi. Cameron ei perehtynyt kunnolla, kuinka suuri kannatus EU:lla on, ja kuinka suuri osa on epävarma kannastaan – hän jätti huomiotta, minkä muotoinen huone on. Samalla häneltä jäi suunnittelematta poistumisreitti, eli miten päästä tilanteesta ulos. Tähän vaikuttavia tekijöitä olivat Britannian mahdollisuudet saada merkittäviä myönnytyksiä EU:lta.

Toinen osa 31.5.2016 pääkirjoituksen kunnostusmetaforia ovat brexit-leirin yritys koristella tunne joltakin järkiperaiseltä näyttävällä ja brexitin vastustajien yritys lisätä järjen päälle tunteen sävyjä. Brexitin kannattajilla lähtökohta on tunne, ja se asettaa ehdot kaikelle muulle. Huone on vielä kalustettukin tunteella, mutta vastapainoksi pitäisi saada koristeeksi jotakin, mikä ainakin vaikuttaa järkiperaiselta, vaikkei se sitä olisi. Koristeleminen painottaa, että tarkoitus on lisätä pintapuolisesti jotain, ja siten tehdä huone – tässä tapauksessa brexit-kampanjan argumentointi – edustavamman oloiseksi. Koristeleminen ei muuta alla olevaa tilaa, eivätkä vain näennäisesti järkevät perustelut muuta sitä, että hanke on tunnepohjainen. Kuvaus asettaa järjen arvoasteikolla tunteen yläpuolelle. Järjen päälle tunteen sävyjä on arvotukseltaan neutraalimpi ilmaisu. Se esittää EU-myönteisten etsivän jo maalatun pinnan päälle kansaan vetoavampaa sävyä, tunnetta. Koska heillä on jo yksi väri maalattuna, tunteen lisääminen ei tuota toivottua tulosta. Molemmat puolet yrittävät samaa, eli muokata kampanjastaan ja argumenteistaan vetoavampia epävarmoille äänestäjille. Tämä korostaa politiikan piirrettä, että voittoon harvoin riittää ydinkannattajajoukolle kampanjainti, vaan on lähestyttävä myös vastustajan kannattajia ja päättämättömiä äänestäjiä, mikä saa välillä kampanjoijat siirtymään mukavuusalueensa ulkopuolelle epäonnistunein seurauksin.

3.5 EU luonnonvoimien armoilla

Sää- ja luonnonkatastrofimetaforien taustalla on ajatus kansainvälisestä politiikasta enemmän tai vähemmän hallitsemattomana ympäristönä, jossa myrskyyn voi varautua ja siinä voi luovia, mutta sitä ei voi estää. Sää- ja luonnonkatastrofimetaforia esiintyy yhteensä 15 pääkirjoituksessa, ja niitä käytetään eniten talouden yhteydessä sekä EU:hun ja sen vaikeuksiin liittyen. Mukana on myös laajoja, artikkelin läpi jatkuvia metaforia. Kategorian metaforat viittaavat useimmiten luonnonkatastrofeihin, kuten seismisiin aaltoihin, maanjäristyksiin, tsunameihin, tulviin ja myrskyihin. Myös vapaakaupan vastatuuli -metafora esiintyy useamman kerran. EU:ta käsittelevät sää- ja luonnonkatastrofimetaforat keskittyvät toistuvaan myrskymetaforaan: EU:lla on samaan aikaan monia ongelmia, mitä kuvataan kesämyrskyksi, myrskypilviksi ja vastatuuleksi. Juuri tuon EU:n monien samanaikaisten haasteiden ja useiden EU-maiden vaalien vuoksi suurin osa sää- ja luonnonkatastrofimetaforista keskittyy vuoteen 2016.

Odotettavissa navakkaa tai kovaa EU-vastaista tuulta -- Ensi vuodesta on tulossa Euroopassa tuulinen – ja yhtenäisyyden kannalta kovasti vastatuulinen. (HS 10.10.2016)

EU:n vastatuuli tyyntyy Euroopassa -- EU-vastainen populismi on lisäksi vastatuulella. (HS 6.4.2017)

EU:n vastatuuli -metafora esiintyy aineistossa useasti, ja vastatuulesta kärsii usein myös vapaakauppa yleisemmin. Ensimmäisen esimerkin (HS 10.10.2016) säätiedotemainen ilmaisu ”Odotettavissa navakkaa tai kovaa EU-vastaista tuulta” on pääkirjoituksen otsikko, mutta lähipäivien sään sijaan tekstissä ennustetaan Euroopan poliittista ilmastoa. Esimerkin jälkimmäinen osa esiintyy pääkirjoituksen lopussa, ja siinä otsikon metafora toistetaan ja sitä tarkennetaan. Pääkirjoituksen kontekstissa vastatuuli viittaa EU-vastaisuuden nousuun jäsenmaissa, erityisesti Ranskassa ja Saksassa, joista Ranskalle oltiin valitsemassa uusi presidentti ja Saksalle liittokansleri vuonna 2017, ja huoleen, miten EU-vastaisten henkilöiden tai puolueiden mahdollinen menestyminen vaikuttaisi EU:hun. Samalla vastatuuli merkitsee myös muita vastoinkäymisiä, tai pelkoa vastoinkäymisistä, joista pääkirjoituksessa mainitaan brexit ja pakolaiskriisin uusiutuminen.

Vastatuulimetaforalla kuvataan vastoinkäymisten vaikutusta EU:hun. Navakka tuuli on epämiellyttävää, mutta se tekee myös eteenpäin kulkemisen vaikeaksi tai vähintäänkin hitaammaksi. Tuulen riepottelu tekee normaalin toiminnan ylipäättään vaikeammaksi. EU:n kohdalla tämä tarkoittaa, että eteneminen, eli EU-alueen kehittäminen, tulee todennäköisesti olemaan haasteellista, koska keskeisten maiden johdon EU-vastaisuus vaikeuttaisi yhteisen linjan löytämistä ja uudistuksia. Samalla EU:lla olisi vähemmän voimavaroja etenemiseen, koska sen on keskityttävä pitämään kiinni tuulen tempomasta omaisuudestaan, eli pyrittävä ehkäisemään ja minimoimaan kriisejä ja muita takaiskuja.

Vastatuulimetaforissa, kuten säämetaforissa yleensäkin, EU on reagoija. Vastatuuli on jotakin, jonka EU kohtaa, mutta johon se ei pysty vaikuttamaan. EU on metaforassa jonkinasteinen uhri EU:sta riippumattomissa tapahtumissa. Mielenkiintoista on myös, mikä vastatuulen aiheuttaa, sillä kaikki mainitut tapaukset ovat yksittäisistä maista lähtöisin olevia ongelmia tai ne esitetään sellaisina. EU:lla ei nähdä olevan roolia EU-vastaisten puolueiden kannatuksen nousussa, vaan Ranskan vaalit ovat ranskalaisten käsissä, Saksan saksalaisten, ja brexit johtuu Iso-Britanniasta. Pakolaisten määrä taas voisi kasvaa hallitsemattomasti, jos Turkki ei pitäisi kiinni sopimuksestaan EU:n kanssa. EU ylikansallisena sekä poliittisesti ja taloudellisesti merkittävänä globaalina toimijana on siis jäsenmaiden ja naapureidensa riepotteluvissa. Jäsenmaat ovat metaforan luonnonvoima, jolle EU ei mahda mitään, sillä EU:n valta ja legitimizeetti tulee jäsenmailta ja

niiden kansalaisilta, ja ne mahdollistavat sen olemassaolon, joten EU elää luonnon – jäsenmaidensa – ehdoilla. EU:n selviämistä tai legitimitettiin ei kuitenkaan kyseenalaisteta missään vaiheessa, vaikka suurimpana uhkana on jäsenmaissa kasvava EU-vastaisuus. Esimerkeissä EU:n tehtävä ei ole reagoida uhkiin, vaan pikemminkin kestää höykytys, jos tuuli yltyy, minimoida vahingot ja odottaa tilanteen rauhoittumista. Tuulimetafora antaa siis verrattain passiivisen kuvan EU:sta.

Säämetaforissa on toinenkin näkökulma: sää muuttuu nopeasti, ja niin myös jatkuvassa muutoksessa oleva kansainvälinen politiikka. Yllä olevissa esimerkissä on kyse vain kovasta tuulesta, ei myrskystä, ja pelkän vastatuulen vahingot ovat harvoin suuria tai pysyviä. Metaforan mukaan vastoinkäymiset ovat luonnollisia, ja ne voivat koetella kovastikin, mutta tuuli voi myös vaihtaa suuntaa nopeasti. Näin kävikin, sillä puolen vuoden kuluttua tuulisesta ennusteesta HS julkaisi pääkirjoituksen otsikolla ”EU:n vastatuuli tyyntyy Euroopassa” (HS 6.4.2017).

Pääkirjoitus (HS 6.4.2017) listaa syitä vastatuulen tyyntymiselle: Hollannin parlamenttivaaleissa äärioikeiston äänisaalis jäi pieneksi, Ranskan presidentinvaaleissa Emmanuel Macron vaikutti ylivoimaiselta voittajalta äärioikeiston eurovastaista Marine Le Peniä vastaan ja Saksan parlamenttivaaleja lähestyttäessä äärioikeistolaisen ja eurovastaisen Alternative für Deutschland-puolueen kannatus oli pudonnut dramaattisesti. Britannian eroneuvottelut olivat vasta alkamassa, ja vaikutti siltä, että vastoin odotuksia brexit oli vahvistanut EU:n kannatusta muissa jäsenmaissa. Lokakuun pääkirjoituksessa suurin osa huolenaiheista liittyi populistisen nationalismin nousuun jäsenmaissa, mutta huhtikuussa välitön uhka näytti poistuneen. Jäsenmaat aiheuttivat tuulen, joten tilanteen tasaannuttua niissä myös EU:n vastatuuli lakkasi, ja EU-vastaisen populismin todetaan vuorostaan kärsivän vastatuulesta. Tuulimetaforissa EU-myönteisyys ja populismi ovat vastakkaisia ilmansuuntia, jolloin EU:n vastatuuli on populismin myötätuuli ja toisinpäin, eli vain toinen voi saada laaja-alaista kannatusta tai vastustusta.

Kaksisuuntainen vastatuulimetafora rajaa näkökulman yhdelle poliittiselle akselille, mikä kertoo kansainvälisen politiikan ajankohtaisten asioiden keskittymisestä brexitiin ja Trumpin voittoon liitettyyn populismin nousuun. Samalla vastatuulimetaforien käyttötapa rajaa pois laajempia näkökulmia. Jäsenmaiden erilaiset kehityssuunnat on esimerkiksi suljettu metaforan ulkopuolelle. Metaforassa EU instituutioon kärsii tietyistä säästä, ja vastatuuli tulee kokonaisuutena tietyistä suunnasta, mikä viittaa siihen, että sama poliittinen ilmapiiri ja suuntaukset vallitsevat koko EU:ssa. Unionissa on 27, tuolloin vielä 28, jäsenmaata, eikä niiden poliittinen tilanne vastaa välttämättä toisiaan. Esimerkkien kaltaiset säämetaforat keskittyvätkin yksittäisen ilmiön kuvaamiseen yleisellä tasolla, ja voivat jättää poliittisesta trendistä poikkeavat, mutta kenties myöhemmin merkittäväksi

nousevat kehityssuuntaukset huomioimatta. Huomiotta jää myös, että jäsenmaista peräisin oleva EU:n vastatuuli vaikuttaa myös kuhunkin jäsenmaahan itseensä, ei pelkästään myötätuulesta nauttiviin populistisiin puolueisiin. Vastakkainasettelussa jäsenmaiden näkökulma voi olla vain joko EU:n näkökulma tai nationalistispopulististen puolueiden näkökulma.

Britannian lähtö unionista ei olisi tsunami, mutta samaan aikaan Euroopan taivaalle kertyy myrskypilviä joka suunnalta. -- Britannian lähtö ei olisi Eurooppaa tuhoava myrsky. Mutta jos huonosti käy, kansanäänestyksen aikaan Euroopan taivaalle on kertynyt mustia pilviä joka suunnalta. (HS 23.2.2016)

KUN seuraa kohti EU-eroa eteneviä valmisteluja Britanniassa, syntyy kuva maasta, joka varautuu tsunamiin. Britit selvittelevät, miten eron alkuhetkillä saadaan lääkkeitä, vettä ja ruokaa. Perinteisistä tsunameista Brexit eroaa siten, että tämä tulva on tulossa ihan omasta tilauksesta. -- EU:n aito onnistuminen olisi, jos Britannia jäisi unioniin ja tsunami peruttaisiin. (HS 11.1.2019)

Tsunamimetafora esiintyy kahdesti, ensin aivan tutkimusajanjakson alussa (HS 23.2.2016) ja uudelleen aineiston lopulla (HS 11.1.2019), ja niiden näkökulmat poikkeavat toisistaan. Ensimmäinen pääkirjoitus on julkaistu neljä kuukautta ennen kansanäänestystä, jolloin kampanjointia vasta aloitettiin. Britannian lähtö unionista on vasta hypoteettinen, ja samoihin aikoihin julkaistujen pääkirjoitusten veikkaukset lähdön todennäköisyydestä vaihtelevat. Jälkimmäinen pääkirjoitus (HS 11.1.2019) taas on julkaistu sovitun neuvotteluajan kuluttua lähes umpeen ja erosopimuksen siirryttyä brittiparlamentin käsittelyyn. Helsingin Sanomat ei ole luopunut toivosta, että Britannia jäisi EU:hun, vaan pääkirjoituksessa toivotaan uutta kansanäänestystä, ja neuvotaan, kuinka EU:n tulisi toimia, jos toinen kansanäänestys järjestettäisiin. Näiden kahden pääkirjoituksen välillä on lähes kolme vuotta ja äärimmäisen vaikeaksi osoittautuneet eroneuvottelut, mutta asetelmissa on paljon samaa – kummassakin ero on epävarma johtuen joko siitä, että kansanäänestystä ei ole vielä pidetty tai siitä, että erosopimus todennäköisesti hylätään brittiparlamentissa. Kummassakin tilanteessa pääministeri on neuvotellut EU:n kanssa sopimuksen, joka ei kelpaa kansalle, Cameronilla kyse oli jäsenyysehtojen muokkaamisesta, Mayllä erosopimuksesta, ja kummankin suhteen EU on taipumaton. EU:n asema sen sijaan esitetään huomattavasti vakaampana jälkimmäisessä pääkirjoituksessa, ja EU:n mahdollisten uhkien listaus on jätetty pois. Mustat pilvet ovat hajonneet ainakin jonkin verran.

Itse metaforissa tärkein ero on, että toisessa uhka, joka ei olisi tsunami, kohdistuu EU:hun, toisessa taas itse tilattu tsunami kohdistuu Iso-Britanniaan. Ensimmäisessä ikään kuin rauhoitellaan eurooppalaisia, ettei horisontin uhkaava näky ole tsunami, vaan tavallinen myrsky, takaisku, joka ei ainakaan yksinään ole tarpeeksi voimakas tuhoamaan EU:ta. Mahdollisia vastoinkäymisiä, eli myrskypilviä, vain tulee eri suunnilta, ja yhdessä niillä voisi olla tuhoisimmat seuraukset. Samoin

kuin tuulimetaforissa, EU:lla ei ole vaikutusvaltaa myrskyn, eli sitä koettelevien kriisien ja poliittisten haasteiden tulon, eikä se olisi pystynyt vaikuttamaan myöskään tsunamiin, jos Britannian lähtö olisi ollut sellainen. Myrskypilvien kertyminen kaikista suunnista taas korostaa, että EU:n täytyy olla valppaana kaikkiin suuntiin, sillä uhka ei tule vain yhdestä suunnasta.

Toisessa esimerkissä taas raportoidaan, kuinka britit varautuvat jo aikoja sitten tiedossa olleeseen tsunamiin, joka oli nyt konkretisoitumassa. Metaforaa on dramatisoitu selityksellä, millä tavoin ero muistuttaa luonnonkatastrofia: britit pohtivat, mistä he saavat lääkkeitä, ruokaa ja vettä eron astuttua voimaan. Rinnastus on osuva, sillä Britanniassa uutisoitiin kaikkien näiden saatavuuden olevan uhattuna jopa muutaman kuukauden ajan sopimuksettomaan brexitiin päädyttyäessä. Samalla pääkirjoitustoimituksessa on kuitenkin myös tehty valintoja, jotka tukevat pääkirjoituksen esittämää kuvaa, että brexit on katastrofaalinen päätös, jonka seuraukset kohdistuvat lähes yksinomaan Britanniaan. Brexitin aiheuttamista vahingoista EU:lle tai EU:n muista haasteista pääkirjoituksessa ei puhuta lainkaan, päinvastoin EU on pääkirjoituksessa vahva vastustaja, jonka on syytä olla armollinen typeryyksiä tehneelle Britannialle, mikäli se pyörtäisi päätöksensä. Kun britit pohtivat, miten saada lääkkeitä, pääkirjoituksesta on jätetty pois, että myös EU:ssa lääkkeiden saatavuus oli uhattuna brexitin vuoksi, ja asiasta uutisoitiin ahkerasti. Vaikka suurin osa brexitin vaikutuksista kohdistuukin Britanniaan, suuren jäsenmaan jäämisen tullimuurin toiselle puolelle odotettiin olevan vahingollista myös EU:lle. Tsunamimetafora jättää huomioimatta, että erossa on kaksi osapuolta, ja vaikka vain Britannia on tilannut tsunamin, osa sen vahingoista ulottuu myös vastapuolelle.

Sää- ja luonnonkatastrofimetäforissa olosuhteista kärsivä ei lähtökohtaisesti voi itse vaikuttaa koettelemukseensa. 11.1.2019 pääkirjoituksen tsunami on kuitenkin Britannian itsensä tilaama, mikä esittää tilanteen absurdissa valossa ja korostaa, ettei briteillä ole mitään positiivista odotettavaa brexististä. Britit päättivät lähteä unionista, vaikka se on heille itselleen vahingollista ja heikentää maan asemaa niin Euroopassa kuin globaalistikin. Rinnastamalla monimutkainen poliittinen tilanne ja pitkään jatkunut poliittinen prosessi itse tilattuun luonnonkatastrofiin painottaa brexit-päätöksen järjettömyyttä: miksi kukaan tilaisi tsunamin, joka aiheuttaa paljon tuhoa, eikä sillä saavuta mitään? Tämä tsunami olisi peruttavissakin, mutta vielä pohtiessaan, mistä saadaan lääkkeitä, ruokaa ja vettä Britannia pysyy lähtöaikeissaan.

Kun Helsingin Sanomat ottaa kantaa brexitiin ja toivoo uutta kansanäänestystä, on huomioitava, mille yleisölle kannanotto on suunnattu. Helsingin Sanomat ei pysty neuvomaan tai ohjeistamaan Britannian poliittisia päätöksentekijöitä tai kansalaisia samaan tapaan kuin suomalaisia.

Pääkirjoitukset tuskin koskaan tavoittavat brittipäätättäjiä jo pelkästään kielimuurin vuoksi, mutta

vaikka näin kävisi, niillä ei olisi kovin suurta painoarvoa. Pääkirjoitukset on suunnattu suomalaisille lukijoille ja Suomen poliittisille päättäjille. Tällöin tarkoitus ei ole saada mitään muutosta aikaan brexit-tilanteeseen, vaan välillisesti ottaa kantaa, millainen suhde Suomella tulisi olla EU:hun. EU-kriittiset Perussuomalaiset nousivat viime vuosikymmenellä Suomen neljän suurimman puolueen joukkoon, ja ovat siitä asti kivunneet kohti suurimman puolueen asemaa. Brexit ja tsunamimetafora toimivat varoittavana esimerkkinä näille EU-kriittisille äänille. Pääkirjoitus havainnollistaa, kuinka järjetöntä olisi lähteä unionista – se olisi kuin tieteen tahtoen tilaisi tsunamin kotikulmilleen. Se demonstroi, mitä erosta seuraisi – kurjuutta, joka vaarantaa elintärkeiden tuotteiden saannin. Lopuksi pääkirjoituksessa vielä pyydetään uutta kansanäänestystä, minkä yhteydessä annetaan ymmärtää, että nyt kun britit ovat tietoisia EU-eron seurauksista, he äänestäisivät toisin. Suomi voi välttää koko ongelmavyöhydin, kun se pysyy EU:n jäsenenä, eikä lähde samalle tielle.

Seismisiä aaltoja kulkee taas pankkisektoria pitkin -- Vaikka Britannia onkin suuri kansantalous, maan EU-kansanäänestyksen maailmantalouteen aiheuttama keinutus on kohtuuttoman voimakasta. -- Nyt taas seismiset aallot kulkevat rahoitussektoria pitkin. (HS 29.6.2016)

Brexitin voittoa kansanäänestyksessä seurasi pankkien kurssien äkkijyrkkä pudotus, jonka HS:n 29.6.2016 pääkirjoitus rinnasti seismisiin aaltoihin eli maanjäristysaaltoihin. Maanjäristysmetaforan keskeisin piirre, luonnonkatastrofimetäforalle tyypillisesti, on hallitsemattomuus. Maanjäristystä ei voi rajata tietylle alueelle, toisin kuin brittien myöhemmän tilaustsunamin. Vajaa viikko äänestyksen jälkeen metaforiset seismiset aallot aiheuttivat globaalia tuhoa, kun äänestystulos sai pörssikurssit luisumaan ympäri maailmaa. Metaforassa brexit-äänestyksen tulos on seismisten aaltojen aiheuttaja, rahoitussektori taas on kaikkea yhdistävä maankuori, jota pitkin järistysaallot etenevät, ja pörssikurssien, etenkin pankkien kurssien, jyrkkä lasku ja markkinoiden epävarmuus ovat maanjäristyksen ensimmäisenä havaittuja tuhoja. Rahoitussektori on tässä kaiken perusta ja niin verkottunut, että kun brexitistä lähtee aaltoja eri suuntiin, ne kulkevat ympäri maailman. Metafora kertoo poikkeuksellisesti brexitin merkityksestä maailmantaloudelle, kun muissa sää- ja luonnonkatastrofimetäforissa brexitin aiheuttamat ilmiöt rajoittuvat Britanniaan tai Eurooppaan. Suurimmat tuhot keskittyvät silti tässäkin Eurooppaan, sillä Kreikan velkakriisi on aktivoitumassa ja Italian pankkien mainitaan olleen jo valmiiksi vaaravyöhykkeellä.

Sää- ja luonnonkatastrofimetäforia esiintyy eniten vuonna 2016 ennen äänestystä ja äänestyksen jälkeen, mutta ennen eroneuvotteluiden alkua. Tämä saattaa kertoa epävarmuudesta, sillä tuossa vaiheessa brexitistä ei ollut tiedossa muuta kuin, että Britannia jättää unionin. Sää- ja luonnonkatastrofimetäforat ovat tautimetäforien ohella aineiston hallitsemattomimpia metaforia,

sillä tilattua tsunamia lukuun ottamatta niissä millään taholla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa tuhoihin sen jälkeen, kun britit olivat päättäneet erosta. Eroneuvottelut etenivät heikonlaisesti, eikä varmuutta brexitin toteutustavasta saatu tutkimusajanjaksoni aikana, mutta niihin aikoihin, kun säämetaforat jäävät lähes kokonaan pois, tapahtuu kaksi epävarmuutta lievittävää asiaa: EU:n uhkakuvat hellittävät, kun muiden jäsenmaiden vaaleista tulee EU:lle positiivisia tuloksia ja EU:n jäljelle jäävät 27 jäsenmaata tiivistyvät eroneuvotteluiden alkaessa. EU:n kohtaamat monet haasteet ovat tyypillinen konteksti säämetaforille, joten niiden poistuttua metaforatkin vähenevät.

3.6 Syömis- ja ruokkimismetaforat

Syömiseen ja ruokailuun liittyviä metaforia esiintyy 15 pääkirjoituksessa sekalaisen aiheiden yhteydessä. Syömis- ja ruokkimismetaforilla ei ole yhtä yhtenäistä jäsenyystapaa taustalla, sillä syntyvä kuva riippuu suuresti siitä, kuka ruokailee tai mitä ruokitaan. Kategoriasta on erotettavissa ajatusmalli, jossa poliittiset myönnytykset ovat tarjolla olevaa ruokaa – briteille ei haluta tarjota rusinoita pullasta, ei teetä eikä sympatiaa, mutta ovenraosta heitetään pieni armopala sentään. Kategoriaan kuuluu kuitenkin myös sekalaisia ruoka-aiheisia metaforia. Taistelu- ja ruokametaforien risteyskohdassa on aiemmin käsittelemäni ja muutaman kerran toistuva kielikuva populististen voimien ja pelon ruokkimisesta ja kuinka se johtaa siihen, että vahvistuttuaan voimat syövät ruokkijansa.

Tarjonta kuorrutettiin romanttisella käsityksellä kansallisesta itsenäisyydestä ja Britannian menneestä suuruudesta. (HS 24.6.2016)

Kuorrutemetafora esiintyy kansanäänestyspäivää seuraavassa pääkirjoituksessa, ja siinä brittiäänestäjät ovat ostaneet leipomuksen vain kuorrutteen vuoksi vaivautumatta selvittämään, mitä kuorrutteen alla on. Metaforassa brexit ja sen vaikutukset on peitetty kansallismielisen suurvalta-aikojen haikailun alle. Naiivisti kansa kuunteli mieluummin populistisia lupauksia kuin asiantuntijoiden varoituksia. Pääkirjoituksessa brexitin kannattajat siis lankesivat romantisoituun kuvaan menneen suuruuden takaisin saamisesta, kun taas brexitiä vastustaneet eivät antaneet tunnekuorrutuksen hämätä, vaan olivat paremmin tietoisia, mitä brexit tarkoittaisi.

Brexitiä ajaneet poliitikot kauppasivat oman etunsa nimissä kelvotonta tavaraa houkuteltavasti peiteltynä, joten brexit-kampanjaväki on tässä metaforassa laskelmoiva huijari ja brexitin äänestäjät taas höynähtäneitä asiakkaita. Tätä korostaa pian metaforaa seuraava toteamus, että brexitistä seuraavat talouskasvun tappiot vahingoittavat pahiten juuri brexitiä eniten äänestäneitä yhteiskuntaluokkia. Kuorrutemetaforasta käy ilmi myös sisällön ja kuoren vastakkainasettelu. Brexit-leirin tunnepitoiset perustelut olivat onttoja, eikä niillä ole todellisuus pohjaa. Remain-

kampanjan argumentit taas pääkirjoituksen mukaan koostuivat faktoista ja asiantuntijoiden lausunnoista. Sisältö yksin ei kuitenkaan vetoa tarpeeksi äänestäjiin. Kakku ilman kuorrutetta ei myy, ja remain ei onnistunut tekemään omasta tunnekuorrutteestaan tarpeeksi houkuttelevaa. Äänestäjät ovat siis taitavien kampanjoiden vietävissä, vaikka asiasisältö olisi heitä itseään vastaan.

Yhteisö ei ole kuin ruotsinlaivan seisova pöytä, josta voi napata vain haluamansa. (HS 13.7.2016)

Britannian hallitus haluaisi kuitenkin aivan omanlaisensa sopimuksen. EU:ssa tähän suhtaudutaan varauksella, koska Britannialle ei haluta tarjota rusinoita pullasta. (HS 7.8.2017)

Ruokametaforissa toistuu asetelma, jossa Britannia yrittää valikoida tarjonnasta mieleisensä makupalat. Näitä metaforia käytetään pääasiassa eroneuvotteluiden aikana. Ensimmäisessä esimerkissä EU hakee yhteistä linjaa neuvotteluihin, ja metafora painottaa, että jäsenyyteen kuuluu etujen vastineeksi myös velvollisuuksia ja sitoutumista yhteiseen tulevaisuuteen. Vertauksessa Iso-Britannia haluaisi valikoida seisovasta pöydästä, eli EU-jäsenyyden eduista ja velvollisuuksista vain mieleisensä, käytännössä edut ilman velvoitteita. Sama pätee tuttuun rusinat pullasta -metaforaan, jossa Britannialle ei kelpaa jäsenyys eikä olemassa olevat kumppanuusmallit, vaan se haluaa omanlaisensa sopimuksen, jossa ovat sisämarkkinoiden edut, mutta Britannian ei tarvitsisi esimerkiksi noudattaa EU-lainsäädäntöä. Kummassakin esimerkissä Britannia haluaa valikoida itselleen erityisesti EU:n tuomat taloudelliset edut, suurimpana sisämarkkinat, ja hylätä vapaan liikkuvuuden muualta Britanniaan, mutta ei Britannia muualle ja ainoastaan nauttia muista EU-kansalaisten oikeuksista ja vapauksista.

Esimerkit korostavat tilanteen eri piirteitä. Rusinat pullasta -metaforan näkemys on ns. kaikki tai ei mitään. Britannia joko pysyy EU:n jäsenmaana hyväksyen sekä sen edut että velvollisuudet tai se ei saa kumpiakaan. EU joutuu neuvottelemaan uudesta suhteesta Britanniaan, mutta ei ole valmis myöntämään brexit-kampanjan lupaamia myönnytyksiä. Metafora korostaa EU:n valta-asemaa neuvotteluissa, sillä siinä EU sanelee, mitkä velvollisuudet Britannian on hyväksyttävä vastineeksi eduista, ja Britannia voi vain joko hyväksyä tai hylätä tarjouksen. Metafora jättää huomiotta Britannian mahdolliset neuvotteluvallit, joten sen mukaan neuvottelut käydään täysin EU:n ehdoilla, mutta pääkirjoituksessa Britannian valtiksi mainitaan sen sotilaallinen voima, jota EU mielellään hyödyntäisi turvallisuuspoliittisessa yhteistyössään. EU pystyy vahvempana osapuolena määräämään neuvotteluiden kulusta, joten se on ratkaissut tilanteen jakamalla neuvottelut eroneuvotteluihin ja niitä seuraaviin kumppanuusneuvotteluihin. Näin eroneuvotteluiden aikana EU pystyy pitkälti päättämään ehdot ja estämään rusinoiden poimimisen ja pullan jättämisen.

Ensimmäisen esimerkin seisovapöytä havainnollistaa, kuinka EU-jäsenyys vaikuttaa jäsenmaihin laaja-alaisesti. Jäsenmaat eivät voi valikoida haluamiaan piirteitä unionista, vaan kaikille pätevät samat säännöt. Myöskään tässä metaforassa Britannia ei voi valikoida etuja ja jättää velvollisuuksia, mutta se ei voi myöskään valikoida tiettyjä osa-alueita, kuten tavaroiden, palveluiden ja investointien vapaata liikkuvuutta unionista ja hylätä toisia, kuten ihmisten vapaata liikkuvuutta, vaikka se olisi valmis luopumaan osa-alueen yhteistyön tuomista eduista. Seisova pöytä on ruotsinlaivalla, mikä korostaa kuvaa, että Britannia haluaa röyhkeästi kahmia unionista vain itseään miellyttävät asiat. Vertauksessa Helsingin Sanomat uumoilee, että Britannia haluaisi valikoida itselleen EU:n jäsenilleen suomia etuja niin ettei talo jää voitolle, jolloin Britannia saisi nauttia ilmaiseksi muiden jäsenmaiden ylläpitämän ja mahdollistaman unionin parhaista puolista ilman, että sen tarvitsisi sitoutua EU:n työlainsäädäntöön tai muihin EU-kansalaisten oikeudet turvaaviin järjestelyihin. Samalla se asettaisi itsensä röyhkeästi jäseneksi jäävien maiden yläpuolelle vaatimalla erityiskohtelua ihan omanlaisen sopimuksen muodossa. Kummassakin tapauksessa Iso-Britannia esitetään kohtuuttomana ja erityiskohtelua vaativana kiukuttelijana.

EU-järjestelmään sulautunutta maata ei voi maata vahingoittamatta irrottaa järjestelmästä. Sen yrittäminen vastaa yritystä kerätä valmiista munakkaasta keltuaiset pois. (HS 15.11.2018)

Aineiston lopulla oleva munakasvertaus keskittyy poikkeuksellisesti EU:hun, vaikka lähes kaikkien muiden ruoka- ja syömismetaforien keskiössä on Britannia. Munakasmetafora antaa hyvin pitkälle edenneen kuvan Euroopan integraatiosta. Sulautuminen itsessään on vähintäänkin liittovaltiokehitykseen viittaava ilmaisu, mutta jos eroaminen EU:sta vastaa yritystä kerätä valmiista munakkaasta keltuaiset pois vahingoittamatta maata, järjestelmästä eroaminen ei ole pelkästään järjetöntä, vaan myös käytännössä mahdotonta, vaikka olisikin valmis vahingoittamaan oman maan etua. Valmiissa munakkaassa keltuaisia ei erota valkuaisista, joten samaa periaatetta noudattamalla Iso-Britanniaa ei pysty erottamaan EU:sta, tiedämme vain sen olevan osa unionia. Vertauksen mukaan kansallisvaltiot ovat jo täysin sulautuneet EU:hun, ja se korostaa niitä asioita, joissa EU puolestaan on lähes saumattomasti tullut osaksi jäsenmaan toimintaa. Britannialla, kuten muillakin jäsenmailla on käytössään paljon EU-lainsäädäntöä, josta on tullut erottamaton osa Britannian lainsäädäntöä. Sen poistuminen jättäisi aukkoja ja paljon paikattavaa, ja Britannian on mietittävä, miten se jatkossa järjestää EU-lainsäädännön sanelemat asiat. Myös monilla eri aloilla integraatio ja sitä kautta keskinäinen riippuvuus on edennyt niin pitkälle, että irtautuminen siitä on vaikeaa. Koska se esitetään pääkirjoituksessa hyvänä asiana, teksti on äärimmäisen EU-myönteinen. Pääkirjoituksessa munakasvertausta käytetään myös perusteluna, miksi Britannian olisi järjestettävä uusi kansanäänestys ja äänestettävä tällä kertaa toisin.

3.7 Poliitikka on kaupankäyntiä

Brexitä ja brexit-neuvotteluja käsitellään kaupankäyntinä tai talouden termein 12 pääkirjoituksessa, enimmäkseen eroneuvotteluihin tai talouteen liittyen. Brexitin metaforisoiminen kaupan tai talouden käsittein on toisinaan hieman tulkinnanvaraista – pääkirjoituksissa viitataan esimerkiksi eron laskuun ja laskun maksamiseen, mikä toteutuu monessa kohtaa myös konkreettisesti, sillä EU on vapaakauppa- ja talousliitto, ja neuvotteluissa käsiteltiin myös kysymystä, joutuuko Iso-Britannia maksamaan EU:n tulevia kuluja, joihin se on jo sitoutunut. Mukaan laskemieni metaforien kielikuvallisuus syntyykin niiden kontekstista. Tällöin aihe ja väline voivat kuulua ylätasolla samaan kokemuspiiriin, mutta asiayhteydessään ilmaisu on metaforinen. Lasku ei ole tällöin konkreettinen ja välitön eikä näissä pääkirjoituksissa myöskään yksinomaan rahallinen. Suurimmassa osassa metaforamaailman metaforista ei lähde- ja kohdealueet eivät kuitenkaan ole niin lähellä toisiaan, että ilmaisu olisi järkevästi tulkittavissa kirjaimelliseksi.

Kaupankäyntimetaforissa on muutamaa eri asetelmaa. Parissa pääkirjoituksessa pääministeri kaupittelee myönnytyksiä brittiyleisölle tai ostaa voittoja kotiyleisön mieliksi. Yleisempi on kuitenkin tilanne, jossa Iso-Britannialle on kertymässä lasku EU-erosta ja Iso-Britannia yrittää turhaan tinkiä hinnasta jälkikäteen:

Britannia väitti aluksi, että se ei maksa mitään unionin kassaan eropäivänsä jälkeen. Kunnes EU iski pöytään rätingit, ja Britannia alkoi laskeskella voisiko summasta edes vähän tinkiä. (HS 2.3.2018)

MAYN yritykset hakea unionilta lisää myönnytyksiä sopimuksen kylkiäisiksi ovat olleet lohdutonta seurattavaa. On kuin yrittäisi neuvotella matkalippuautomaatin kanssa matkahinnan alennuksesta. (HS 11.1.2019)

Esimerkkien metaforat havainnollistavat tilannetta, jossa Iso-Britannia on aliarvioinut tai jättänyt kokonaan laskematta eron kustannukset ja yliarvioinut oman neuvotteluvoimansa. Tuhlailun jälkeen on myöhäistä tinkiä, ja matkalippuautomaatin kanssa on toivotonta neuvotella. Toisaalta kielikuvat kuvaavat myös kommunikaation puutetta kansanäänestyksen alla ja eroilmoituksen jättämisen aikaan. EU:n poissaolo on huomattavaa kummassakin tapauksessa, sillä ensimmäisessä esimerkissä lasku tulee vasta jälkikäteen, toisessa EU on jyrkän taipumaton eikä reagoi mitenkään yrityksiin avata keskustelua uudestaan, kuin yrittäisi neuvotella alennuksesta automaatin kanssa. EU ei vedonnut britteihin kansanäänestyksen alla, vaan teki linjauksen, että asia on Britannian sisäinen, mutta brexit-leiri ei tämän tulkinnan mukaan ollut lainkaan tietoinen eron kustannuksista, eikä ollut edes pyrkinyt selvittämään niitä. EU ei puolestaan ottanut etukäteen kantaa eron kustannuksiin,

vaan ne laskettiin vasta jälkikäteen. Toki on huomattava, ettei erotilanteelle ollut valmista mallia, mutta osapuolten välinen kommunikaatio loistaa metaforassa poissaolollaan.

Jälkimmäistä pudotusta selitettiin kuvaamalla sitä jonkinlaisen teknisen häiriön aiheuttamaksi: jossain jokin valuuttakauppiaiden tietokoneohjelma reagoi liian äkillisesti tai hermostuneen meklarin sormi lipsahti, ja punta lensi alennusmyyntikoriin. (HS 14.10.2016)

Monet eroa vastustaneet tekivät virheen laskiessaan, että äänestys järkyttää heti maan taloutta. Paha taitaa sittenkin tulla – toimitusaika vain on pitkä. (HS 27.8.2017)

Kaupankäyntimetaforissa on myös verkkokauppametaforia, joissa eron vaikutukset määrittyvät jossakin etäällä ja ovat ennakoimattomia. Tuote on itse tilattu, mutta sen arvo on alempi ja haittojen toimitusaika pidempi kuin odotettiin. Ensimmäinen metafora kuvaa brexiteerien puolustusta, että brexit-tuotteen arvo ei ole alempi, vaan se päätyi alelaariin vahingossa, eli brexit näyttäytyy huonompana tai vähemmän tavoiteltavana ratkaisuna brexitiin liittymättömistä syistä. Puolustelu esitetään epäuskottavassa valossa luomalla kuva hermostuksissaan säheltävästä meklarista, jonka kömmähdyks saa brexitiin näyttämään vahingolliselta ilman sen omaa syytä. Toinen esimerkki taas kuvaa brexitiin vastustajien yllätystä, kun tilattu paha ei saavukaan. Metaforan tilanne on hieman nurinkurinen, sillä brexitiin kannattajat ovat tilanneet tuotteen, eli brexitiin seuraukset, joiden tulon he eivät itse usko, kun taas EU:hun jäämistä äänestäneet odottavat synkeinä vastoin heidän tahtoaan tilattujen ikävyyksien saapumista. Normaalisti tilauksen toivotaan saapuvan, mutta tätä tilausta ei halua kukaan. Silti kansa on pyytänyt sitä. Asetelma on siis sama kuin itse tilatussa tsunamissa, mutta metafora on intensiteetiltään laimeampi. Toisin kuin tsunamimetafora, tilausmetafora jakaa britit kahteen ryhmään, kansainvälisen talouden vallitsevia toimintaperiaatteita ylimielisesti uhmanneisiin brexitiin kannattajiin ja kunnollisiin, EU:hun jäämistä äänestäneisiin britteihin, jotka uskovat, että sääntöjen rikkomisella on seurauksia ja jotka odottavat pelolla niiden tuloa ja yllättyvät, kun niitä ei kuulukaan. Helsingin Sanomat asettuu EU-myönteisen kansanosan puolelle ja povaa pahaenteisesti, että seuraukset ovat kyllä tulossa, mutta ne eivät ole välittömiä. Niiden toimitusaika on pitkä, eli brexitiin negatiiviset vaikutukset nähdään vasta pidemmällä aikavälillä.

3.8 Poliitikka on tasapainoilua

Tasapainometaforia käytetään 11 pääkirjoituksessa, erityisesti talouden ja brittipolitiikan yhteydessä. Metaforat keskittyvät epävakauden kuvaamiseen ja tasapainopisteen hakemiseen, ja ne sisältävät muun muassa vaa'an heilahtelua, tasapainoilua ja huojumista. Osa metaforista taas käsittelee tasapainoa laajemmin EU:ssa tai globaalisti. Tutkielman pituusrajoitusten ja tasapainometaforien vakiintuneisuuden vuoksi esittelen metaforamaailman vain pääpiirteittäin.

Vaakametaforat keskittyvät kansanäänestyksen alle. Vaaka on yleisesti käytetty metafora vaalikampanjoinnille, ja erityisen käyttökelpoinen se on kaksipuoluejärjestelmässä tai muuten tilanteessa, jossa kaksi tahoa kilpailee ihmisten äänistä: vaaka kallistuu sille puolelle, kummalle tulee enemmän ääniä. Nämä äänet ”painavat” enemmän, ja niitä kuunnellaan. Vaakametafora sulkee pois kompromissien etsimisen ja konsensushakuisen politiikan, sillä siinä on selkeä voittaja ja häviö. Tällainen joko–tai - tilanne on kuvaava kansanäänestyksessä, joka keskittyy vain yhteen kysymykseen, johon on kaksi selkeää vaihtoehtoa. Vaa’an keikahtelu on kohtalokasta, koska vain toista puolta kuunnellaan, ja niukasti hävinneen puolen on tyydyttävä tulokseen. Keikahteleva vaaka korostaa myös vaikeaa ennakoitavuutta. Kun yksinkertainen enemmistö riittää ja tilanne on lähes tasan, lopputulos voi muuttua hyvinkin nopeasti ja aivan viimehetkille asti.

Tasapainometamorissa käsitellään myös EU:n sisäistä tasapainoa poliittisissa kysymyksissä ja tasapainopisteen muuttumista brexitin seurauksena. Vaikka EU-lainsäädäntöprosessissa neuvosto on vain yksi kolmesta vaikutusvaltaisesta elimestä, EU:n yhteinen linja merkittäviin poliittisiin kysymyksiin määrittyy pitkälti jäsenmaiden linjan pohjalta. Tasapaino on haettu 28 maan välillä, ja yhden maan jäädessä pois poliittinen tasapainopiste muuttuu. Koska Britannian painoarvo on suuri, vaikutukset poliittiseen tasapainoon ovat merkittäviä, ja unioniin jäljelle jääneiden suurten valtioiden poliittinen valta kasvaa EU:n sisällä ennestään.

3.9 Muut metaforat

Suurimman metaforan muodostavat muihin kuin edellä käsiteltyihin metaforamaailmoin viittaavat metaforat, joita esiintyy 53 pääkirjoituksessa. On huomattava, että osa muu-kategorian metaforista kuuluu myös johonkin edellä mainituista kategorioista, mutta ne saattavat olla tulkittavissa myös toisella tavalla tai niissä on yhdistelty eri metaforia. Toisaalta lasken muihin metaforiin myös pienet metaforamaailmat tai -ryppäät, joissa kyseiseen metaforamaailmaan viittaavia metaforia on käytetty alle kymmenessä pääkirjoituksessa sekä yksittäisessä pääkirjoituksessa esiintyvät, mutta poikkeuksellisen laajasti käsitellyt metaforat. Muihin metaforiin lukemiani ilmauksia käytetään monien eri aiheiden yhteydessä ja ne jakautuvat myös ajallisesti tasaisesti kautta aineiston.

Tauti- ja terveystaforat ovat pienistä metaforamaailmoista suurin. Metaforia esiintyy seitsemässä pääkirjoituksessa, ja niiden käyttö eri aiheiden yhteydessä on hajanasta. Katteoria kattaa keskenään erilaisia metaforia, joille on yhteistä kehollinen, terveyteen liittyvä näkökulma. Mukaan mahtuu tartuntatauteja, kipuilua, lääkitsemistä, hengissä pitämistä ja kuolemista. Metaforakategorian kiinnostavin osa ovat erillisen kokonaisuuden muodostavat sairausmetaforat.

Britannian EU-protesti ei tarttunut Espanjaan -- Vaalituloksesta päätellen brittiläinen vallankumous ei ole tarttuvaa laatua. (HS 28.6.2016)

Linjauksella on haluttu estää EU-vastaisen epidemian leviäminen muihin jäsenmaihiin. (HS 13.7.2016)

Jos on jo lääkkeitä, kyllä siihen sairauskin keksitään -- Kun poliitikot tarjoavat lääkkeitä yhteiskunnan vaivoihin, he varmistavat toisinaan lääkityksen osumisen keksimällä sairauden. --Esimerkiksi vasemmistoliiton Paavo Arhinmäki tarjosi tekemänsä diagnoosin jälkeen lääkkeitään. Mutta kun se luottamus unionia kohtaan on jo jonkin aikaa kasvanut. -- Mutta jos haluaa tarjota täsmälääkkeitä, diagnoosin tulisi olla tarkka.” (24.11.2017)

Aineiston alkuosassa EU-vastaisuus rinnastetaan tartuntatautiin, jolla on riski levitä nopeasti. Rinnastus on arvottava ja tuo selvästi ilmi lehden kannan: tauti on jotakin, mitä halutaan välttää, eikä sitä haluta omaan maahan. EU-vastaisuus on sairasta ja välteltävää, joten EU-myönteisyys on tervettä ja tavoiteltavaa. Pelko EU-vastaisuuden yltyemisestä epidemiaksi viittaa ihmis- ja politiikkäkäsitykseen, että ihminen on laumaeläin ja lauman ohjailtavissa – tartunnanhan voi saada tahtomattaan. Metaforissa poliittiset näkemykset leviävät hallitsemattomasti tahdottomassa kansassa, ja EU:n poliittisen johdon tehtävä on ehkäistä taudin leviämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa pyrkimystä ohjata kansan poliittisia kantoja. Ensimmäisessä esimerkissä keinoja ei juuri vaikuta olevan, vaan siinä odotellaan vasta testi- eli vaalituloksia. Kun äänet on jätetty, mitään ei ole enää tehtävissä. Toisessa esimerkissä poliittinen johto yrittää hallita kansan poliittisia näkemyksiä aktiivisemmin estääkseen epidemian leviämisen. Metafora antaa aktiivisen roolin pikemminkin omaa elämäänsä elävälle taudille, eli poliittiselle ideologialle, kuin kansalle. Kun selviää, ettei brexit olekaan leviämässä muihin jäsenmaihiin, selityksenä ei pidetä ihmisten kriittistä ajattelua, joka voisi olla metaforassa varotoimia tautia vastaan, vaan ettei itse tauti ollutkaan leviävää tyyppiä. Ihmiset ovat siis edelleen passiivisia laumaeläimiä ja EU-vastaisuus on sairautta.

Kolmas esimerkki on jäsennellympi, ja metafora esiintyy samassa pääkirjoituksessa useamman kerran. Pääkirjoitus käsittelee luottamuksen vähenemistä EU:hun, jota tilastot eivät Helsingin Sanomien mukaan tue. Metaforassa sairaus on keksitty tai ei ainakaan se, miksi sitä väitetään, luottamuksen vähenemiseksi. Oireet, eli EU-vastaisuus, voivat olla samat monessa sairaudessa, mutta pääkirjoituksen yhteydessä oireidenkin voidaan tulkita olevan ainakin osin keksittyjä. Diagnoosilla selvitetään oireiden juurisyitä, ja poliitikot, kuten Paavo Arhinmäki, ovat tehneet väärän diagnoosin ja tarjoavat väärää lääkettä. Väärä lääke, eli ehdotetut toimet, ovat vähintäänkin tehottomia. Sairaus, eli yhteiskunnallisen ongelman juurisyys, ei poistu, vaan jatkaa olemassaoloaan ja mahdollisesti pahenee. Ratkaisuja on olemassa, ja niihin pitää keksiä sopiva ongelma, eli jotta lääke käy kaupaksi ja ehdotetut poliittiset toimet saavat kannatusta, on löydettävä sopiva sairaus,

eikä toisin päin. Pääkirjoituksen lopussa taas diagnoosi ei ole tarkka, mikä antaa ymmärtää, että potilaalla, eli kansalla, on oireita, niihin vain tarjottiin väärää juurisyytä. Alkuosan perusteella kuitenkin myös oire, ei pelkästään sairaus, on tulkittu vääräksi, jotta se sopisi valmiisiin ratkaisuihin. Tekstin alussa poliitikot ovat ahneita, jälkiosassa pikemminkin laiskoja, koska oireiden syyn selvittämisen ja uusien ratkaisuiden etsimisen sijaan he tarjoavat lääkettä, jota sattuu olemaan.

Diagnoosimetafora asettaa poliitikot lääkärin ja kansan potilaan rooliin. Kun kansa oireilee, on poliitikkojen tehtävä löytää syy ja siihen sopiva lääke. Kahden ensimmäisen esimerkin tapaan kolmaskin metafora esittää kansan passiivisena ja poliitikot aktiivisina. Kansa sairastuu tahdostaan riippumatta, ja lääkäri parantaa potilaan. Tautimetäforissa EU:n suunnasta päättää poliittinen johto, ei kansa. Vaikka ensimmäisen esimerkin aiheena ovat vaalit, metafora ohittaa sen, että poliitikkojen valta tulee demokratiassa kansalta. Ne edustavat elitististä yhteiskuntäkäsitystä, jossa kansa on tahdotonta massaa ja poliittinen johto on sen aktiivinen ja vallastaan tietoinen toimija. On kuitenkin muistettava, että aineiston laajuuteen nähden metaforan esiintyminen on varsin vähäistä.

Raha on virrannut kohti turvallisempia satamia. (HS 15.6.2016)

Britannian EU-kansanäänestyksessä eroa ajaneiden lupaukset haihtuvat yksi kerrallaan.
-- Britannian jäsenmaksujen piti poistua kertaheitolla ja Brysseliin menevän rahavirran kuivua. (HS 10.4.2017)

Veteen ja virtaukseen viittaavat metaforat muodostavat pienen, pitkälti talouteen linkittyvän metaforaryppään, jota käytetään viidessä pääkirjoituksessa. Yllä olevissa esimerkeissä rahan ja hyödykkeiden liikkeitä rinnastetaan veden virtaukseen. Virtausmetafora muistuttaa luontoelementeiltään sää- ja luonnonkatastrofimetäforia, ja niille on yhteistä vaikea ohjailtavuus. Ne seuraavat omia lakejaan ja pakottavat ihmiset mukautumaan niihin, vaikka ihminen pyrkii olemaan aktiivinen toimija – pienistä puroista on vaikeampi haalia saalista myytäväksi kuin isommilta vesiltä, ja eroa ajaneiden lupaukset haihtuvat ilmaan ilman, että he voivat estää sitä. Virtaa yritettiin kuivattaa, mutta sepä ei kuivukaan vaan jatkaa virtaamista. Esimerkeissä kansainvälinen kauppa ja talouden ja vapaakaupan yhteys rinnastetaan luonnonlakeihin. Ihmisen toiminta tulee ilmi epäsuorasti, mutta ihminen vastaan luonto -asetelmassa ihmisen roolissa olisi protektionismi.

Ensimmäisessä esimerkissä raha virtaa kohti vakautta, ja tässä kontekstissa vakaus tarkoittaa myönteistä suhtautumista vapaakauppaan, sillä epävakaus, johtuu maan vetäytymisestä EU:n yhteismarkkinoilta. Virtaus kuvaa metaforassa punnan heikkenemistä ja dollarin vahvistumista. On huomioitava, että kyseinen pääkirjoitus on julkaistu ennen Donald Trumpin presidenttikautta, ja siten Yhdysvallat oli enemmän mukana kansainvälisessä yhteistyössä ja muun muassa

transatlanttisen kauppakumppanuuden neuvottelut olivat käynnissä. Hillary Clintonin ennustettiin voittavan, joten dollarin mainitseminen erityisesti vahvistuneena valuuttana ja sitä kautta viittaus USA:han ”turvallisempaa satamana” ei vielä riitele monenvälisen yhteistyön tukemisen kanssa. Brexitiä ja Trumpin voittoa pidettiin protektionistisena vastalauseena monenvälisyydelle, ja tuolloin oltiin vasta äänestämässä brexitistä. Jo brexitin mahdollisuuden aiheuttama epävarmuus riittää metaforassa ohjaamaan rahavirtoja pois Britanniasta. EU:n edustama monenvälinen yhteistyö onkin metaforassa vakautta ja luonnollinen tila, josta on vahingollista yrittää pois, koska jo sen puuttumisen uhalla on vakavia taloudellisia seurauksia.

Kolmannessa esimerkissä lupauksen haihtumisen ja yrityksen kuivattua olemassa olevaa virtaa turhaan voi tulkita joko kamppailuna luonnollista olotilaa vastaan. Toinen todennäköisempi tulkinta olisi kuitenkin EU:n rinnastus luonnonvoimiin brexit-neuvotteluissa. Tällöin Britannia yrittää itsepintaisesti kuivattua rahavirtoja, eli päästä eroon EU-sitoumuksistaan, mutta se on yhtä turhaa kuin ihmisen kamppailu luontoa vastaan – luonto voittaa aina. Vaikka Helsingin Sanomat asemoi itsensä pääkirjoituksessa edelleen EU:n kannalle, sävyssä on hieman EU-kriittisyyttä, koska EU esitetään niin ylivoimaisena, että se voi neuvottelemisen sijaan sanella eron ehdot. Esimerkissä on ristiriitaisuutta metaforan välineen tasolla lupauksen haihtumisen ja rahavirran kuivumisen välillä: haihtumisenhan pitäisi edesauttaa virran kuivumista, mutta metaforassa haihtuvat lupaukset, ei virtaavaan veteen rinnastettu raha. Metaforien samaan kokemuspiiriin kuuluvat välineet on liitetty eri aiheisiin, eikä metafora ole siksi koherentti.

Britannian ja muiden Euroopan unionin maiden neuvottelut Britannian jäsenyysehtojen muuttamisesta muistuttavat toisen maailmansodan aikaisia salakielijärjestelmiä. Kuuluisin niistä taitaa olla saksalaisten käyttämä, Britanniassa avattu Enigma. Ensiksi on tärkeää kerrottavaa. Kerrottava asia murustellaan käsittämättömiksi paloiksi. Palat lähetetään eteenpäin. Lopulta ne muutetaan taas järjelliseksi viestiksi. -- Britanniassa osalla kansaa tulkintasabluuna oli kaiken aikaa valmis. -- Cameronin Enigmassa viesti voi muuttua ihan toiseksi kuin mikä sisään yritettiin syöttää. -- Kun perjantain sovusta riisuu ne kohdat, jotka eivät todellisuudessa muuta mitään, ja ne mahdollisuudet, jotka ovat tulevaisuudessa auki kaikille jäsenmaille ja jotka ovat todellisuudessa vähäpätöisiä linjauksia, Cameronille ei jää kuin risainen Union Jack liehutettavaksi voitonmerkinä. (HS 21.2.2016)

Sisällytän tähän viimeiseen alalukuun vielä esimerkin yksittäisen pääkirjoituksen punaisena lankana toimivasta pitkälle jäsenelystä metaforasta. Rinnastus Enigma-salakielijärjestelmään esiintyy 21.2.2016 julkaistussa pääkirjoituksessa, ja yllä olevat katkelmat alkavat heti ingressin jälkeen. Rinnastus alkaa vertauksena, mutta muuntuu metaforaksi, kun Cameronin viestinnästä aletaan puhua Enigmalla. Metaforan ydin on salakirjoituksen avaus, jossa Cameron tulkkaa kansalaisilleen käsittämättömistä palasista yksinkertaisen viestin omasta ja Britannian voitosta. Samalle viestille

olisi kuitenkin monta muutakin tulkintaa, ja ilman mainitaan olevan sakeana niistä. Metafora ja pääkirjoituksen sävy kuvaa Cameronin niin epätoivoista yritystä vääntää viestistä itselleen ja kotiyhteisölle mieleistä, että ulos saatu viesti voi olla ihan muu kuin lähetysvaiheessa koodattu.

Pääkirjoitus rinnastaa neuvottelut ja koodatun viestin erittelemättä, mitä vaihetta jäsenyysehtojen neuvotteluista tarkoitetaan, joten Enigma-metaforalla on kaksi mahdollista tulkintaa, joista molemmille löytyy tukea metaforan kontekstista. Ensimmäisen tulkinnan mukaan vielä selkeässä muodossa oleva salakielijärjestelmään syötettävä viesti on EU:n ja Iso-Britannian saavuttama sopu Britannian jäsenyysehtojen muokkaamisesta. Cameron – salakielijärjestelmä Enigma – muokkaa sopimuksen käsittämättömään ja ympärilyöreään muotoon, jotta saavutukset vaikuttaisivat merkittävämmiltä. Lopuksi Cameron tulkkaa oman epäselvän kuvauksensa tiiviiksi ja helposti ymmärrettäväksi ”Me voitimme!”-julistukseksi, jolloin saavutettu sopimus ja Cameronin voitonriemuinen julistus eivät vastaa toisiaan. Terävin kritiikki kohdistuu Cameroniin, jonka toiminta esitetään jopa hieman naurettavassa valossa. Cameron on tämän tulkinnan mukaan sekä viestin lähettäjä, sekoittaja että ratkaisija. Tulkinnan mukaan Cameronin ja EU:n sopu itsessään oli selväsana, mutta pelastaakseen kasvonsa Cameron esittää Britannialle kehnon tuloksen mahdollisimman ympärilyöreästi ja tulkkaa sitten kansalle yhteenvetona voittaneensa neuvottelut.

Toisen tulkinnan mukaan koodaus tapahtuu jo varhaisemmassa vaiheessa, ja Britannia ja EU yhdessä ovat Enigma, joka muokkaa saavutetun sovun käsittämättömäksi sopimukseksi. Tämä vaikeaselkoinen viesti lähetetään eteenpäin Britanniaan ja muihin jäsenmaihin, joissa viesti tulkitaan. Iso-Britanniassa Cameron kääntää viestin ymmärrettävämpään ja Britannialle edulliseen muotoon vahvasti tulkittuna. Tämä voi olla kritiikkiä EU:n byrokratiaa ja jargonia kohtaan, mutta se voi myös kertoa enemmän tilanteesta ja osapuolten dynamiikasta. EU ei voi tuolloin 28 jäsenmaan organisaationa myöntää mittavia erityisoikeuksia yhdelle jäsenmaalle. Se saisi EU:n vaikuttamaan epäreilulta, heikolta, ja saisi muutkin jäsenmaat vaatimaan itselleen sopivia poikkeuksia. Toisaalta Iso-Britannia oli suuri jäsenmaa, eikä EU halunnut menettää sitä, joten oli EU:n intresseissä saada aikaan sopimus, joka ei käytännössä muuta mitään, mutta joka pitäisi britit tyytyväisinä. Cameronin tavoite taas oli pitää maa EU:ssa ja vahvistaa omaa kannatustaan onnistuneilla neuvotteluilla. EU piti linjansa, ettei suuria myönnytyksiä anneta, pieniä päivityksiä kuitenkin tehtiin. Lopuksi sopu muotoiltiin siten, että se korosti jo olemassa olevia jäsenmaiden oikeuksia ja korostaa vähäpätöisiä myönnytyksiä. Cameron sitten selittää sovun briteille parhain päin, mutta sopimuksen todellinen sisältö ja neuvottelutulosten hehkutus eivät kohtaa.

Kummassakin tapauksessa tulkintojen moninaisuutta lisää se, että sekä innokkaimmin brexitiä kannattavilla, että EU-myönteisimmällä osalla kansaa oli tulkintasabluuna valmiina eli neuvotteluiden tulos etukäteen määriteltynä positiiviseksi tai negatiiviseksi. Metaforan mukaan neuvotteluiden tuloksella ei lopulta ollut tulkinnan kannalta väliä, sillä Cameron ja EU-jäsenyyden puoltajat olisivat tulkinneet minkä tahansa tuloksen voitoksi ja brexit-leiri vastaavasti minkä tahansa tuloksen epäonnistumiseksi. Esimerkin viimeinen katkelma toteaa brexitin kannattajien tulkintasabluunan ratkaisseen viestin lähemmäs totuutta. Neuvotteluiden tavoitteena oli saada myönnytyksiä ja erivapauksia, mutta ne jäivät hyvin vähäisiksi, ja siksi ”Cameronille ei jää kuin risainen Union Jack liehutettavaksi voitonmerkinä.” Cameron saattaa esiintyä taistelun voittajana, mutta sanojen tueksi ei ole näyttöä. Ei ole hyötyä julistautua voittajaksi, jos omalla puolella ei ole taistelun jälkeen muuta jäljellä kuin tyhjiä sanoja symboloiva risainen lippu.

Metafora kertoo myös multilateraalisestä kansainvälisestä politiikasta. Kansa ei voi luottaa johtajiensa sanoihin, sillä pääkirjoituksen mukaan vallitseva käytäntö on, että huippukokousten jälkeen kunkin maan valtionpäämiehet saavat esittää neuvottelutulokset omana voittonaan. Neuvottelutuloksen voitoksi tulkitseminen on Cameronin Enigmassa viestin virheellinen ratkaisu, joka ei vastaa lähetettyä viestiä. Metaforasta jää pois yksi tulkinnan kerros: Cameronin voitonjulistuksen kääntäminen takaisin siihen, mitä todellisuudessa on sovittu. Pääkirjoituksessa tähän viitataan erillisellä metaforalla, sopimuksen riisumisella, jossa selvitetään asian ydin, eli sopimuksen todelliset vaikutukset. Tämä Enigma-metaforasta pois jäävä kerros on kuitenkin merkittävä, sillä tuon kerroksen olemassaolo, samoin kuin salakielijärjestelmä itsessään, etäännyttää kansalaiset politiikasta, kun pääministerin sanojen ja saavutetun sopimuksen tulkinta edellyttää ankaraa lähdekriittisyyttä ja hyvää EU-sopimusten ja unionin toimintaperiaatteiden tuntemusta. Cameronin tulkinta ei ratkaise viestiä, vaan lisää yhden tulkittavan kerroksen lisää. Pääkirjoitus antaa kuitenkin ymmärtää, että siinä missä viestin lähettäminen sellaisenaan olisi mahdollista, yhden salauskerroksen lisääminen on yleisempi toimintatapa.

Metaforan molemmissa tulkinnoissa on demokratian kannalta sama ongelma: asia esitetään kansalle epäselvässä muodossa, joka ei vastaa tehdyn sopimuksen todellista sisältöä. Erona on kysymys vastuusta. Jos kyseessä on puhtaasti Cameronin Enigma, se kertoo Iso-Britannian johdon kaaoksesta ja tasapainoilusta EU-jäsenyyden säilyttämisen ja eroa kannattavan väestön välillä. Viestinnän epämääräisyys rajoittuu silloin Britanniaan. Jos taas käsittämättömäksi koodatun viestin laatijoina ovat molemmat, EU ja Iso-Britannia, antaa metafora myös huolestuttavan kuvan EU:n sopimusten ja viestinnän läpinäkymättömyydestä.

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä tutkielmassa olen käsitellyt Helsingin Sanomien pääkirjoitusten brexit-metaforien käyttöä 2016 brexit-kansanäänestyksen kampanjoinnista kevään 2019 alkujaan suunniteltuun EU-eron toteutumispäivään asti. Olen jaotellut brexit- ja EU-metaforia metaforamaailmoittain ja analysoinut näiden metaforamaailmojen sisällä esiintyviä pienempiä metaforaryyppejä. Tässä luvussa vedän tulokset yhteen ja pohdin mahdollisia jatkotutkimuskohteita.

Johdantoluvussa määrittelin tutkielmalleni kolme tutkimuskysymystä: **Millaisia metaforia brexististä ja sen osapuolten toiminnasta käytetään? Miten ne esittävät Iso-Britannian ja EU:n suhteessa toisiinsa? Miten brexitiä prosessina jäsenetään?** Vastaukset näihin kysymyksiin ilmenevät metaforamaailmojen analyysistä. Erotin brexit-pääkirjoituksista kahdeksan metaforamaailmaa, joihin viitataan yli kymmenessä pääkirjoituksessa. Maailmat ovat matka, pelit ja urheilu, taistelu, talo, sää- ja luonnonkatastrofit, ruokailu, kaupankäynti ja tasapaino.

Matkametaforilla on keskeinen rooli brexit-prosessin kuvaajina, ja suurin osa metaforista keskittyy Iso-Britannian matkaan ulos EU:sta. Matkametaforat korostavat monin eri tavoin, että Britannian valitsema suunta on väärä. Matkalla on erilaisia vastoinkäymisiä, eksymisiä ja umpikujia, jotka korostavat prosessin vaivalloista etenemistä, ja dramaattisimmillaan Iso-Britannia on ajamassa kohti jäävuorta. Erityisesti umpikujametaforat, mutta myös laiva- ja junametaforat korostavat prosessin määränpään tai EU:n ja Britannian tulevan suhteen epämääräisyyttä. Prosessin takkuilla ajaututaan umpikujaan tai kohti jäävuorta tai Iso-Britannian johto ajaa maan niitä kohti. Ensimmäinen tilanne korostaa hallitsemattomuutta, toinen taas poliittisen johdon oman edun tavoittelun pohjalta tekemiä vahingollisia päätöksiä. Nämä kaksi asetelmaa esiintyvät lähes kaikissa matkametaforien metaforaryypeissä. Olipa vaikeaan tilanteeseen joutumisen syy kumpi tahansa, Helsingin Sanomat ehdottaa ratkaisuksi uutta kansanäänestystä. Kaikissa tilanteissa, joissa pääkirjoituksissa ehdotetaan uutta äänestystä, tilanteen ratkeaminen vaatisi sen, että uudesta kansanäänestyksestä tulisi eri tulos kuin ensimmäisestä. Britannia on matkametaforissa varoittava esimerkki, ja metafora korostaa väärää valintoja. Samalla Britannia on kuitenkin tuhlaajapoika, jonka ainakin Helsingin Sanomat olisi valmis ottamaan avosylin vastaan takaisin EU:hun kahden vuoden vaikeiden neuvotteluiden jälkeen. Metaforat korostavat myös Britannian tien erkanemista EU:sta, mikä painottaa yhteistä historiaa. Useimmissa metaforissa myöskään EU ei pysy paikallaan, eli sekä Britannia että EU liikkuvat eteenpäin ja kehittyvät, eli kyse on sekä osapuolten että niiden välisen suhteen jatkuvasta muutoksesta.

Matkametaforat esittävät Britannian lähes poikkeuksetta suhteessa EU:hun silloinkin, kun Britannia on metaforan keskiössä. Iso-Britannian sisäisestä politiikasta metaforaa ei juuri käytetä. Britannian sisäinen kaaos esiintyy matkametaforissa siinä määrin, kuin se vaikuttaa Britannian eroprosessin etenemiseen. Britannia saattaa päätyä umpikujaan tai eksyä, mutta maan jakautuneisuutta tai muita sisäisiä syitä ei suoraan kommentoida. Matkametaforissa Britannia esiintyykin huomattavasti yhtenäisempänä kuin muissa metaforamaailmoissa. Matkametafora on tässä mielessä etäisempi kokonaiskuva, jossa ohjaajana voi olla hallitus tai pääministeri, mutta jossa maa liikkuu aina yhtenä toimijana. Näkökulma on näin EU:n ulkoinen kuva Britanniasta: liikkumista tapahtuu vain, kun prosessissa tai eroneuvotteluissa tapahtuu muutosta EU:n näkökulmasta. Matkametaforien näkökulma brexitiin on hyvin kriittinen ja EU-myönteinen. EU näyttäytyy määränpäänä, jonne on syytä jäädä, kun taas Britannian matka pois EU:sta näyttäytyy täysin järjettömänä.

Peli- ja urheilumetaforat korostavat vastakkainasettelua, ja niissä kamppailu voitosta käydään joko Iso-Britannian sisällä brexit- ja remain-kampanjoiden tai kahden pääpuolueen välillä tai vaihtoehtoisesti Iso-Britannian ja EU:n välillä. Pelissä tai kilpailussa on tyypillisesti yksi voittaja ja yksi häviöjä, poikkeuksena osa eroneuvotteluista käytetyistä metaforista, joissa molempien osapuolten katsotaan häviävän. Brittipolitiikan yhteydessä esiintyvissä peli- ja urheilumetaforissa on kaksi kohtalaisen tasaväkistä osallistujaa, jotka pyrkivät pääsääntöisesti voittamaan toisensa. Peli- ja urheilumetaforissa politiikka on taktikointia, uhkapeliä tai kamppailua. Tasaväkiiset peli- ja urheilumetaforat korostavat maan jakautuneisuutta, sillä toisen voittaessa, toinen puolikas maasta häviää ja on tyytymätön. Näissä metaforissa Britannia on kaikkea muuta kuin yksi toimija, jolla on yksi yhteinen linja. Sen sijaan brexitiä on ajamassa hajanainen ja keskenään joka käännteessä kilpaileva joukko, joka pelaa uhkapeliä maansa tulevaisuudella ja kamppailaa toisiaan kulisseyssä. Metaforista puuttuukin täysin politiikan yhteistyönäkökulma, ja konsensusmakuinen politiikka loistaa poissaolollaan. Sen sijaan peli- ja urheilumetaforat esiintyvät yleensä kontekstissa, joka painottaa oman tai puolueen edun ajamista isänmaan edun kustannuksella. Metaforat luovat karun ja dramaattisen kuvan politiikasta, jossa kaikille oma nahka on tärkein. Helsingin Sanomien näkökulma on sivustaseuraajan tai katsojan näkökulma. Vaikka kyseessä on brexit-politiikka, EU on rajattu täysin metaforan ulkopuolelle, ja keskiössä on Britannian poliittinen kenttä.

Eroneuvotteluissa puolestaan peli on hyvin epätasainen. Vastakkain ovat Iso-Britannia ja EU, ja metaforat korostavat Britannian heikkoa neuvotteluasemaa ja EU:n ylivoimaisuutta ja vakautta. Brittipolitiikan pelimetaforista poiketen EU:lla on metaforissa aktiivinen rooli ja se on pelin toinen osapuoli. Usein EU:n rooliksi jää kuitenkin sääliä Britannian epätoivoista peliä. Yleensä kyse on uhkapelistä tai muusta korttipelistä, joille on ominaista vastakkainasettelu, panokset ja valttikortit.

Eroneuvottelua käsittelevien pääkirjoitusten pelimetaforat korostavat ennen muuta osapuolten valtaeroa neuvotteluissa, mutta niistä käy myös ilmi osapuolten erilaiset pelitavat. Britannian kaoottinen tyyli, jossa kortit ovat väärinpäin ja pääministeri ei osaa istua oikeaan pöytään, kertoo Britannian yhtenäisen linjan puuttumisesta ja sisäisestä hajaannuksesta. EU taas esitetään vahvana ja tyynenä pelaajana, jonka kommentointi jätetään vähälle. Prosessin näkökulmasta taas pelimetaforat korostavat neuvotteluiden merkitystä. Pelimetaforissa neuvottelut ovat nollasummapelejä, ja niistä puuttuu molemmille osapuolille hyödyllisen tuloksen tavoittelu.

Taistelumetaforien näkökulma on pitkälti sama kuin pelimetaforien, mutta kärjistetympi ja intensiivisempi, ja ilmaisut korostavat tapaa, jolla kansanäänestys jakaa maan rajusti kahtia, ja puolet kansasta kokee tuskallisen tappion. Suurimmassa osassa pääkirjoituksista taistelun osapuolet ovat Britannian sisäisiä, mutta osassa EU ja Britannia. Tällöin kyse ei usein ole varsinaisesta taistelusta, vaan esimerkiksi siihen valmistautumisesta, turhien tuhojen välttämisestä tai vallankumouksen torjumisesta. Taistelumetaforat kuitenkin kertovat neuvotteluiden kriittisyydestä, tulenarasta luonteesta ja jännitteistä EU:n ja EU-vastaisten ryhmittymien, kuten brexit-leirin välillä.

Brittipolitiikan yhteydessä taistelumetaforat kuvaavat tilannetta, jossa kansanäänestyksen jäljet näkyvät pitkään ja puolten välille jää kaunoja. HS:n kanta kansanäänestykseen on negatiivinen, sillä vasta kansanäänestys taisteluna jakaa kansaa, ja kansanäänestys jättää haavoja. Tämä näkökulma jättää historian huomioimatta ja ohittaa sen, että vastakkaiset kannat olivat pitkälti jo olemassa, vaikka ne tulivat näkyviksi vasta äänestyksen myötä. Taistelumetaforissa kansanäänestystä jäsennetään myös tunteen ja järjen kamppailuna, jossa EU:hun jääminen on rationaalista ja eroaminen irrationaalista. Myöhemmin taistelua käydään enimmäkseen puolueiden välillä. Pelimetaforien tapaan taistelumetaforissa yhtenäistä Britanniaa tai poliittista yhteistyötä ei ole olemassa, eikä yhteisten ratkaisujen etsiminen ole vaihtoehto. Brittipolitiikan yhteydessä taistelumetaforat myös rajaavat pelimetaforien tapaan EU:n ulkopuolelle sivustaseuraajaksi.

Talometaforat koostuvat talometaforista, ovimetaforista ja erilaisiin kunnostustöihin ja askareisiin viittaavista metaforista. Varsinaisissa talometaforissa EU:ta jäsennetään talona tai jäsenmaiden yhteisenä kotina, josta Iso-Britannia valmistautuu muuttamaan pois. EU:n jäsentäminen kotina on affektiivinen kannanotto unionin puolesta. Ovimetaforat esittävät Britannian matkalla ulko-ovelle, hortoilemassa ulko-oven tienoilla tai ovenraossa, ja ne korostavat sisällä/ulkona-jaottelua, jossa sisällä on hyvä olla muiden seurassa, lämmintä ja turvallista, ulkona puolestaan on kylmä ja yksinäistä. Aineiston alkuosassa olevat kunnostusmetaforat kuvaavat pääasiassa, miten senhetkiseen tilanteeseen on päädytty, ja niissä korostuvat erilaiset virheet, vahingot ja tarkoitukselliset väärät

tiedot. Virheiden ja vahinkojen yhteydessä Britannian poliittisesta johdosta syntyy huolimaton ja lyhytnäköinen kuva, ja vastuu brexitistä ja sen epäonnistumisista henkilöityy. Talometaforat korostavat me vs. muut -erottelua, jossa Britannia on jättämässä ”meidät” ja astuu ulos määrittelemättömien muiden maiden sekaan. Erityisesti ovimetäforissa korostuu Britannian epävarmuudesta johtuva prosessin jumittuminen. Näissäkin metaforissa ainoa prosessia hankaloittava toimija on Britannia itse.

Sää- ja luonnonkatastrofimetäforissa korostuu hallitsemattomuus ja kohtalonomaisuus, mutta vaikutuksiltaan tilanteet vaihtelevat. EU:n kohdalla kyse on vastatuulesta tai odotettavissa olevasta myrskystä, joka johtuu useista samanaikaisista haasteista. Näissä metaforissa EU:n rooli on reaktiivinen pikemmin kuin ennakoiva. EU on myös siinä passiivinen, ettei se pysty juurikaan vaikuttamaan olosuhteisiinsa, vaan sen on vain selvittävä niistä, esimerkiksi EU-vastainen populismi nähdään tuulen kaltaisena ilmiönä, jota on vaikea hallita, mutta joka aikanaan hellittää itsestään. Samaan tapaan EU:lla ei nähdä olevan minkäänlaista vastuuta brexitissä, vaan se on vastoinkäyminen, jonka vahingot on pyrittävä minimoimaan. Sää- ja luonnonkatastrofimetäforat esittävät brexitin osapuolet erillisinä, eikä itse prosessia juuri kuvata, vaikka eron seurauksia odotellaankin.

Syömismetäforat ovat hyvin hajanaisia. Rusinat pullasta tai ruotsinlaivan seisova pöytä -metaforia on kuitenkin käytetty useamman kerran. Nämä metäforat esittävät Britannian eroneuvotteluiden kohtuuttomana, velvollisuuksiaan välttelevänä ja erityisoikeuksia vaativana diivana, jolla on liian suuret luulot itsestään. EU puolestaan näyttäytyy suurena ja järkähtämättömänä kurinpitäjänä: EU asettaa rajat ja määrittää neuvotteluiden reunaehdot. Samaan tapaan kaupankäyntimetäforat ovat hajanaisia. Niille tyypillistä on brexitin hinta ja epätoivoinen laskusta tinkiminen taipumattomalta EU:lta. Metaforissa brexit-päätös on tehty ja prosessi käynnistetty taloudellisia vaikutuksia tarkemmin selvittämättä tai pohtimatta. Britannia on metaforissa lyhytnäköinen ja brexit absurdi. Britannian katsotaan tehneen ehdoin tahdoin itselleen vahingollisen päätöksen. Sekä syömis- että kaupankäyntimetäforissa brexit-prosessi koostuu lähinnä brittien myönnytysten vaatimisesta ja EU:n etäisen järkähtämättömistä torjunnoista. Tasapainometäforia taas esiintyy kansanäänestyksen tasaväkisyyden yhteydessä ja Britannian hakiessa myöhemmin tasapainoa ja hoippuessa kuilun reunalla, mikä antaa epävakaa kuvan EU:n neuvottelukumppanista. Myös EU hakee tasapainoa, mutta pääasiassa kyse on poliittisten tasapainopisteiden siirtymisestä, ei niinkään vaaratilanteesta.

Lundstedtin (2020) ja Tegelbergin (2018) brexit-artikkeleista erottamat representaation tavat ja diskurssit poikkeavat metodiltaan ja aineistoltaan omasta tutkimuksestani, mutta tavat esittää EU-

eroa, prosessia ja sen osapuolia ovat vahvasti näkyvissä myös erittelemieni metaforamaailmojen taustalla. Tegelbergin (2018) käsittelemistä diskursseista brexitin esittäminen Britannian kansallisena kriisinä on nähtävissä lähes kaikissa metaforakategorioissa. Tunteen ja järjen vastakkainasettelu esimerkiksi näkyy selvästi peli- ja sotametaforien Britannian sisäisissä joukkueissa. Kriisin merkitys Britannialle näkyy puolestaan luonnonkatastrofimetamorissa, jotka vertautuvat sen huomattavasti lievempiin vaikutuksiin EU:lle säämetamorissa. Brexitiä kuvataan myös osana globaalia eliitinvastaista liikettä erityisesti tautimetamorissa, joissa pohditaan, onko brexit tarttuvaa ja pelätään epidemiaa, mutta se on myös vahvasti läsnä säämetamorissa, joissa EU-vastaisuutta ja huolta jäsenmaiden vaalien tuloksista kuvataan osana EU:n myrskypilvinä. Taloudellinen yhteistyö vakauden lisääjänä puolestaan on tasapainometamorien taustalla, mutta se on myös keskeinen osa talometamoraa, joissa yhteinen koti tuo turvaa. Matkametamorissa puolestaan Britannia suuntaa taloudellisen yhteistyön turvaamasta satamasta yksin avomerelle vailla tietoa muista yhteistyösopimuksista. (Ks. Tegelberg 2018, 70–80.)

Lundstedtin (2020) representaation tavoista taas taloudellisen vaaran ja brexitin arvaamattomuuden kuvaukset ovat läsnä matkametamorissa ja tasapainometamorissa, joissa Britannia on tuntemattomilla ja vaarallisilla alueilla tai tasapainoilee kuilun reunalla. Itsekkyiden ja epäonnistumisen metaforat puolestaan näkyvät erityisesti Cameronin, Mayn, ja Johnsonin vallantavoittelua tai puolueen etusijalle asettamista kuvaavissa matkametamorissa, joissa pääministeri on ohjaamassa, sekä uhkapelimetamorissa. Tyhmyyden representaatiosta puolestaan hyvä esimerkki on metafora, jossa Cameron maalaa itsensä nurkkaan tai Iso-Britannia on tilannut itselleen tsunamin. Siinä missä Lundstedtin (2020) vuoden 2019 kattavassa aineistossa epäonnistuminen kulminoituu Mayhin, minun 2016–2019 välille ajoittuvassa aineistossani epäonnistuminen jakautuu Cameronin ja Mayn kesken. Erityisesti aineiston loppua kohti edetessä Mayn epäonnistumista metaforisoidaan paljon, mutta metafora Cameronin uhkapelistä säilyy läpi aineiston. (Ks. Lundstedt 2020, 54–55.)

Lundstedtin (2020) käsittelemistä viidestä diskurssista poliittinen diskurssi on osa kaikkia metaforamaailmoja. Lundstedt käsittää poliittiseen diskurssiin kuuluvan myös taloudellisten vaikutusten, valtasuhteiden, neuvotteluiden etenemisen ja Britannian poliittisten päätösten tarkastelua, joten poliittinen diskurssi on nähtävissä kaikissa metaforamaailmoissa, joskin diskurssin eri elementit korostuvat eri metamorissa, esimerkiksi neuvotteluiden etenemistä käsitellään paljon matkametamorissa. EU-myönteinen diskurssi on hieman helpommin hahmotettavissa. EU esiintyy vakaana ja myönteisenä vaihtoehtona erityisesti matkametamorissa, pelimetamorissa ja talometamorissa, joissa EU27 yhtenäisyys ja sen tuoma vahvuus korostuu. Lisäksi brexitiä etäännytetään Britannian kriisiksi kaikissa kategorioissa, jolloin EU-myönteisyys tulee esiin

vastakohtana Britannian kaaokselle. HS:n näkökulma on ylipäätään vahvasti EU-myönteinen ja yhtenäistämiseen myönteisesti suhtautuva. Oikean ja väärän diskurssi sen sijaan on konkreettisimmin havaittavissa matkametaforissa, joissa Britannia lähtee eri suuntaan ja päätyy karikkoisille tai kuoppaisille reiteille, kuilun reunalle, eksyksiin ja lopulta umpikujaan. Tällöin Britannia tekee vääriä valintoja ja etenee väärään suuntaan, EU taas oikeaan. Helsingin Sanomat esittää kuitenkin kaikissa metaforamaailmoissa brexitin lähinnä varoittavana esimerkkinä. Vallan diskurssi esiintyy pääasiassa itsekkyyden, tyhmyyden ja epäonnistumisen representaatioiden kautta uhkapeli- ja matkametaforissa. Totuuden diskurssi puolestaan ilmenee erityisesti järki- ja tunnejoukkueita käsittelevissä peli- ja sotametaforissa. (Ks. Lundstedt 2020, 55–57.)

Tämän pro gradun suurimmaksi haasteeksi osoittautui aineiston laajuus suhteessa tutkielman sallittuun pituuteen. Aineisto tarjoaisi niin pääkirjoitusten määrän, ajallisen jakautumisen kuin metaforienkin suhteen mahdollisuuksia kattavampaan ja tarkempaan analyysiin kuin tämän tutkielman puitteissa on mahdollista. Jos lähiluvun taas keskittäisi tarkemmin prosessin tiettyyn vaiheeseen, saattaisivat tulokset olla hieman erilaisia, koska tekstin metaforiin ja prosessin tilanteeseen olisi mahdollista keskittyä yksityiskohtaisemmin. Tavoitteeni oli kuitenkin muodostaa kokonaiskuva metaforien käytöstä brexit-pääkirjoituksissa. Mielestäni tämä oli olennaista, koska ilmiö on ainakin toistaiseksi ainoa laatuaan, ja koska metaforilla on erityinen asema juuri pitkien ja monimutkaisten prosessien jäsentämisessä.

Brexit astui täysimääräisesti voimaan 1.1.2021. Neuvoteltuja kaupp- ja yhteistyösopimuksia sovellettiin tämän jälkeen vielä väliaikaisesti huhtikuun loppuun asti, jolloin myös EU allekirjoitti sopimukset. Brexit-prosessin ohella EU-eron jälkeiset metaforat tarjoaisivat kiinnostavan tutkimuskohteen. Syksyllä 2021 brexitin vaikutukset ovat näkyneet uutisoinnissa Britannian taloutta uhkaavina kasautuvina kriiseinä, muun muassa työvoima-, polttoaine- ja lääkepulana. Uutisoinnille brexitin realisoituneista vaikutuksista ei näy loppua, joten aineistoa jatkotutkimuksille on riittämiin. Hyvä jatkotutkimuskohde olisi myös, miten koronakriisi on vaikuttanut brexit-metaforiin, sillä Iso-Britannia sai brexististä ensimmäistä kertaa merkittävää ja laajasti uutisoitua etua, kun se pääsi aloittamaan rokottamisen ennen EU-maita. Koronatilanne on ollut Iso-Britanniassa paha, ja rokotteiden saatavuus kiristi alkuvuodesta EU:n ja Britannian välejä, mikä saattaisi näkyä metaforissa ja osapuolten esittämisessä. Toisaalta EU:n jäsenmaiden yhteistyö on ollut uuden kriisin aikana koetuksella, joten myös korona-ajan EU-metaforat ja jäsenmaiden suhteet olisivat ajankohtainen tutkimuskohde.

Lähteet

- Armstrong, Kenneth (2017) *Brexit Time: Leaving the EU - Why, How and When?* Cambridge University Press.
- Boeynaems, Amber, Christian Burgers, Elly A. Konijn & Gerard J. Steen (2017) The Effects of Metaphorical Framing on Political Persuasion: A Systematic Literature Review. *Metaphor and Symbol*, vol. 32:2, 118–134.
- Chow, Mei Yung Vanliza (2014) The Movements of the Economy: Conceptualizing the Economy via Bodily Movement Metaphors. *Metaphor and the social world*, vol. 4:1, 3–26.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan parlamentti (26.1.2021) *Brexit-sopimus: miten EU:n ja Ison-Britannian uudet suhteet vaikuttavat sinuun?* www.europarl.europa.eu/news/fi/headlines/eu-affairs/20201203STO93023/brexit-sopimus-miten-eu-n-ja-ison-britannian-uudet-suhteet-vaikuttavat-sinuun, haettu 25.3.2021.
- Eurooppatiedotus (2021, päivittyvä seuranta-artikkeli) *Brexit – Iso-Britannian ero EU:sta*, <https://eurooppatiedotus.fi/perustietoa-eusta/brexit/>, haettu välillä 6.12.2020–10.6.2021.
- Firmstone, Julie (2009) Editorial Journalism and Newspapers' Editorial Opinions. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-803>, haettu 12.3.2020.
- Forsberg, Tuomas (2020) Sodassa koronavirusta vastaan? Covid-19 ja metaforien pandemia. *Kosmopolis*, vol. 50:2, 104–115.
- Greavu, Arina (2018) Metaphors for Brexit in the European Public Discourse. *Journal of Linguistic and Intercultural Education*, vol. 11:1 107–120.
- Hellsten, Iina (1994) Suomen tie europerheen jäseneksi: Metaforien näkökulma journalismin tutkimukseen. *Media & Viestintä*, vol.17:4.
- Hellsten Iina (1997) *Metaforien Eurooppa: Näkökulmia suomalaiseseen EU-journalismiin*. Tampereen yliopisto.
- Hirsto, Heidi (2009) Markkinamyllerrys ja moraalitärkästyminen. *Journalismin vuosikirja*, 51–59. Tampereen yliopisto.
- Horsti, Karina (2021). Luonnonvoimat Välimerellä: metaforat, kartat ja pakolaisuus. Teoksessa Noora Kotilainen & Pauli Laine (toim.) *Muuttoliike murroksessa: metaforat, mielikuvat, merkitykset*. Helsinki: Into.

- Katajamäki, Heli (2003) Taloussanomalehtien pääkirjoitusten viestinnän tarkoitukset: Tulkintoja kolmen kokeneen toimittajan haastatteluista. Teoksessa Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Kieli ja asiantuntijuus*, 179–202. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Katajamäki, Heli (2018) *Tekijän identiteetti taloussanomalehtien pääkirjoituksissa: Pääkirjoitustoimittajan sosiaalisesta roolista tuotettu, teksteistä tulkittu*. Vaasan yliopisto.
- Katajamäki, Heli & Ketola, Johanna (2005) Kaksi tekstilajia: kaksi yhteisöä. Teoksessa Kuure, L., Kärkkäinen, E. & Saarenkunnas, M. (toim.) *Kieli ja sosiaalinen toiminta*, 247–260. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys.
- Kauppalehti (27.11.2018) Brittiparlamentti voi torpedoida brexit-sopimuksen, kirj. Valpola, Auli. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/brittiparlamentti-voi-torpedoida-brexit-sopimuksen/d036ed4c-d807-3de8-9aeb-2de2e9a66505>, haettu 2.12.2018.
- Kohvakka, Hannele (2009) Vallan vahtikoiria vai vaikuttajia? Saksan- ja suomenkielisten pääkirjoitusten argumentaation ja kielellisen rakenteen vertailua. *Käännösteoria, ammattikielet ja monikielisyys*, vol. 36:1, 240–250. Vaasa: Vakki.
- Korpela, Heidi (2011) *Vastuullinen metaforinen mainonta – Veikkauksen printtimainonnan semioottinen analyysi*. Turun yliopisto.
- Kättö, Ilona (2017) *Valtavat kehykset - Britannian EU-eron kehystäminen ja kehyksiin liittyvä valta brittisanomalehdissä ennen kansanäänestystä*. Helsingin yliopisto.
- Larson, Brendon (2011) *Metaphors for Environmental Sustainability: Redefining Our Relationship with Nature*. Yale University Press.
- Lundstedt, Hilda (2020) *Brexitin representointi Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa*. Jyväskylän yliopisto.
- Marshall, Hannah and Drieschova, Alena (2018) Post-Truth Politics in the UK's Brexit Referendum. *New Perspectives*, vol. 26:3, 89–105.
- Martill, Benjamin & Staigner, Uta (2018) *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe*. Lontoo: UCL Press.
- Navarro i Ferrando, Ignasi (2019) *Current Approaches to Metaphor Analysis in Discourse*. Boston: De Gruyter Mouton.
- Ritchie, L. David (2013) *Metaphor*. Cambridge University Press.
- Statista (2020) *Reichweite von Überregionalen Abo Tageszeitungen in Deutschland*, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/161080/umfrage/reichweite-von-ueberregionalen-abo-tageszeitungen-in-deutschland/>, haettu 6.12.2020
- Sullivan, Karen (2013) *Frames and Constructions in Metaphoric Language*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

- Teeri-Niknamoghdam, Krista (2021) *Edessä ja edellä: Suomen ete-vartaloisten tilagrammien merkitykset ja metaforisuus*. Turun yliopisto.
- Tegelberg, Veera (2018) *Vihaiset britit yllättivät Euroopan: miten Guardian, Helsingin Sanomat ja Süddeutsche Zeitung esittivät EU:n tulevaisuuden brexit-äänestyksen jälkeisenä päivänä?* Tampereen yliopisto.
- Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:teema>, haettu 11.12.2018.
- Vainikka, Eliisa, Antti Kanner, Riikka Era, Auli Harju, Anu Koivunen, Olli Seuri, ja Eetu Mäkelä (2020) Kilpailukykyloikasta Ruutitynnyriin: Metaforat Ja Affektiivisuus Poliittisen Kriisin Journalismissa. *Media & Viestintä*, vol. 43:4, 247–271.
- YLE Uutiset (24.6.2016) Britannia äänesti EU:sta eroamiseksi, Cameron jättää tehtävänsä, kirj. Leppänen, Mikko & Tapiola Paula. <https://yle.fi/uutiset/3-8981931>, haettu 2.4.2021.
- YLE Uutiset (15.11.2018) Analyysi: Britannian erosopimus ei täytä brexitin lupauksia, kirj. Raivio, Petri. <https://yle.fi/uutiset/3-10509028>, haettu 2.12.2018.
- YLE (15.5.2019) Theresa May haluaa brittiparlamentin neljännen brexit-äänestyksen kesäkuun alkuun, kirj. Heikkilä, Markus. <https://yle.fi/uutiset/3-10783345>, haettu 20.3.2021.

Liite: Tutkimusaineisto

Helsingin Sanomat (11.1.2016) Cameron hakee sympatiaa väkisin,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002879162.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (5.2.2016) Brittien EU-valinta on tunteiden taisto,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002884184.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (21.2.2016) Cameron myy laihaa saalista, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002887338.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (23.2.2016) EU matkaa kohti kesämyrskyä,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002887553.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (26.2.2016) Veikkaaja on puhunut, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002888131.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (20.3.2016) Faktat melkein kohdallaan, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002892203.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (2.4.2016) Brittejä voisi tulla ikävä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002894198.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (11.4.2016) Kreikka-draamasta tulee uusintajakso,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002895644.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (28.4.2016) Brexitin vastustus on yhdistävä voima,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002898524.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (31.5.2016) Cameron maalasi itsensä nurkkaan,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002903811.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (9.6.2016) Brittinuoret heräsivät, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002905294.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (12.6.2016) Kiinan kannattaisi toivoa, että Britannia jää unioniin,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002905857.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (15.6.2016) Britannian EU-äänestyksen hintaa maksetaan jo,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002906253.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (18.6.2016) Poliitikon järkyttävä surma hiljensi Brexit-kampanjat,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002906801.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (21.6.2016) ”Belgia on kaunis kaupunki”, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907177.html>, haettu 20.4.2019.

Helsingin Sanomat (23.6.2016) Cameron häviää joka tapauksessa,

<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907589.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (24.6.2016) Äänestys, jonka jälkeen Britannia on heikompi,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907784.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.6.2016) EU sai varoituksen, jota sen on kuultava,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002907946.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.6.2016) Britannian EU-protesti ei tarttunut Espanjaan,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908111.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.6.2016) Epävarmuus sotkee arkea ja taloutta,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908110.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.6.2016) EU-äänestys vie pankkeja vaaraan,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908269.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (30.6.2016) Uusi EU korostaa yhtenäisyyttään,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908466.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (1.7.2016) Putin osoittaa Suomen-vierailulla sanansa muillekin kuin Suomelle,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908613.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (2.7.2016) Soini synnytti mielikuvan omasta EU-linjastaan,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002908868.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (4.7.2016) Vaalitavalla on seurauksensa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002909119.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (6.7.2016) Brexit osoitti populismin rajat, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002909419.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (8.7.2016) Naton ja EU:n yhteistyö tiivistyy,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002909829.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (10.7.2016) Unelma brittien jäämisestä EU:hun ei ole kuollut,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002910252.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.7.2016) Euroopan unioniin riittää tunkua,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002910339.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (13.7.2016) Euroopan vaikein tehtävä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002910646.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (14.7.2016) Maahanmuutto muutti maata, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002910971.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.7.2016) Brexitin asiamiehet vastuuseen ulkosuhteista,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002911169.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.7.2016) Britannian labourin kapina kiihtyi valtataisteluksi,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002911415.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (20.7.2016) Soini jätti kokouksen väliin, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002911689.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (20.7.2016) Brexit ja Italia myös EKP:n murheena, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002911687.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (8.8.2016) Brexitin valtava työmäärä alkaa valjeta Britanniassa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002914748.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.8.2016) May punnitsee Kiinan roolia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002916467.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (20.8.2016) Yhteismarkkinoille pääsystä kannattaa hieman maksaa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002916850.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (31.8.2016) Tuuli kääntyi, kauppasopu hyytyi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002918540.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (9.9.2016) Suuret kiistat korostuvat suurissa huippukokouksissa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919911.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (15.9.2016) EU:n puolustus etenee kontaten, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002920846.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (23.9.2016) Ilmastojohtajana esiintynyt EU vitkuttelee ilmastopimuksen ratifiointia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002922115.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (2.10.2016) Demaripuolueet torjuvat hyökkäyksiä sisältä ja ulkoa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002923535.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (3.10.2016) Brexit-äänestyksen jälkeen viharikosten määrä lisääntyi selvästi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002923629.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (10.10.2016) Odotettavissa navakkaa tai kovaa EU-vastaista tuulta, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002924726.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (14.10.2016) Sitä saa, mitä tilaa: punta heikkenee, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002925364.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (22.10.2016) Britannian EU-ero ei ole parlamentarismen voitto, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002926622.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (25.10.2016) EU:n uskottavuus kärsi Kanadan vapaakauppasopimuksen haverissa kolauksen, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002926970.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (3.11.2016) Brexit muuttaa jo hintalappuja brittikaupoissa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002928465.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (5.11.2016) Brittipoliitikot joutuvat vastaamaan päätöksistään,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002928823.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (14.11.2016) Kysytäänkö kansalta vai tekeekö kansa kysymyksen?
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002930113.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.11.2016) USA:n ja Britannian valitsemalle tielle ei ole karttaa, opasta eikä suunnitelmaa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002930406.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (21.11.2016) Saksa kiristi brexit-linjaansa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004875879.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (22.11.2016) Saksa ei selviä yksin Euroopan johdossa,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004876027.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.11.2016) Suomi suhtautuu EU:n muutoksiin kuin auton valoihin jähmettynyt jänis, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004885644.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (19.12.2016) EU lujitti linjansa: Britannia ei saa teetä eikä sympatiaa,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005012010.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (30.12.2016) Vuosikatsauksia tehdään epävarmuuden keskellä,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005025500.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (6.1.2017) Trump ja May ostavat voittoja, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005034409.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (6.1.2017) Brexitin pääluotsi erosi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005034421.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (8.1.2017) Odotettavissa lisää odottamatonta,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005036578.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.1.2017) Britannia teki valintansa: talouden etu saa väistää,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005049076.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (23.1.2017) Trump uhkaa tuhota Britannian varalaskupaikan,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005056599.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (25.1.2017) Britannian EU-mielisille ontto voitto korkeimmassa oikeudessa,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005059023.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (31.1.2017) Kuin norsuja vapaakaupassa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005067045.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (1.2.2017) Markkinoiden Trump-hype on lyhytnäköistä – Romahduksesta uhkautulla tuhoisa, kun todellisuus valkenee, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005068586.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (20.2.2017) Jeremy Corbyn tekee puolueestaan tarpeettoman,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005095097.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.3.2017) Eroaminen ystävinä vaatii EU:lta ja Britannialta viisaita toimia,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005146071.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (6.4.2017) EU:n vastatuuli tyyntyy Euroopassa,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005157681.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (9.4.2017) Espanja keräsi irtopisteitä, Britannia teki oman maalin,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005162933.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (10.4.2017) Brexit-lupaukset myös muuttoliikkeestä haihtuvat,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005164014.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (19.4.2017) Britannian pääministeri Theresa May yrittää hankkia työrauhaa
vaalien avulla, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005175307.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (26.4.2017) Ennenaikaiset vaalit halunnut Britannian pääministeri Theresa May
saa varhaisia voittoja uhkapelissä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005184893.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.4.2017) EU:lla on brexit-neuvotteluissa suvereeni valta – ja se voi
halutessaan käyttää sitä viisaasti, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005190089.html>,
haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (1.5.2017) Demarit marssivat taaksepäin, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005192396.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (3.5.2017) EU ei hae eroa Britannian, vaan Britannia eroaa EU:sta,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005194125.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (3.6.2017) Ennenaikaiset vaalit eivät ehkä vahvistakaan Theresa Mayn asemaa,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005238173.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (7.6.2017) Brittien vaaleista tuli kansanäänestys Theresa Mayn toiminnasta,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005242825.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (10.6.2017) Britit hylkäsivät Mayn tylyn linjan,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005247677.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (21.6.2017) Kansalaisten edut kuuluvat kärkisijalle brexit-pöydässä,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005262520.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.6.2017) Britannia rankaisee itseään, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005269994.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (2.7.2017) Britannian lasku EU-erosta alkaa vasta nyt kertyä,
<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005275844.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (18.7.2017) Britannia etsii yhä linjaansa EU-eroneuvotteluihin – epävarmuudesta kärsivät kansalaiset ja yritykset, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005294385.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (7.8.2017) Luottamus EU:hun kasvoi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005316962.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (7.8.2017) Brexit tarvitsee siirtymäaikoja, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005316960.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.8.2017) Britannia aloitti väistöliikkeensä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005327069.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.8.2017) EU:ssa talous nousee vihdoon, mutta Britanniassa se laskee epävarmuuden takia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005341924.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (1.9.2017) Britannialle olisi voitto jo se, että tappio ei olisi valtava, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005348473.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.9.2017) On huono idea täyttää europarlamentin paikkoja keinotekoisesti, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005362256.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.9.2017) Brexit-neuvottelut hievahtivat hivenen pääministeri Mayn puheen ansiosta, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005383951.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (4.10.2017) Arvaamattomaksi moitittu Boris Johnson kamppailee Theresa Mayta kulisissa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005393611.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.10.2017) Britannian EU-eron ehdoilla olisi jo kiire, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005412611.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (17.11.2017) Britanniassa brexit-rintamalta ei kuulu vielä mitään uutta, vaikka syytä olisi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005451968.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (24.11.2017) Jos on jo lääkkeet, kyllä siihen sairauskin keksitään, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005461854.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.11.2017) Britannian ja EU:n maaraja voi vielä kaataa hallituksia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005466641.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (7.12.2017) Brexit-neuvotteluissa heikkoudestakin tuli jo valtti, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005479349.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.12.2017) Brexit-äänestäjille luvatus säästöt muuttuivat jo suuriksi kuluiksi, koska reaality talous kärsii, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005484963.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (31.1.2018) Itäinen Eurooppa ei ryhmy EU:ta vastaan – harha syntyi, kun maat intoutuivat vastustamaan tiukasti pakolaiskiintiöitä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005545560.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (10.2.2018) Suomen kyky ennakoida tulevia EU-linjauksia on heikentynyt, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005559932.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (2.3.2018) Brexit-neuvotteluissa EU vetää Britanniaa perässään, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005586822.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (3.4.2018) Raja keskellä vihreää saarta olisi surkea oheisvahinko, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005626827.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (14.6.2018) Britannia polkee yhä paikallaan, vaikka neuvottelujen EU:n kanssa pitäisi jo edistyä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005718397.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.6.2018) Putinin ”mitä tehdä” -listalla olisi jo monta ruksia, jos hän olisi laatinut sellaisen muutama vuosi sitten, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005723511.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (6.7.2018) Britannian matka kohti EU:n ulko-ovea pysähtyi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005744815.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.7.2018) Vahva ja vakaa luvattiin, heikko ja epävakaa saatiin, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005750848.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.9.2018) 105. Brexitin loppusuoralle on jäänyt vain vaikeita kysymyksiä, mutta ero ilman sopimusta olisi kaikille huono vaihtoehto, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005832530.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.9.2018) Demokratian puolustus on kannattavaa yrityksille, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005845614.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (5.10.2018) Briteille soisi mielellään uuden mahdollisuuden äänestää EU-erosta, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005854021.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.10.2018) Myös Suomen pitää varautua kovaan brexitiin, kun politiikan teatteri Britanniassa uhkaa sopua EU-eron ehdoista, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005868783.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (2.11.2018) Valheella vallattua on vaikea voittaa takaisin totuudella, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005885517.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (15.11.2018) Brexit-neuvotteluissa saavutettiin paras mahdollinen tulos, joka on surkea kaikille osapuolille, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005900919.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (21.11.2018) Brexit-sopua voivat horjuttaa sekä britit että EU-maat, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005905706.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.11.2018) Irlannin saaren tulevaisuus on brexitissä arvaamaton, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005913587.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (30.11.2018) Euroopan unioni voitti, mutta se ei kehtaa juhlia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005916033.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.12.2018) Huonojen valintojen kierrettä on vaikea katkaista Britanniassa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005927998.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (12.12.2018) Vahinkojen minimointi sopii Suomen brexit-linjaksi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005928929.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.12.2018) Brexit hajottaa Britanniaa, koska maan pääpuolueet ovat hajalla eikä näkemystä kansakunnan kokonaisedusta saada aikaan, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005933921.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.12.2018) EU ei voinut tänä vuonna keskittää voimiaan uuden rakentamiseen vaan joutui puolustamaan aiempia saavutuksia, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005947858.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (11.1.2019) Brexitin peruminen olisi voitto Euroopan unionille – myös britit tietävät nyt paremmin, mitä EU-ero tarkoittaisi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005962594.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.1.2019) Britannialle on nyt tarjolla huonoja tai mahdottomia vaihtoehtoja, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005967748.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (18.1.2019) Keinot brexit-hankkeen siivoamiseen löytyvät sieltä, missä sotkukin syntyi, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005968895.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (23.1.2019) Britannia ajelehtii ilman ohjausta kohti EU-eroaan, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005974057.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (28.1.2019) On viisautta pehmentää huonoja vaihtoehtoja, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005979972.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (30.1.2019) Britannian tapa edetä kohti brexitiä täyttää jo Albert Einsteinin määritelmän hulluudesta, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005983341.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (4.2.2019) Valtiovarainministeriö tarjoaa kuluttajansuojaa äänestäjille, kun houkutus helppoihin vaalilupauksiin kasvaa, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005989288.html>, haettu 20.4.2019.

- Helsingin Sanomat (13.2.2019) Britannian EU-erosta tulee muille jäsenmaille lasku monessa erässä, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005998972.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (21.2.2019) Pako Britanniasta kiihtyy EU-eron alla, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006009538.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.2.2019) Britannian työväenpuolue heräsi aivan liian myöhään, ja nyt maa on kuilun reunalla, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006015619.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (13.3.2019) Theresa May ajoi Britannian umpikujaan, vaikka muitakin vaihtoehtoja olisi lähtötilanteessa ollut, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006033843.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (16.3.2019) May ajaa kansan tahtoa ja vahingoittaa kansan etua, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006037070.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (20.3.2019) Ja nyt oppitunti Britanniasta, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006040838.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (22.3.2019) Britannia haki kansanäänestyksessä hallintaa EU:lta itselleen mutta menetti lopulta oman eroprosessinsa hallinnan, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006044787.html>, haettu 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (27.3.2019) Ensin puolueen etu, toiseksi oma etu ja vasta kolmanneksi isänmaan etuhaettu, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006048862.html>, 20.4.2019.
- Helsingin Sanomat (29.3.2019) Kun kaikki ajavat omaa etuaan, mikään ei etene, <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006051314.html>, haettu 20.4.2019.